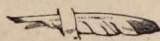

fv 4 m

BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULAT ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI :

GROSSCHMID GÁBOR,

TÁRSULATI TITKÁR.

IX. ÉVFOLYAM. IV. FÜZET.

ZOMBOR.

BITTERMANN NÁNDOR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL
1893.

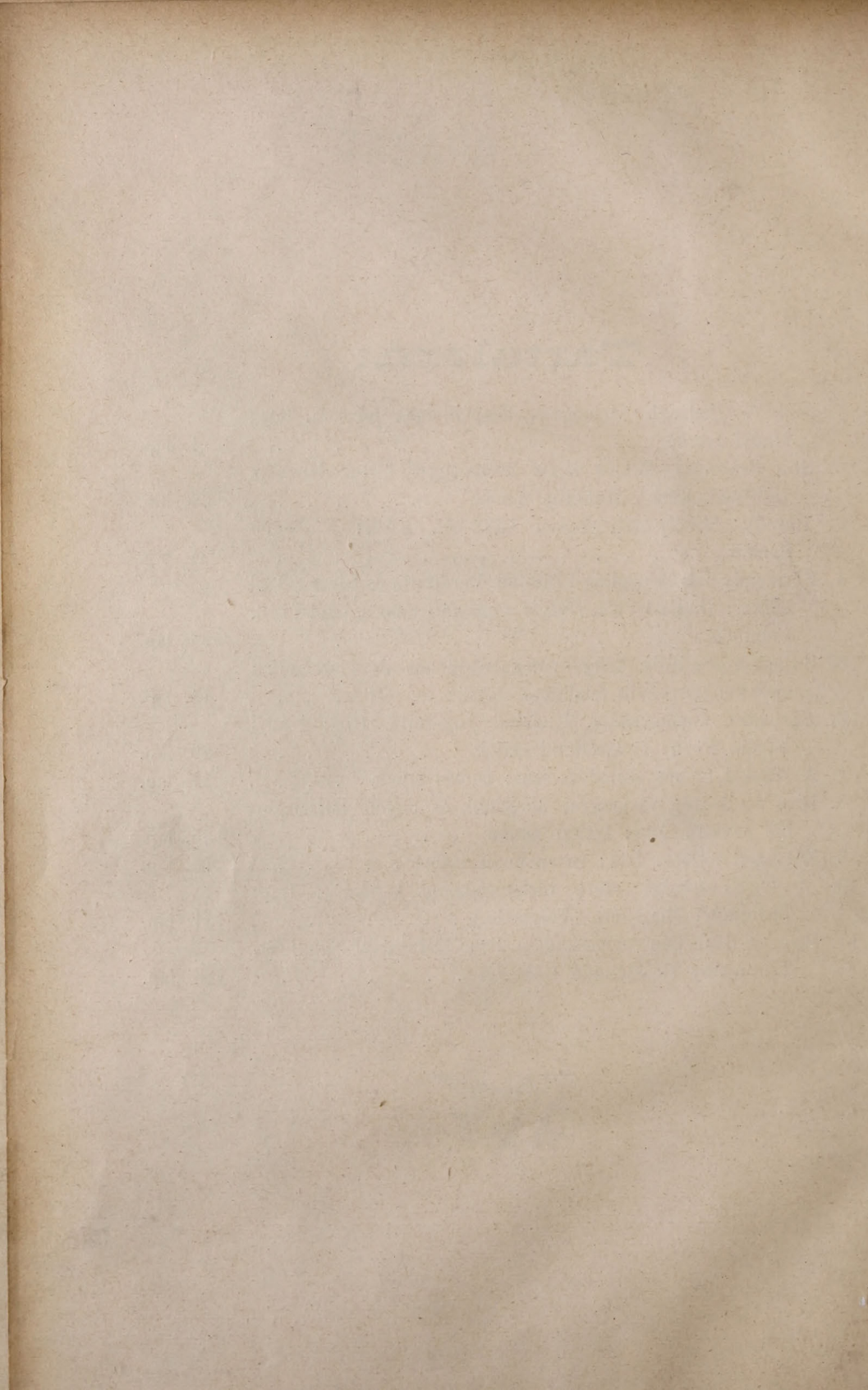
302400

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Tartalom:

1. Bács és Bodrogh vármegyék főispánjainak névsora. Irta: Iványi István	1. lap.
2. Gróf Esterházy Miklós nádor bácsmegyei birtokadománya 1639-ből. Közli: Muhoray Alfonz	23. lap.
3. Imreffy Mihály följegyzései 1522-ből. Közli: Kőszeghy Sándor	24. lap.
4. Körmendy István naplója 1736-ból. Fordította és bevezetéssel ellátta: Dudás Gyula. (Napló a császári táborozásról 1736. Folytatás.)	29. lap.
5. Bittermann Károly könyvnyomdatulajdonos és a szabadkai első könyvnyomda felállítása. Közli: — —r.	41. lap.
6. Szabadka monografiája. Irodalmi ismertető. Irta: Iványi István. Közli: Grossechmid Gábor	46. lap.
7. A bácskai nemes családok. Irta: Dudás Gyula	51. lap.
8. Bács és Bodrog vármegyei alispánok és egyéb főtisztviselők névsora. Irta: Iványi István	155. lap.
9. Régészeti leletek. Irta: Grossechmid Gábor	176. lap.
10. A magyarországi szerb hirlapirodalom története. Irta: Érdujhelyi Menyhért. (Folytatás.)	181. lap.
11. Péter és Bánk-Bán összeesküvése. Irta: Érdujhelyi Menyhért. Tanulmány Grossechmid Gábortól	188. lap.

BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI :

GROSSCHMID GÁBOR.

TÁRSULATI TITKAR.

IX. ÉVFOLYAM. I. FÜZET.

ZÓMBOR
BITTERMANN NÁNDOR KÖNYV- ÉS KÖNYVOMDÁJABÓL.
1893.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA
Tájékoztatósul.

A Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat 1883-ban alakult azon célból, hogy e vármegye történelmét egész kiterjedésében s minden ágában művelje.

E társulat **pártoló tagja** lehet minden történet- és régiségkedvelő, aki ez iránti szándékát írásban egyik elnöknel vagy a titkárnál személyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztárába évenként 3 frt tagdíjat fizet. A kötelezettség három évre szól. Aki ennek lefolytával a titkárnál nem jelenti be írásban kilépését, az további három évre marad e kötelezettség alatt.

Működő tagok azok, kik **tettlegesen** elősegítik a társulatot célja elérésében, felolvasásra munkálatokat küldenek be. S e címen a tagdíjak befizetése alól felmenthetők.

Alapító tag egyszer mindenkorra legalább 50 frt alapítvánnyal járul e társulat céljai előmozdításához.

A társulat minden rendű tagjai fel vannak jogosítva az őket megillető társulati címek használatására.

A társulat elnöke Schmausz Endre vármegyei alispán Zomborban, al-elnöke Iványi István főgymn. tanár Szabadkán, titkára Grosschmid Gábor Zomborban, pénztárnoka Pozsonyi Béla Zomborban.

A társulat tagjai tisztelettel kéretnek, hogy folyó és múlt évi tagdíjaikat **Pozsonyi Béla** társulati pénztáros úrhoz mielőbb beküldeni szíveskedjenek, hogy a következő füzetben nyugtáztathassanak.

Bács és Bodrogh vármegyék főispán- jainak névsora.

két vármegye főispánjainak névsora már több helyen és több ízben volt közölve,¹⁾ de mindannyiban kisebb-nagyobb hiányok és hibák fordulnak elő. A levéltárak bővebb kiaknázása és újabb okmánytárak kiadása e téren is sok új adatot hozott napfényre; de azért a legújabb közlések is még mindig részben hiányosak és hibásak. Egész tökéletes névsort összeállítani talán már lehetetlen is; s így az újabb közlések is mindig csak viszonylagos értékkel bírhatnak, a mennyiben teljesebbek az előbbieknél. — Így veendő a jelen közlés is.

I. Bács vármegye főispánjai.

1055—1074. *Vid.* Ez Salamon király kedvelt embere és tanácsadója, korának egyik leghatalmasabb embere volt, a svéd eredetű Gutkeled nemzetségből származott. 1055-ben a tihanyi apátság oklevelében fordul elő, mint Bács vármegyei főispán, ő

¹⁾ Így már 1837-ben adott ki Szép Fer. egy füzetet: *Bács vármegye évszázadjai* cím alatt, melyben a főispánok névsorát 1065—1837. évekről közli. (Ismertetve: Dudás, Bács-Bodrogh évnegy. tolyóirat, I. 181.) — Wenzel Gusztáv, a Szt-István társ. Magy. Encyel. V. kötetében is közöl egy névsort, mind a két vármegyéről. — Dudás Ödöntől és Nagy Iván adalékaival szaporodott névsor van a Századokban 1871. évf. és teljesebben a Bács-Bodrogh folyóir. 1878. évi I. köt. 55. stb. lapján; ezt közli az Ujvidék 1879. évi 13. és 26. sz. — Pesty Fr. Eltűnt régi vármegyék I. 244. lapján, Bodrog vármegye főispánjait közli 1880-ban, ez meg van a Bácska 1882. évi 15. sz. Legújabbban Somogyi Zsigmond 1889. adott egy-egy *Magy. főisp. Albuma* című díszmunkát, a melyben az ország minden vármegyéi foglaltatnak. — Ezekből és a szövegben még említendő munkákból állítottam össze az alábbi legújabb névsort — A hivatkozott munkák rövidített címei: *Cod. dipl.* vagy *C. d.* = Fejér Codex diplomata, *Árp.* = a Wenzel-féle Árpádkori új okmánytára.

vezette mindig csatában e vármegyének seregét. (Katona Hist. crit. II. 280. Századok 1868. évi 109.) E tisztségben említi a karthauzi névtelen legendája (Szt-Istv. társ. kiadás 97. lap) és a Thúroczai krónikája (II. cap. 50—52.) 1072—74. évekre, Wenzel G. (Egret. magy. Encycl. V. 112.) csak 1074-re ismeri. Vid 1074-ben halt meg Mogyoródnál, a Salamon és Gejza közötti csatában.

1103—1113. *Queled*, Somogyi (eml. mű 85. l.) szerint *Gutkeled*. A zobori apátság alapító levelén: *Queled de Bache* van aláírva, (Fehér Cod. dipl. II. 59. és 43.) de ezen oklevél kelte nem tehető teljes bizonyossággal 1113-ra, lehet ez 1103 vagy 1106 is. (Katona H. crit. III. 214. és Hist. Metr. Coloc. I. 168.) Ugyanez említettetik e tisztségben 1111. és 1112-ben. (Cod. dipl. VII. 4. vol. 59. és 90.) Wenzel 1103—1113. közötti évekre teszi, sőt Somogyi már 1100-ra véli tehetni.

1135. *Pál* nádor. (Cod. dipl. II. 86. — Árp. nov. I. 51. — Hist. crit. III. 498.) Somogyi ezen főispánt 1145-re teszi.

1163. *Belus*. Ezt Somogyi említi és 1163—1184-ig nem sorol fel senkit.

1173—75. *Dénes*. Kaba végrendeletében, amely III. Béla király idejében Farkas nádor alatt kelt s a melyet Wenzel 1173—75. közötti évekre tesz, mint egykorú említettetik: Dionysius comes Baachiensis. (Árp. nov. I. 69.)

1181. *Dénes*, a comes Fulcumarus adománylevelében említettetik. (Mon. eccl. Strig. I. 128. — Árp. nov. I. 76.) — Az 1182. évre nincsen adatunk.

1183. *Dénes*, a ki egyszersmind a tengerparti bánja is. (Cod. dipl. II. 86., 203. és VII. 2 vol. 286. — Árp. nov. XI. 48.) — A következő évre nincsen adatunk, 1185-re pedig (?) *Moch* országbíró említettetik főispánnak. (Árp. nov. I. 78.) — Somogyi pedig (eml. mű) 1184—86. évekre *Bánfi Dénest* sorolja fel. Annyi bizonyos, hogy:

1186. *Dénes* a főispán (Árp. nov. VI. 163. — Mon. eccl. Strig. I. 132. — Cod. dipl. II. 229.) azért Wenzel (Encycl.

V. köt.) Dénes bánt 1183—1186. évekre teszi. De vajjon ez azonos a már 1173-ban felsorolt Dénessel, nem bizonyos; azonosság esetében 1173—1186. ugyanaz volna a főispán.

1188—1193. *Mogh* nádor; neve különféleképen íratik: *Mog*, *Mogh*, *Mohc*, *Mag*. Wenzel ezen évekre említi. A cod. dipl. II. 245., 277., 289. is fel van sorolva, — 1192. évre előfordul Árpád. uj okmt. VI. 184. és 1193-ra több helyen. (Monum. eccl. Strig. I. 146.; Cod. dipl. II. II. 290.; Árp. nov. XI. 54.; Katona Hist. crit. IV. 412.)

1197—1198. *Esau* nádor, (cod. dipl. II. 309. és 346.)

1198—1199. *Mogh* nádor. Az első évre *Mohc* (eml. Cod. dipl. II. 331. és Árp. nov. VI. 195.) — A köv. évre *Mogh* (említve Monum. eccl. Strig. I. 161.; Cod. dipl. II. 365., 373., IX. 7. vol. 640.) és *Mogy* alakban (cod. Patr. V. 4.)

1199—1200. *Mika* nádor. (Cod. Patr. II. 2.; Cod. dipl. II. 348., 365., 373., 385., 392.) *Micha* és *Misha*-nak íratik. Utóbbi évre Árpád. uj okt. XI. 73. említi. — Ez valószínűen azonos a már 1188. és 1198. óta felsorolt *Mag* nádor és főispán személyével.

1201—1202. *Benedek*. (Cod. dipl. II. 385., 387., 388. Cod. Patr. V. 5. Mon. eccl. Strig. I. 163. van említve 1201. évre; — a köv. 1202. évre pedig Cod. dipl. II. 382., Árp. nov. VI. 225., Mon. ecc. Str. I. 164.) — Wenzel Benedeket 1201—1203. évre említi.

1202—1204. *IPOCH*. Az első évre említi Cod. dipl. III. 1. vol. 319. — 1203-ra u. ott II. 415., V. 1. vol. 293., VI. 2. vol. 362., IX. 7. vol. 642. — 1204-re pedig *Iporchin* név alatt Árp. nov. I. 92.

1203. évre Hédervári *István* (Chepanus) nádor is említetik főispánnak (Cod. dipl. II. 362. — Wenzel és Uug. Magazin IV. 460.)

1205—1209. *Chepan* nádor azaz Hédervári Istvánnak azonos nevű fia; Wenzel az általa 1203-ra felsorolt István nádor fiának mondja. Chepan íratik Khepan, Cheffan-nak is és főis-

pánsága sok helyen van felemlítve. Így 1205-re C. dipl. III. 1. vol. 22., VII. 5. vol. 170., Cod. Patr. I. 3. — 1206. évre Cod. dipl. III. 1. vol. 32., 2. vol. 465., Cod. Patr. VI. 7. és VII. 3., Mon. Strig. I. 185., Árp. nov. VI. 308. és XI. 85. — 1207. évre Cod. dipl. III. 1. vol. 44., 47. Árp. nov. VI. 315. — 1208. évre Cod. dipl. III. 1. vol. 66. 69. és 2. vol. 467. Árp. nov. I. 98. és VI. 325. — 1209. évre Cod. dipl. III. 2. vol. 470., Árp. nov. VI. 333. — Bács-Bodrogh folyóirat 1878. évi 56. lapon.

1209—1210. *Marcellus*. Az első évre említi Cod. dipl. III. 1. vol. 78. stb., 2. vol. 468. 472. Árp. nov. VI. 335. XI. 94., 96., 102. stb. — 1210. évre Cod. dipl. III. 1. vol. 102., Árp. nov. I. 104. — Lehoczky és Jászai szerint, a ki őt a *Fráter* család ősének mondja, még 1211-ben is ő volt a főispán, (Századok 1871. évi 440.) de ez nem állhat, mert már

1210—1211. *Péter* királynői udvarbíró volt a főispán. Cod. dipl. III. 2. vol. 474. Árp. nov. VI. 343. és XI. 108, Mon. ecel. Strig. I. 196. — Az 1211. évre említi Cod. dipl. III. 1. vol. 108. stb. Árp. nov. I. 125., VI. 349., XI. 113. Katona H. crit. V. 129.

1212. *Jula* országbíró. Cod. dipl. III. 1. vol. 116. stb., Árp. nov. VI. 354. XI. 115. Magy. tört.-tár XII. 6., Mon. ecel. Strig. I. 202. A Cod. Patr. VI. 11. szerint: *Jula* Bachiensis et curial comes, *Berthold* Coloc. Aeppus et vajvoda. — Hogy ama híres *Bánk* horvát és dalmátországi bán és erdélyi vajda, egyzersmind Bács és Bodrog vármegyék főispánja volt 1212. körül, (Századok 1871. évi 440.) erre közelebbi adataik nincsenek. (Bács-Bodrogh folyóirat 1878. évi 56. lapon)

1213. *Jula*. Cod. dipl. III. 1. vol. 150., Árp. nov. VI. 359. és XI. 118. — Utána ugyanezen évben:

1213. *Berthold* kalocsai érsek és Gertrud királynő öcsese volt Bács és Bodrog vármegyék főispánja (Cod. dipl. III. 1. vol. 148. és 2. vol. 405., 453. Árp. nov. I. 132. Katona Hist. crit. V. 175.)

1214. *Gyula*. Árp. uj okt. I. 136. és Katona H. crit. V. 208. Ezen évben:

1214. *Salamon* főtárnok mester. (Cod. dipl. III. 1. vol. 163. és VII. 1. vol. 192. Árp. nov. VI. 368. és XI. 129.)

1215. *Ochuz* királynői udvarbíró. (Cod. dipl. III. 1. vol. 170.; Monum. ecel. Str. I. 208.; Neu ung. Magazin I. 352.; Hist. crit. V. 219.) Ugyanez 1218—1219-ben Bodrog vármegye főispán.

1219. *Ladislaus*. Csak Cod. dipl. VII. 2. vol. 297. említi, de talán hibásan 1229. helyett?

1220—1222. *Dénes* főtárnok mester. (1220. évre Cod. dipl. III. 1. vol. 287., 301 — 1221. évre u. ott 320. stb., V. 1. vol. 302. stb. Árp. nov. I. 175. és XI. 163.; Cod. Patr. VI. 15. — 1222. évre Cod. dipl. III. 1. vol. 381. VII. 5. vol. 567.; Árp. nov. VI. 408., 409. Men. ecel. Str. I. 237.) Az utolsó 1222. év Bács vármegye történetében válságos lehetett, mert Dénesen kívül főispánokul felsoroltatnak még:

1222. *Smaragdus*, (Cod. dipl. III. 1. vol. 370.) *Miklós*, (ugyanott 374. lapon.) *Salamon* bán. (Cod. dipl. VII. 1. vol. 24. Később 214. lapon 1223-ban csak bánnak mondatik.)

1223. *Dénes* főtárnok mester. (Árp. nov. VI. 173. Később 175. lapon a 1224. évre csak tavernicusnak van címezve, így Cod. dipl. III. 1. vol. 458., 466.)

1225. *Poth* vagy *Ponith*. (Cod. dipl. III. 2. vol. 482.; Árp. nov. XI. 184.) Somogyi szerint a Buzád nemzetségből való.

1228—1230. *László* kir. udvarbíró. Minden évre többször is fel van említve. 1228. évre Cod. dipl. III. 2. vol. 133. stb. Cod. Patr. II. 4., VI. 23. Árp. nov. I. 252. u. ott VI. 455. Bodrog vármegye főispánjának iratik. — 1229. évre Cod. dipl. III. 2. vol. 188., VII. 1. vol. 217. stb. 3. vol. 202. Árp. nov. VI. 476. XI. 212. — 1230. évre Cod. dipl. III. 2. vol. 206., 213. Cod. Patr. VI. 25.

1232. *Miklós*. (Árp. nov. I. 293.) — Somogyi ezen évre

Demetert sorolja fel, ugyanezt *Wenzel* pedig (*Encycl.* V. köt. 112.) 1231—1234. évekre teszi; magam adatai szerint *Demeter* csak 1233. óta van említve.

1233—1234. *Demeter* országbíró. (*Cod. dipl.* III. 2. vol. 329. stb. és 405.; *Árp. nov.* I. 306., VI. 518, stb. és 552.; *Cod. Patr.* IV. 19., V. 14.) Az utóbbi évben még említettik: *Dénes*, (*Pesty. várispán* 120.) továbbá: *László* országbíró. (*Cod. dipl.* III. 2. vol. 407. *Árp. nov.* VI. 549. és *Neu. ung. Magazin* I. 353.) Ugyanez a köv. évben is.

1235. *László*. (*Árp. nov.* VI. 568.) De ezen évben volt még *Pous* főtárnokmester. (*Cod. dipl.* IV. 1. vol. 27.)

1238. *Simon* már januárban. (*Cod. dipl.* IV. 1. vol. 111. VI. 2. vol. 297. *Hist. crit.* V. 850.)

1240—1242. *János*, ez IV. Béla király rokona volt, *Angelus János* szerémi herceg. (1240. évre *Cod. dipl.* IV. 3. vol. 552. — 1241. évre *Árp. nov.* VII. 116. — 1242. évre *Cod. dipl.* IV. 1. vol. 264. *Hist. crit.* V. 1064.)

1251. *Bagou* főpohárnok. (*Lehoczky Shemat.* *Wenzel és Somogyi.*) *Katona Hist. crit.* VI. 155.: *Bagou* mag. pincer comes de *Bacca*; utóbbi szót *Pesty Fr.* (*Várispán* 164.) *Bananak* olvasva, *Bagout* sem Bács vármegye főispánnak, hanem *banai várispánnak* mondja.

1255. *Erney*. (*Wenzel, Encycl.* V. 112.) A következő évben is:

1256. *Erney*, mint szomszéd birtokos említettik. (*Cod. dipl.* IV. 2. vol. 407.) De ezen évben más főispán is volt, *András*. (*Árp. nov.* VII. 436.)

1263. *Dénes* nádor. (*Cod. dipl.* IV. 3. vol. 160. *Árp. nov.* IX. 379. *Mon. eccl. Strig.* I. 485.)

1266. *Domonkos* (?) nádor, egyszersmind szebeni főispán. (*Dudás: B.-Bodrogh folyóirat* 1878. évi 57.)

1269. *Pál*, bácsi és bodrogi főispán, a *Solymosi* családból. (*Századok* 1875. évi, 366.)

1271—1272. *Pál* bán (*Cod. dipl.* V. 1. vol. 138., 152.)

Árp. nov. III. 253. XII. 695.) — 1272. évre igen sokszor van felsorolva. (Cod. dipl. V. 1. vol. 183. stb. Árp. nov. III. 273. VIII. 380. stb. XII. 53. Cod. Patr. I. 57. V. 46. VI. 183.) Somogyi (főisp. alb. 87.) Solymosi Pált 1269—1272. évekre említi Bács vármegye főispánnak, sőt (a Századok 1888. évi 24. l. szerint) 1272-re Brebiri *Joachim* tárnokmester és tótországi bán is az volt.

1273—1275. *Fülöp* váci püspök és nógrádi főisp. (Cod. Patr. VI. 193. után említi Somogyi.)

1275. *István* kir. étekfogó. (Árp. nov. XII. 144.)

1276. *János* főtárnok említettik aug. hóban. (Cod. dipl. V. 2. vol. 336.) Wenzel *Joachim* főtárnokot sorolja fel, a kit Katona (Hist. crit. VI. 707.) is említ „Joachimus mag. tavern. comes de Baacha.“

1283. *Móric* tárnokmester, (csak a Hazai Oklevéltár 98. lapján említettik).

1291. *János*, (Árp. nov. XII. 509.) a hol Endre király „Joh. fil. comitis Enardi comes Bach.“ alattvalóinak régibb szabadalmait megújítja. — Wenzel és Dudás ezen évre *Ekardot* sorolják fel. Az Árp. kori új ok.-tárban XII. 603. az 1297. évben a bácsi káptalan egy kiadványában csak ennyi áll: Joh. filius comitis Enardi (főispánság nélkül).

1299. *Tamás* nyitrai és bácsi főispán. (Dudás, B.-B. folyóirat 1878. 57.)

1316. *Futaki Dénes*. (Orsz. lev. Ansp.)

1317. *Miklós* Omodei fia, baranyai főispán is. (Anj. okm. I. 428.)

1318—1321. *Széchényi Tamás* Somogyi (főisp. alb. 87.) szerint. Magam csak 1319. és 1321. évekre ismerem *Tamást*, Farkas fiát, Arad, Bács és Szerém vármegyék főispánját. (Anj. okm. I. 529., 640.)

1322—1329. *Demeter* tárnokmester Bács- és Trencsén vármegyék főispánja. Ezt számtalan okmányi adat említi fel ezen évekre. Wenzel és Dudás azonban már 1317—1329.

évekre teszik. Egy 1327. évi okm. e főispánt „Demeter de Nekche“-nek írja. (Cod. dipl. VIII. 3. vol. 202., 237.) — Demeter 1330. elején is mint tárnokmester és trencsényi főispán említették, így a következő években is; de mint Bács vármegye főispán már nem szerepel.

1329—1333. *Drugeth János* Nápolyból származott régi családból, Bács, Fehér, Sümeg, Tolna, Ung, Zemplén vármegyék főispánja volt. (Somogyi szerint.) Magam csak 1330-ban találom Cod. dipl. VIII. 3. v. 423.

1333. *János* Logret fia, macsói bán, Bács, Bodrog, Valkó, Baranya vármegyék főispánja már 1333. máj. hóban említették e tisztségekben. (Cod. dipl. VIII. 3. vol. 685., 696. Zichy okm. I. 417.) János még 1334. és 35-ben is macsói bán volt s hihetőleg 1335. okt. halt meg. Wenzel és Somogyi 1333. és 1334-ben mondják Bács vármegyei főispánnak. — Ezután *Somogyi Demeter* tárnokmestert Bács és Trencsén vármegyék főispánját sorolja fel 1334—1336. évekre Zichy okm. I. 426-ra hivatkozva, de hibásan; mert ezen okm. egy 1325. évnek átírata.

1336—1339. *Ostffy Miklós* Logret Jánosnak utódja a macsói bánságban, azonkívül Szerém, Valkó, Bács-Bodrogh és Baranya vármegyék főispánja volt. (Századok 1875. és 373., 1870. évi 382. és 1868. évi 469. lap. 1338. évre Anj. okm. IV. 535., 543. — 1339. évre julius elején Cod. Patr. V. III.) Csak az 1337. évre nincsen adat, de bizonyosan Miklós volt a főispán, a kit Somogyi 1336—1340. évekre tesz.

1352—1353. *Ostffy Domonkos* macsói bán, Szerém, Bács, Baranya, Valkó, Veszprém vármegyék főispánja 1352. julius 3-án az említett címekkel adott ki egy okiratot (Anj. okm. V. 584. — Századok 1875. 376.) Somogyi valószínűnek tartja, hogy 1367-ig viselte ama méltóságokat.

1352. *Debregezthi András* is említették Pesty Fr. által (Századok 1871. 740.) mint Szerém, Valkó, Baranya, Bács, Veszprém vármegyék főispánja. András 1353. december 2. macsói bán is volt, 1354. is bán és baranyai főispán.

1368. *Zudar Péter* főpohárnokot említi Wenzel és Dudás.

1380. *Horváthy János* macsói bán, Valkó, Bács vármegyék főispánja, már 1375. óta Bodrog vármegyei főispán és macsói bán volt 1382-ig. (Századok 1875. 450.) Somogyi 1380—1822. évekre említi.

1387—1405. *Losonczy István* szőrényi bán és temesi főispán. Somogyi szerint ezen években volt bácsi főispán is, a míg 1405-ben erdélyi vajdává lett. Egy 1391-ben egy Bancsai Jakabot illető okiratban határozottan bácsi főispánnak van mondva. (Festetics cs. levélt.)

1405. *Szilágyi László* (horogszegi), Mihálynak és Erzsébetnek (Hunyadi Mátyás király anyja) apja. (Orsz. lev. Ausp. — Nagy Iván X. 708.) Ő volt bácsi főispán 1407. és 1428-ban is.

1428. *Szilágyi László*.

1463—1470. *Várdai István* bács-kalocsai érsek, Wenzel szerint (Encycl. V.)

1471—1478. *Gábor* érsek. (Ugyanaz.)

1479—1480. *György* érsek. (Ugyanaz.)

1481—1484. *Várdai* vagy *Váradi Péter* érsek. (Ugyanaz és Somogyi.)

1484—1494. *Kinizsi Pál* temesi gróf, valószínűen mindjárt 1484-ben lett főispán a nyáron az Árvavárba zárt érsek helyett. (Somogyi, Wenzel, Lehoczky után csak 1486. óta említi.) Kinizsi Pál 1494. november végén halt meg (M. tört.-tár XII. 214.) és utóda lett tanítványa.

1494—1495. *Somi Józsa*, Temes és Bihar vármegyei főispán, ideiglenesen Bács vármegye főispánja is lett. Váradi Péter érsek azonban fogságából kiszabadulván 1494. tavaszán kérte a királytól vissza Bács vármegye örökös főispánságát, II. Ulászló nem idegenkedett ettől, mégis Kinizsi halála után előbb Somit tette oda és az érsek többszöri sürgetésére végre csak 1495. december 21. parancsolja meg Sominak, hogy Bács vármegyét adja át az érseknek. (Századok 1883. évi 832. lapon.)

1495—1501. *Váradi Péter* érsek tehát 1495. végén, vagy

1496. elején ismét főispán volt. (Wenzel és utána Dudás 1494—1500. évekre *Somit* teszik.) Péter érsek meghalt 1501-ben.

1501—1502. *Wingarti Geréb László* érsek.

1503—1520. *Frangepán Gergely* érsek.

1523—1526. *Tomori Pál* érsek. E három utóbbi kalocsai érseket Wenzel (Encyel. V.) sorolja fel Bács vármegye főispánokul; Tomori azonban nem 1521. óta volt érsek, hanem csak 1523. óta (1520—23. években az érseki szék üres volt) és 1526. aug. 29-én halt meg a mohácsi ütközetben. — Lehet, hogy a következő érsek is, *Ország János*, 1527-ben volt bácsi főispán. Wenzel a következő érseket is főispánnak említi:

1530—1541. *Frangepán Ferenc*, a ki a Kalocsa megyei Schemat. szerint 1518—43. években volt érsek.

Ezen időben került az egész alsó vidék a töröknek közvetlen uralma alá, mely másfélszázadig nyomta az országot. Ennek megszűntével ismét a kalocsai érsekeket találjuk Bács vármegye főispáni méltóságában, a mely két méltóságot úgy látszik eddig is mindig összetartozónak tekintették. (A következő adatokat legnagyobbreszt Bács vármegye levéltárából gyűjtöttem és mások eltérő adatait külön felemlítés nélkül igazítom ki e helyen.) S minthogy a következő főispánokat bírálkozó észrevételek kíséretében ezen Évkönyv 1887. évi III. kötet 45. stb. lapjain már közöltem, most csak a puszta névsort ismétlem.

1698—1710. *Széchenyi Pál* érsek. (Életrajzát megírta Lán-czy Gyula.)

1710—1732. *Gr. Csáki Imre* érsek. Utóbbi években az ujra feltámasztott *Bodrog* vármegye is tényleg Bács vármegyével egyesítettett.

1733—1745. *Zajezdai gr. Patachich Gábor Hermann* érsek, 1745. december 5. meghalt, 1747-ig nem volt utóda.

1747—1751. *Gróf Csáki Miklós* érsek.

1751—1760. *B. Klobusiczky Ferenc* érsek.

1760—1775. *Gr. Battyányi József* az utolsó érsek, a ki egyszersmind főispán is.

1776—1785. *Hadik András* tábornok

1785—1790. *Bachó János* (Dezséri) főispán helyettes és kir. biztos.

1790. *Hadik András* március 3—12-ig, a mely napon Bécsben meghalt.

1790—1802. *Ürményi József* március 19-től.

1802—1823. *B. Podmaniczky József*, meghalt 1823. május 11. Alatta 1802. törvényesen egyesült Bács és Bodrog vármegye és akkor épült 1804—5-ben Zomborban a vármegyeháza. Csak 1824. december 30. lett

1824—1837. *Radványi gr. Győri Ferenc*, meghalt 1839. ápril 23.; gyöngélkedése miatt azonban 1837. május 18-án

1837—1848. *Almási Rudics József* neveztetett ki főispáni helytartóvá, azaz helyettesnek 1848. július 27-ig. Ugyanezen napon kineveztetett

1848—1849. *Horváth Antal*, a forradalom végéig.

Az abszolutizmus lezajlása után

1861. *B. Rudics József* neveztetett ki január 5-től szeptember 22-ig. — Ekkor újra megszűnt az alkotmányos élet és *Piukovics Ágost* lett vármegye kir. biztosa és főispáni helytartó.

1865. augusztus *B. Rudics József* harmadszor lett főispán, de *Piukovics* is továbbra megmaradt mint a vármegye és a szab. kir. városok kir. biztosa, végre az 1867. április 17-én mindketten felmentettek és

1867—1869. *Mihájlovics Miklós* neveztetett ki főispánnak, a ki 1869. szept. septemvirré lett. Erre 14 hónapi szünet után (mely alatt *Pál Antal* alispán vezette az ügyeket 1871. június 15-ig.)

1871—1876. *Mártonfy Károly* neveztetett ki.

1876—1880. *Gromon Dezső*.

1880. december 7. óta *Sándor Béla*, az eddigi alispán.

II. Bodrog vármegye főispánjai.

1135. *Lambert* (C. d. II. 86. — Árp. I. 51.) Somogyi

(Magy. főisp. Albuma 90. lapján) 1130—1136. évekre teszi, s meghalt az aradi gyűlés alkalmával. (Vajjod C. d. II. 82. és Katona Hist. crit. III. 498. ő reá vonatkoznak?)

1145. *Dénes*. (C. d. II. 124. VII. 2. vol. 300.)

1156. *Appa*. (C. d. II. 143., 144. Monum. eccl. Strig. I. 108.) A köv. 1157. évben csak *comes*-nak van írva; Pesty (Eltűnt r. vm. I. 245.) mégis főispánnak sorolja fel ez évre is.

1163. *Henrik*. (C. d. II. 166. Mon. eccl. Str. I. 117.)

1169. és 1172. között kelt okiratban *Gatha* van felsorolva Bodrog vármegye főispánnak. (C. d. IX. 7. vol. 634.)

1188. *István*. (C. d. II. 245. Mon. ecc. Str. I. 137.)

1192—1193. *Domokos* kir. udvarbíró (curial. com.) többször említettetik mindkét évre. (C. d. II. 279., 290. stb., Árp. VII. 184. XI. 54., Mon. Str. I. 146.)

1198—1199. *Fulko*. (Az első évre Árp. XI. 63.; a másodikra C. d. II. 365., 375. Mon. eccl. Str. I. 161.)

1199—1200. *Theodor*. (1199-re C. d. II. 348., IX. 7. vol. 640. Cod. Patr. II. 2., V. 4. — 1200. évre Árp. XI. 73.) — Wenzel és utána Dudás 1199-re Tivadart, 1199—1200-ra Fulkót és 1200—1204-re Tibort teszik!

1201—1204. *Tiborc*. (Tiburtius.) Főispánságát több adat igazolja, (így 1201-re C. d. II. 385. stb. C. Patr. V. 5. Mon. eccl. Str. I. 163. — 1202-re C. d. II. 392., Árp. VI. 225., Mon. Str. I. 164. — 1203-ra C. d. II. 415. V. 1. vol. 293. — 1204-ra Árp. I. 92.)

1205. *Moch*. (Árp. VI. 300. C. Patr. I. 3.) C. d. III. 1. vol. 22. pedig *Matt*. van felemlítve, a mi *Máté* (vagy *Mátyás* is) lehet; Wenzel *Mátét* sorol fel ezen évre. (Pesty (Elt. r. vm.) pedig *Moch*.) Ezen évre még más főispán is volt: *Benedek*. (C. d. VII. 5. vol. 170., a hol 1205. jul.—aug. hóban szerepel.) Pesty 1206-ra teszi *Gyula* mellé.

1206—1212. *Gyula*. (1206-ra C. d. III. 1. vol. 32. és 2. vol. 465. — C. Patr. VI. 7., VII. 4. — Árp. VI. 308., XI. 85. Mon. eccl. Strig. I. 185. — 1207-re Árp. VI. 315. —

1208-ra C. d. III. 1. vol. 66., 69. és 2. vol. 467. Árp. I. 98. VI. 325., Mon. Strig. I. 187. — 1209-re C. d. III. 1. v. 78. stb. 2. v. 468., 472. Árp. VI. 334. XI. 94. stb. Mon. Strig. I. 192. — 1210-re C. d. III. 2. v. 974. Árp. I. 104., VI. 343. — 1211-re C. d. 108., 109., 111. Árp. I. 125., VI. 349., XI. 113. Katona Hist. crit. 129. — 1212. évre Pesty Frigyes említi az orsz. levélt. N. R. A. 380. csom. 34. sz. alapján.

1212—1214. *András*. (1212-re C. d. III. t. v. 116. stb. Árp. VI. 354. XI. 115. C. Patr. VI. 11—1213-ra. C. d. III. 1. v. 150. Árp. VI. 359. XI. 118. — 1214-re. Árp. XI. 136. Hist. crit. V. 208.) Wenzel és utána Dudás is ezen évekre említik. Azonkívül volt még:

1213. *Berthold* kalocsai érsek, a ki Bács vármegye főispánja is volt. (C. d. III. 1. v. 148. és 2. vol. 53., 465. Árp. I. 132.) Hogy 1212-ben *Bánk-Bán* is Bodrog vármegye főispánja volt volna, semmi tudomásunk. (L. Bács vm.-nél.) — *Bertholdot* Pesty Fr. 1214-re teszi, úgy, hogy ezen évben három főispán is volt, mert

1214—1215. *Miklós* nádor is Bodrog vm. főisp. volt. (C. d. III. 1. v. 163. VII. 1. v. 192. Árp. VI. 368. XI. 129. Hist. crit. V. 192. — Az 1215. évre C. d. III. 1. v. 170.)

1215. *Gyula* nádor. Az Ung. Magazin IV. 460. szerint 1215—1218. volt főispán. Pesty a Katona Hist. crit. V. 219. alapján szintén felsorolja 1215-re. — A következő

1216—1219. évekre *Aba Demetert* említi Somogyi, (Magy. főisp. stb.) de hibásan. (Lásd később 1235. évet.)

1217. *Bánk*, ezt Pesty Fr. említi a Váradi Regesték §. 36. alapján. (Lásd 1222. év.)

1218—1220. *Ochuz*, királynői udvarbíró. Wenzel 1218—19-re sorolja fel, Pesty csak 1219-re, így Mon. eccl. Strig. I. 223., C. d. III. 1. v. 272. Árp. VI. 401. Neu ung. Mag. I. 364.

1220—1224. *Gyula*, ez Borz fia volt. 1220-ban *Jula*

major-nak van írva. C. S. III. 1. v. 287., 302.; VII. 2. v. 316. szerint Bodrogh és Szolnok főispánja; Árp. XI. 159. — 1221. évre is *Jula major*, curial. comes reginae C. d. III. 1. v. 320., 322. stb. V. 1. v. 302., Árp. I. 175., XI. 163. és a C. Patr. VI. 15., mint a királynő kamarása (cubicularius) is van említve. — 1222-ben *Jula palatinus*. C. d. III. 1. v. 370., VII. 1. v. 211. Árp. XI. 166., C. Patr. V. 10. — 1223. is *Jula platinus*. C. d. III. 1. v. 395. stb. VII. 1. v. 214., Árp. VI. 420., azonban Árp. XI. 173.: *Jula major* curial. com. Reginae et com. Bodrog, de palatinus már más volt: Nicolaus fil. Borz. — 1224-ben is *Gyula* a bodrogi főisp. C. d. III. 1. v. 458., Árp. I. 197., Kubinyi Árpád okl. I. 11. Az Árp. XI. 175. ismét: *Jula platinus* et com. Bodrog; de C. d. III. 1. v. 466.: *Jula pal.* et com. Orod. — Utóda volt *Chák*.

1222. *Bánk*. Egy 1222. évi okirat végén áll: Bancone curial. comes regis (országbíró) et com. Budrugh. (Árp. VI. 409. Mon. ecc. Strig. I. 237.) *Banc* (comes de Budruh) a nagyváradi istenitéletekben is sokszor szerepel mint bíró, de a vármegye neve csak egyszer van kitéve. (Bél. Adparatus: Ritus explor. §. 36.) Az év nincsen kitéve, de az egész gyűjtemény az 1214—1235. évekből való periratokból áll. (Lásd az 1217. évet és Bács vármegye főisp.-nál az 1212. évet.)

1224—1225. *Chák*. Az 1224. év végén van említve C. d. III. 1. v. 448., 468. Hist. crit. V. 437. és mint tanú is szerepel *Chaak* com. Bodr. C. d. VII. 5. v. 233. — 1225. évre említi C. d. III. 2. v. 73., 482. Árp. XI. 181. stb.

1228. *László* kir. udvarbíró, Bács és Bodrog vármegye főispánja. (Árp. VI. 455.) Bácsban a következő évben is főisp. maradt, de Bodrogban már ezen évben is mással találkozunk, vagy rövid itteni szereplése, vagy talán az adat téves voltának kell tulajdonítani és *László* nem is volt Bodrog vm. főispán?

1228. *Gyula*, *Jula magnus comes dominae reginae* et comes Bodrog. (Kat. Hist. cr. V. 527. C. d. III. 2. v. 148. Árp.

VI. 455.) De még ugyanezen évben Jula magnus Soprony vm. főisp. volt, s helyette ismét más találunk

1228. *Ochuz* királynői udvarbirót, (C. d. III. 2. v. 150., 133. stb., Árp. I. 252. C. Patr. II. 4. VI. 23.) a ki Olchusnak is iratik. — E szerint 1228-ban három főispán is volt Bodrog vármegyében hibatőleg egymásután: *László, Gyula és Ochuz*. — Utóbbi 1229-ben is bodrogi főispán volt: Neu. Ung. Magazin I. 364. szerint, azonban C. d. III. 2. v. 188. csak mint curial. com. reginae van említve.

1234. *Gyula* junior. (C. d. III. 2. v. 407., Árp. VI. 548.)

1235—1246. *Demeter*, az *Aba* nemzetségből. (1235-re C. d. IV. 1. v. 27.) — 1238-ra C. d. IV. 1. v. 111. Kat. Hist. crit. V. 850. Itt mint Kálmán kir. tanítója említettik, a kinek az hálából bizonyos Neccha nevű földbirtokot adományozott. — 1240-ben, mint a király főétekfogója (dapiferor. magister) és bodrogi főispán van említve. (C. d. IV. 1. v. 204., IV. 3. v. 552., Árp. XI. 315.) — Egy 1240. év március 19. kelt okirathban (talán tévedésből?) *Dominicus* com. Bodrog van felemlítve. (Akad. tört. bizotts. oklev. másol. I. 41.) — 1246. nov. végén is *Demetert*, mint országbirót és Bodrog vármegyei főispánt találjuk, (C. d. IV. 1. v. 421.) s így bizonyára az adatokkal nem bizonyítható közbe eső években is ő volt Bodrog vármegye főispánja. — Ezen *Demetert* említi Somogyi hibásan már 1216—1219. évekre.

1269. *Solymosi Pál*, ugyanez Bács és Bodrog vármegyékben. Pál a következő évekre mint bán és Bács vármegye főispánja szerepel. — Pesty (Elt. r. vm. I. 247.) ezen évre *Jakab* nádort említi.

1274. *Ugrin*, a Csák nemzetségből, macsói bán, Szerém és Bodrog vármegyék főispánja. (Pesty, Századok 1875. évi 369.) *Ugrin* 1274—1279. volt macsói bán, előtte 1273—4-ben és vele együtt 1275—77-en *János* is volt macsói bán. (Pesty u. ott.) Ezen *János* (Árp. XII. 669.) egy évnélküli, de 1300. előtt kelt levélben macsói bán, Szerém, Valkó, Bodrog vármegyék főispánjának is mondja magát, azonban melyik évben

vitte a bodrogi főispánságot, nem tudni. Somogyi (M. főispáni Album 54.) 1290-ben sorol fel a baranyai főispánok közt egy *János* főlovászmestert.

1279. *Marcali Gergely* a Pécs nemzetségből, volt macsói bán, Szerém, Valkó és Bodrog vármegyék főispánja. (Századok 1865. 367.)

1283. *Sárkányi Pethend*, egyszersmind Szerém és Valkó vármegyék főispánja, megmarad valószínűen a következő 1284. évre is. (Századok 1875. 367.)

1285. *Keszői Móric* a Zoard nemzetségből, szintén Szerém és Valkó vármegyék főispánja is, (Pesti, Századok 1875. 367.) mint macsói bán 1285—1290. szerepel.

1290—1291. *Mize*. Tolna vármegye főispánja is. (C. d. VII. 2. v. 301.) — Ugyan ő volt 1291-ben jul. hóban is. (C. d. VI. 1. v. 118., C. Patr. VII. 220.) Utána következett

1291. *Jakab*. Szathmár és Bodrog vármegyék főispánja 1291. évi október hóban. (C. d. VI. 1. v. 130. Árp. XII. 510.)

1292. *Simon*. (C. d. VI. 1. v. 209.)

1293—1394. *Jakab*. (C. d. VII. 2. v. 301. egy jegyzetben.) 1294-re Pesti is említi. (Elt. r. vm. I. 247.)

1298. *Simon* a Bogát-Radván nemzetségből, mint macsói bán 1298—1302. volt. (Századok 1875. 367.)

1300. *Kokos* vagy *Kopos* a Rathold nemzetségből, Tolna vármegye főispánja is. (C. d. VI. 2. v. 290., VII. 2. v. 301.)

1301. *Heyze*, (vagy *Eyzech*.) Myzének fia, Tolna és Baranya vármegyék főispánja is. (Zichy okm. I. 106., II. 507., III. 307.)

1303. *Maróthi Mihály* a Gutkeled nemzetségből, macsói bán, Szerém, Valkó és Bodrog vármegyék főispánja. (Századok 1875. 367.)

1304—1307. *Henrik* szlavoniai bán, tárnok mester és több vm. főispánja (Zichy II. 530. — 1305. évben Anjou okm. I. 92. — 1306-ra C. d. VIII. 1. v. 200. — 1307-re C. Patr. III. 53.) Ez a Hédervári nemzetségből származott. (Századok 1871. 512. Fia volt a szekesői *Herceg Péter* l. 1342. stb. — Somogyi szerint főispánságait 1309-ig viselte.

1310. *Kereu-Monostorai Lothard* macsói bán, Szerém, Valkó, Bodrog vm. főispán (Századok 1875. 367.) Mint macsói bán 1310—1312., s így valószínűleg addig maradt a főispánságban is.

1312—1313. *Pál* macsói bán, Valkó és Bodrog vm. főispán. (1312-re C. d. VIII. 1. v. 439.) Ez a *Garay* családba tartozott, a *Dorosma* nemzetségbe és egyfolytában macsói bán volt 1312—1328-ig. (Pesty Századok 1875. 371.) 1313-ban *Kozol* mellékeve is volt.

1315. *János*, ez németujvári Iván, Henrik szlavoniai bán fia, több vármegyének főispánja, 1315. okt. 7-én saját kiadványán: *Nos Thones comes Simig, Tolna, Baranya, Bodrog.* (Anj. ok. I. 386.)

1318—1328. *Pál* macsói bán stb., ugyanezen *Garai Pál*, a ki 1312-ben volt Bodrog vármegye főisp., *Garai István* fia. Ennek főispánságát minden egyes évre több adat bizonyítja a C. Patr., Zichy okm. stb. sok helyen. (Századok 1875. 371. és Pesty Elt. r. vm. I. 248.) — 1319. castellanus de *Kewzeg* (azaz Batina) is volt (Zichy I. 174.) 1320. Paulus de genere *Dorosma* kibékül a Szenté-Magócsiakkal. (Anj. okm. I. 574.) — 1323-ban is egész éven át *Pál* említettik, mint Bodrog vm. főispán, (C. Patr. I. 120., 135., III. 71. Zichy okm. I. 222., 247., C. d. VIII. 5. v. 131., 133. VIII. 6. v. 66.) s pedig máj.—jul. hónapokban is (16. kal. Aug.) s mégis (C. d. VIII. 5. v. 130.) egy 17. kal. Aug. kelt okmány záradékában áll egy *Nicolaus* mint macsói bán és Bodrog vármegyei főispán. Ezen adat hibás és valószínűen *Ostfy Miklósra* vonatkozik, a ki 1335-ben valóban viselte is e méltóságokat. — *Garai Pálra* a köv. évekről is számos adatunk van, még 1328. márc. közepén is ő a főispán, C. d. VIII. 3. v. 273., 278., 288.) de ezentul már mást találunk.

1328—1333. *János*, Logreth fia, macsói bán, Szerém, Valkó, Bodrog várm. főisp. (Kat. Hist. crit. VIII. 592. 15. Kal. apr., C. d. VIII. 3. v. 267. 11. Kal. máj. stb.) A Szenté-Magocs nemzetségbe tartozó Logrethi János, 1328—1335-ig

szakadatlanul volt macsói bán (Pesty : Századok 1875. 372. lap és Elt. r. vm. I. 248.) s így valószínűleg bodrogi főispán is, annál inkább, mert ezen évekről mást épen nem ismerünk; okmányilag azonban csak 1328—1330. és 1332. (C. d. VIII. 3. v. 627.) még 1333-ra (Zichy okm. I. 417.) bizonyítható be utóbbi méltósága.

1334. *Garai Pál*. Ezt csak Somogyi említi.

1335—1340. *Ostffy Miklós* macsói bán, Szerém, Valkó, Bodrog várm. főispánja. (Századok 1875. 373.) Bodrog vármegye főispánságára csak 1337 és 1339-ben nincsen okm. adatunk, sőt egy 1339. évi saját kiadványában is (alighanem tévesen) elmaradt a Bodrog vm. felsorolása. — 1340-re ismét említetik Bodrog vm. Különben Koller nyomán Pesty is

1339-re *Herceg Pétert* sorolja fel. (Elt. r. vm. I. 248.)

1340. *Zathai Gergely* macsói bán, Szerém, Valkó és Bodrog vármegyék főispánja; ezzel szemben Pesty (Századok 1875. 373.) *Ostffy Domokost* sorolja fel macsói bánnak.

1341. *Zathai Gergely* és szekesői *Herceg Péter* említetnek macsói bánokul, Pesty ellenben (ugyanott) újra *Ostffy Domokost* sorolja fel. Ezek voltak talán Bodrog vármegye főispánjai is?

1342—1343. *Herceg Péter*, Henrik bán fia, Bodrog vármegye főispánja. (Zichy II. 41.) A következő évben is ő volt Bodrog vármegye főispánja. (C. d. IX. 1. v. 144.) De ezen 1343. évre Pesty Frigyes még mást is említ.

1343—1344. *Ostffy Domokos* de Asszonyfalva, a ki macsói bán, Szerém, Valkó, Baranya és Bodrog vármegyék főispánja is volt, ugyanazon címmel említetik 1344-re is. (Századok 1875. ugyanott és 1870. 484.) A macsói bánságban 1352-ig maradt s így nem lehetetlen, hogy a főispánságokat is viselte, legalább 1347-ig a Borog vármegyei főispán nevével nem találkozunk.

1347. *Herceg Péter*, (Zichy II. 257. stb.) de a Pesty által (Elt. r. vm. I. 248.) 1348. évre idézett helyet nem találhattam. Somogyi (Főisp. Alb. 92.) Pétert 1347—1352-re teszi Bodrog vármegyei főispánnak.

1353. *Garai András* macsói bán, Szerém, Valkó és Bodrog vármegyék főispánja. (Századok 1875. 377.)

1355—1356. *Ujlaki Miklós*, Ugrin fia, a Csák nemzetségből, a Liber Dignit. szerint macsói bán volt és többi közt Bodrog vármegye főispánja is. Pesty (Századok 1875. 378.) kétségbe vonja ez adatot, legalább a macsói bánságot illetőleg; de az 1356. évre maga is (Elt. r. vm. I. 248.) felsorolja.

1359. *Garai Miklós* macsói bán, Szerém, Valkó, Bodrog és Baranya vármegyék főispánja. (Pesty Elt. r. vm.) Mint macsói bán 1356—1375. működött; de vajjon szabad-e őt továbbra is az említett vármegyék főispánjának is tartani? nem bizonyos, legalább az ő báni méltósága végéig más Bodrog vármegyei főispán nem ismeretes. A Somogyi által 1374-re említett *Paulus* nem fő-, hanem alispán volt.

1375—1376. *Horváthy János* macsói bán, Szerém, Valkó, Baranya és Bodrog vármegyék főispánja. (Századok 1870. 484. és 1875. 450.) Mint macsói bán 1381-ig szerepelt s talán addig Bodrog vármegyei főispánnak is tekinthetjük, mert más nem ismeretes, 1380-ban Bács vármegye főispánja is volt és 1381-re is *Horváthy Jánost* említi Pesty. (Elt. r. vm. I. 249.)

1382. *Liszkói Pál* macsói bán és több vármegye főispánja. (Pesty, ugyanott.)

1383. *Koroghi István*, a ki 1385-ig volt macsói bán. (Pesty, ugyanott.)

1390. *Losonczy István*. (Macsói bán volt 1392-ig.) Említi Pesty, (ugyanott.)

1391. *Losonczy István*. (Zichy okm. IV. 467.)

1393—1394. *Losonczy Lászlót* említi Pesty. (Elt. r. vm. I. 249. Somogyi eml. mű 92.) — Lehet, hogy az eddigi szokás szerint is Bodrog vármegye főispánságát a macsói bánok (Pesty, Századok 1875. évi 452.) vitték azon években is, a melyekben határozott adatunk az ellenkezőre nincsen; de ezen

véleményt is okirati határozott adatok hiányában épen csak jelezzük.

1397. *Maróthy János és Perényi Péter* macsói bánok, Szerém, Valkó, Bodrog és Baranya vármegyék főispánjai. (Pesty, *Elt. r. vm.*)

Maróthy János 1409-ig volt macsói bán.

1407. *Maróthy János* macsói bán és többi közt Bodrog vármegye főispánja. (Zichy V. 506.)

1409—1410. *Fedémes Miklós* macsói bán, Szerém, Valkó, Bodrog és Baranya vármegyék főispánja. (Pesty, *Elt. r. vm.* I. 249.)

1410—1411. *Ujlaki László és Imre* testvérek együtt, macsói bánok és az említett vármegyék főispánjai. (Pesty, ugyanott.) Mint bánokat említi őket Pesty 1410—1414. és 1416—1418. (Századok 1875. 455.) — 1411-ben is ők tartanak Bodrog vármegyében gyűlést. — Somogyi 1410—1413-ra teszi.

1418. *Ujlaki Imre.* (Pesti, *Elt. r. vm.*)

1419. *Garai Dezső* macsói bán. (Pesty, ugyanott.) A báni méltóságban 1426-ig maradt.

1429. *Ujlaki István* és lévai *Cseh Péter* macsói bánok és több vármegye főispánjai. (Pesty, ugyanott és Századok 1875. 458.) A következő évben is voltak bánok.

1433. *Garai László és Péter* (Pesty, *Elt. r. vm.*) — azonban ugyancsak Pesty (Századok 1875. 459.) *Garai Lászlót és Dezsőt* sorolja fel macsói bánokul és több vármegye főispánjaiul, köztük Bodrog vármegyét is.

1447. *Garai László.* (Pesty, *Elt. r. vm.*)

Most újra megszakad a bodrogi főispánok névsora és a vármegye ezentúl talán az alsó részek főkapitánya alá tartoznak? Ilyen volt 1460-ban horogszegi *Szilágyi Mihály.*

1494. *Kinizsi Pál* temesi gróf és az alsó részek főkapitánya, egyszersmind Bács, Bodrog, Temes, Bihar, Valkó, Szerém vármegyék főispánja is volt. (M. tört. tár 1863. XII. köt. 195.)

Mint Bács vármegyei főispán 1484—1494. évekre van felsorolva. Halála után 1494. nov. végén követte őt

1494—1498. *Somi Józsa*, a ki Bács vármegyét már egy év mulva a kalocsai érseknek engedte át, de Bodrog vármegyéről nincsen szó, itt megmaradt 1498-ig, a midőn Ulászló király Bodrog vármegyének rendeletet küldött, melyben azt fel szólítja, hogy a rákosi országgyűlés értelmében *Somi* helyett ezentul a két új főispánnak engedelmeskedjék. (Orsz. levélt.)

1498. *Czobor Márton és Imre* testvérek.

1503. *Czobor Márton* Bodrog vm. főisp. említettik egy pörös ügyben és bizonyára *Imre* is az volt még.

1507. *Czobor Márton és Imre* Bodrog vm. főisp. (Katona Hist. crit. 18. 513.)

1509. *Czobor Márton* kir. kamarás és bodrogi főispán. (Katona u. ott 572. l.) Somogyi 1490—1516. évekre teszi, sőt talán 1526-ig.

Több főispán a török hódoltságig nem ismeretes, a török korszakban pedig az egész Bács és Bodrog vármegye területén a magy. közigazgatás teljesen megszűnt, s ezen idő alatt Bodrog vármegye neve is majdnem feledésbe ment; s midőn újra felélesztették, nem találták meg területét és a kinevezett főispánok jobbra csak üres címet kaptak s a mellé hosszas pört Bács vármegyével, a mely Bodrog vármegye területét magába olvasztotta. (Lásd erről: Iványi, Az új Bodrog vm. Bp. 1887.)

1699—1702. *Gróf Thournon Henrik* 1699. dec. 2. kineveztetett, 1702. jan. 28-ig, kezdett a mai Ujvidékről magának vármegyét alakítani. (L. Iványi e. m. 8.) Jul. hóban még itt találjuk, de azután nyomát veszítjük, az általa kívánt terület nagyobb részt katonai határőrvidékké szerveztetett. — Midőn a most itt pusztító Rákóczy-féle mozgalmak lezajlottak, a király új főispánt nevezett ki.

1714—1721. *Gr. Nádasdy Pál* és 1715. jan. 18. Bodrog vármegyének új diplomát is adott. 1715. márc. 25. volt az installációja a mai Ujvidéken (akkor Pétervárad-sánc.) A vár-

megyei közigazgatási élet megindult, de folytonos háború közt a katonai hatósággal és Bács vármegyével, főképen a terület miatt. Végre csak 1718-ban kapott a vármegye terület és folytatja immár valóságos életét. 1719. végéig vannak Bodrog vármegyének jegyzőkönyvei, de azért a vármegye továbbra is élt még, bár elkeseredett harcban Bács vármegyével. *Nádasdy* 1721. jun. első felében meghalt, mire az udv. kamara jun. 20-án átirt a kir. udv. kancelláriához, hogy Bodrog vármegye az ebből keletkező rengeteg bajok miatt ne is eleveníttessék fel, ne is kapjon új főispánt. (Iványi e. m. 36.) A király mégis szeptember 5-én kinevezett újat:

1721—1728. *Czobor Márk*, ez is folytatta a harcot a két hatalmas szomszéd ellen, míg nem 1728. második felében meghalt. Bodrog vármegye pedig 1729. végén, vagy 1730. első havában teljesen megszüntetve, területe Bácshoz csatoltatott. — Felsőbb helyen azonban a két vármegye elkülönítése boldogabb időre halasztatván.

1746. *Gr. Draskovics Lipót* 1746. november elején kineveztetett, vármegyéjét azonban hiában kereste és halála napjáig sem tarthatta székhelyét. Akkor a királynő 1759. február 5-én

1759. ifj. gr. *Grassalkovics Antal* nevezte ki bodrogi főispánná és ezen vármegyének Bácsból való kikebelezését is elrendelte. (Iványi e. m. 42.) Újra hosszas határpör kezdetett, de eredményre ez sem vezetett. Grassalkovics e közben (1769. június 30.) a zólyomi főispánsághoz jutott, de a Bodrog vármegyei főispáni címet is megtartotta, így 1775-ben zólyomi és bogrogi főispánnak mondatik és még 1793. és 1794-ben is a bajai uradalom földesurának és Bodrog vármegye főispánjának címeztetett. Ez volt az utolsó címzetes főispán, mert Bodrog vármegye, mely már 1730. óta Bács vármegye által kezeltetett, az 1802. évi országgyűlésen a 8. t. c. által most már törvényesen is egyesített Bács vármegyével.

Iványi István.

Gr. Esterházy Miklós nádor bácsmegyei birtokadománya 1639-ből.

Az országos levéltár gyűjteményéből az alábbiakban közöljük gr. Esterházy Miklós nádor azon oklevelét, melylyel 1639. január 22-én néhány bácskai helységet Zsolnai Gombkötő János főleki hadnagynak és társának Rimay Istvánnak adományozott. Érdekes ezen irat főleg azért, mert mindazon adománylevelek közt, melyek ez időből fenmaradtak, ez az egyedüli magyar nyelvű emlék, s mint ilyen nemcsak történeti, hanem nyelvészeti szempontból is igen nevezetes. De érdekes másrészt, azért is, mert az oklevél szövege nem felel meg a nádori donációk ezen időben divatos formájának, a mennyiben sem az adományosok érdemei, sem a birtokok nagysága nincsenek körülírva, hanem az egész oklevél, mint egy, az illető helységek lakóinak szóló „nyílt parancs” van formulázva. A lokális történeti vonatkozásainál fogva is fontos irat különben egész terjedelmében így hangzik:

„Nos Comes Nicolaus Esterházy de Galantha Regni Hungariae Palatinus. Tenéktek *Filippovoszello, Obsemicha, Nagy Devetser, Szementhö, Melyti, Pehotzá, Sofron és Tilyti* nevű Bács vármegyében levő faluk lakossinak akarnánk értésetekre adnunk ez levelünknek rendiben, hogy mink bizonyos okokra nézve, de kiváltképpen, hogy sok üdöktől fogvást pusztán álván az felől meg nevezet faluk vitézlő Zolnai Gombkötő János Császár urunk Őfelsége Füleky hadnagygya biztatásából *megszálotatok* azokat az pusztá helyeket és telekeket s oltalmában is voltatok ez ideig, arra nézve azért, hogy ezután is holmi csavargog és kapkodok miát békességben maradhassatok helyetegben és az oltalom alatt épülhessetek, az rátok való minden gondviselést *Gombkötő Jánosra és Rimay Istvánra* bíztuk minden képpen. Hagyuk azért és parancsollyuk is ez pátens levelünk által, hogy ennek utanna mindenben ő tőlük fügjetek, azmind parancsolnak, annak engedelmessek és szófogadók legyetek, adótokat

őnekik agyátok és fizessétek, oltalmat is mindenben, ha mikor mi bántástok lészen, föl jövőn és megkeresvén őket ő tüllök kérjete, kiknek mi is Nádorispánságunknak tisztí szerint hatalmat adtunk arra, hogy minden háborgások ellen megoltalmazanak, sött tartozzanak megoltalmazni, gondotokat viselni. Ha ez mi *adományunk* és parancsolatunk ellen találkoznék oly vakmerő közöttetek, ki nem akarna engedelmes lenni, meg is büntethessék. Ebben egyebet ne tselekedjétek. Praesentibus ferlectis etc. in Kismartony 22. januarii 1639.“ (Orsz. Ltár. M. O. D. L. 22505.)

Közli: *Muharay Alfonz.*

Imrefffy Mihály följegyzései 1522-ből. (Egy érdekes kézirat.)

Közli: Kószeghy Sándor.

A szerdahelyi Dersffy nemzetségből, a XII. század végén, egy hirtelen emelkedő családot látunk kiválni: az Imreffyeket. Erősen előtérbe tör a család Imrefffy Mihály személyében a XVI. század első évtizedeiben.

1505-ben részt vesz a rákosi országgyűlésen, pár évvel később mint főlovászmesterrel találkozunk vele, 1526-ban mint bácsi főispánt említi Jászay,¹⁾ később török fogságba kerül, majd Ibrahim nagyvezértől visszanyeri szabadságát.

Mint bácsi főispántól, az 1522-ik évből egy érdekes kézírata maradt ránk: a bácsi és péterváradi háztartások havi lajstroma. Tartalomra — mely egy kis középkori udvartartást s udvari személyzetét mutatja be egy főispánságnak, — épen úgy, mint nyelvezetére egyaránt érdekes Imrefffy e kézírata.²⁾

Bemutatjuk egész terjedelmében úgy az eredetiben, mint hű magyar fordításban is:

¹⁾ „A magyar nemzet tört. a mohácsi vész után“ 157. lap.

²⁾ Eredetije Orsz. Ltár. M. O. D. L. oszt.

Prebenda vinorum in castro Bachiensis existentium. Anno 1522.

A mensam mei Michaelis Imreffy secundum con-		
vinas; ad minus	pinta	8.
Ad mensam provisoris et famulorum meorum po-		
tiorum; ad minus	"	8.
Adhulescentibus ad mensam meam servientibus		
per diem	"	4.
Aprodiensis ad mensam provisoris servientibus per		
diem	"	4.
Equitibus provisoris Bachiensis: 6 per diem	"	6.
Sartori meo cum duobus famulis per diem	"	2.
Cocis meis duobus per diem	"	2.
Ad fercula mea; et provisoris	"	2.
Coco provisoris per diem	"	1.
Dispensatori per diem	"	1.
Viceprovisori medio tempore	"	$\frac{1}{2}$.
Vigilibus quattuor	"	4.
Pistori cum famulo	"	2.
Ortulanis duobus cum famulis	"	3.
Ad ecclesiam sancti Pauli Bachiensis	"	$1\frac{1}{2}$.
Fabro cum famulo	"	2.
Allodiatori per diem	"	1.
Mercenariis duobus per diem	"	2.
Pistrici panis ad mensam meam et provisoris pistanti	"	1.
Agazonibus sex	"	6.
Aurige unius currus regie Maiestatis cum felaythar	"	$1\frac{1}{2}$.
Aurigis trium curruum meorum cum suis felaythar	"	$4\frac{1}{2}$.
Magistro agazonum meorum medio tempore	"	$\frac{1}{2}$.
Kwehybus 3	"	3.
Clavigero cum famulo	"	2.
Bachie pinte per singulos dies		<hr/> 73 $\frac{1}{2}$.

Prebenda vinorum in castro Varadini Petri existentium. Anno 1522.

Ad mensam mei Michaelis Imreffy secundum con-		
vivos; ad minus	pinta	8.

Ad mensam provisoris et famulorum eiusdem	pinta	5.
Ad mensam fratrum quattuor et sacerdotum duorum in Varadini Petri existentium	"	6.
Ad mensam dominorum huszaronum per diem	"	12.
Adproedianis ad mensam provisoris servientibus	"	2.
Adhulescentibus ad mensam meam servientibus per diem	"	4.
Aproedianis dominorum huszaronum circa mensam servientibus	"	4.
Cocis duobus meis 2	"	3.
Dispensatori	"	1.
Ad fercula mea	"	1.
Cocis duobus provisoris et huszaronum per diem	"	2.
Pistoribus duobus per diem	"	2.
Mercenariis quattuor	"	4.
Fabris tribus tribus continue ist hic existentibus	"	3.
Ad missas	"	$\frac{1}{2}$.
Chyganis 6 per diem	"	3.
Carpentariis sex	"	6.
Lapidicidis duobus	"	2.
Clavigero cum famulo eiusdem	"	2.
Doleatoribus 2	"	2.
Famulis provisoris 5	"	5.
Famulis et agazonibus Georgii Kezij capitanei pedi- tum in castro Varadini Petri existentium	"	2.
Magistris bombardariis duobus in castro jam fato servientibus	"	2.
Item uni bombardario in Basthia servienti	"	1.
Bigatori	"	1.
Pulsatori in ecclesia beate Virginis in castro Vara- dini Petri fundate	"	1.
Agazonibus meis Michaelis Imreffy 6	"	6.
Aurigis tribus cum famulis	"	$4\frac{1}{2}$.
Magistro agazonum meorum medio tempore	"	$\frac{1}{2}$.

Kwchijs 3	pinta	3.
Kwchijs provisoris	"	$\frac{1}{2}$.
Vigilibus 16	"	16.
Castellaneis medio tempore	"	1.
Aurige regie Maiestatis cum famulo	"	$1\frac{1}{2}$.
Varadini Petri vina singulis diebus pintae		<hr/> 107 $\frac{1}{2}$.

A bácsi várban tartózkodók haviilletéke az 1522-ik évben.

Nékem, Imreffy Mihálynak, asztalomra a vendégek száma szerint legkevesebb	8	pint.
A tiszttartónak és előkelőbb szolgálímnak asztalára legkevesebb	8	"
Az asztalomnál felszolgáló ifjaknak naponta	4	"
A tiszttartó asztalánál felszolgáló apródoknak	4	"
A bácsi tiszttartó 6 lovászának naponta	6	"
Szabómnak két szolgájával naponta	2	"
Két szakácsomnak naponként	2	"
Az én és a gondnok konyhájára	2	"
A tiszttartó szakácsának	1	"
A kiosztónak naponta	1	"
Az altiszttartónak időközben	$\frac{1}{2}$	"
A négy őrnek	4	"
A sütőnek szolgájával együtt	2	"
A kertészeknek két szolgájukkal együtt	3	"
A bácsi szent-Pál templomba	$1\frac{1}{2}$	"
Az ácsnak inasával együtt	2	"
A majorosnak naponta	1	"
A két béresnek naponta	2	"
A sütőasszonynak, ki a gondnok és az én asztalomra a kenyeret sűti	1	"
Hat lovásznak	6	"
Ő felsége egy kocsisának a fulajtárral együtt	$1\frac{1}{2}$	"
Három kocsisomnak fulajtárjaikkal együtt	$4\frac{1}{2}$	"
Lovászmesteremnek időközben	$\frac{1}{2}$	"

A három ígás kocsisnak	3	pint.
A kulesárnak szolgájával együtt	2	"
Bácsban naponta	73 1/2	pint.
<i>A péterváradi várban tartózkodók haviilletménye az 1522-ik évben.</i>		
Nékem, Imreffy Mihálynak, asztalomra a vendégek		
száma szerint legkevesebb	8	pint.
A tiszttartó és szolgáinak asztalára	5	"
A négy barátfráter és a két Péterváradon tartózkodó		
papnak asztalára	6	"
A huszárok asztalára	12	"
A tiszttartó asztalánál szolgáló apródoknak	2	"
Az asztalomnál felszolgáló ifjaknak	4	"
A huszárok asztalát kiszolgáló ifjaknak	4	"
Két szakácsomnak	2	"
A kiosztónak	1	"
Konyhámra	1	"
A tiszttartó és a huszárok szakácsának	2	"
A két sütőnek naponta	2	"
A négy béresnek	4	"
A három állandóan itt tartózkodó ácsnak	3	"
A misékhez	1/2	"
A hat cigánynak naponta	3	"
A hat bognárnak	6	"
A két kőfaragónak	2	"
A kulesárnak szolgájával együtt	2	"
A két kádárnak	2	"
A tiszttartó öt szolgájának	5	"
Kezy György a péterváradi gyalogság kapitánya		
szolgáinak és lovászainak	2	"
A nevezett várban szolgáló két mordályosnak	2	"
A bátyán szolgáló egy mordályosnak	1	"
A szekeresnek	1	"
A Péterváradon alapított szent-Szűz temploma ha-		
rangozójának	1	"

Az én, Imreffy Mihály lovászaimnak	6	pint.
A három kocsisnak a szolgálkkal együtt	4 $\frac{1}{2}$	"
Lovász mesteremnek időközben	$\frac{1}{2}$	"
A 3 igás kocsisnak	3	"
A tisztartó igásának	$\frac{1}{2}$	"
A 16 örnek	16	"
A várbeli öröknek időközben	1	"
Ő felsége a király kocsisának a szolgálával együtt	1 $\frac{1}{2}$	"
Péterváradon naponként	107 $\frac{1}{2}$	pint.

Körmendy István naplója 1736-ból.

Fordította és bevezetéssel ellátta: Dudás Gyula.

Napló a császári — táborozásról 1736.

(Folytatás.)

Október 15. Ama három ezred pihenőt tartott, én azonban gr. Károlyi ezredes úrral elmentem Futtakra Philippi gróf és tábornok úrhoz, a kinek panaszkodtam az őrség miatt és előadtam, hogy a Scherr- és Alt-Würtenberg-ezredeknek már 18 kazal széna vitetett bevonulásukkor. Egyúttal megismételtem abbeli panaszomat, hogy az ujvidéki sáncban egyedül a kamarai alattvalóknál 800-nál több beteg van elhelyezve, hogy azokat jobb ápolás végett, mivel 15—16-an vannak egy-egy házban elhelyezve, másrészt a lakosságon való könnyítés végett, vagy a katonai házakba, vagy a túlsó parti területre átszállítani kegyeskednék. Az elsőre nézve azt felelte őnagyméltósága, hogy ő úgy van informálva, hogy az ezen sáncban elszállásolva volt Scherr- és Alt-Würtenberg-ezredek visszamaradt szénája teljesen elhordatott, ezek az ezredek tehát csak azt akarják visszavenni. Mire azt feleltem, hogy egészben véve csak az vitetett el, a mi a Lobkovicz-, Bayer-, Lanthieri- és Ghillani-ezredek után maradt, (a melyek különben 8 napra való szénát vittek magukkal), pedig a sáncban levő tiszteknek a betegek és lovak számára van szénájuk, sőt úgy a betegek mellé rendelt tiszték, mint az

örök eléggel birnak; mire azt válaszolá őnagyméltósága, hogy valójában úgy volt feltételezve, hogy a Savoyai-, Lichtenstein-, Batthyány- és Dessewffy-ezredek számára, melyek e hó 17-én fognak az ujvidéki sánceba bevonulni, e széna volt rendelve. De mivel a dolog így áll, megígérte, hogy irni fog az előbb említett 4 ezrednek, hogy a Futtakon levő szénát vegyék magukhoz és így a sánc lakosai a tehertől szabaduljanak. A mi pedig az én szénám mellé állított őrséget illeti, rendeletet adott ki ő nagyméltósága, hogy az onnan elmenjen. A betegekre nézve pedig beszélni fog őnagyméltósága a tábornagy úrral és miután őnagyméltósága ez ügyben Plosz őrnagy által egészen másként van informálva, ki fogja eszközölni őnagyméltósága, hogy a betegek főntebb előadott okokból a katonai házakba és az uradalmi épületekbe áthelyeztessenek. Innen tehát midőn visszatértem, az én szénám már Pfefferschain alezredes úr által 23 és egy másik Heven, Scherr-ezredbeli hadnagy, által 13 frton megvétetett és az ezrednek elvitetett, sőt a mi otthon volt nálam, azt is ép elakarták vinni, de megkapván a rendeletet őnagyméltóságától, ott hagyták; ez alkalommal a Savoya-ezred ezredese, gróf Lyden úr megkért, hogy f. hó 17-ére ama 4 ezred részére, melyek Bogojevóra fognak érkezni, a szükséges tüzelő fáról gondoskodjam, a kit a táborhelyre utaltam, hogy onnan fát kapjanak, de azt monda, hogy már mind elvitetett onnan; ennél fogva a dolgot másnap megvizsgálni elhatároztam és elrendeltem, hogy oda 12 koci fát vigyenek.

Október 16. Elvonult ama 3 ezred egész Csordanovceíg. Adtunk 6 lovas előfogatot Károlyi ezredes úrnak, Ujvári úrnak 2-öt, Baranyai kapitány úrnak 2-öt és a foglyok számára szintén 2-öt, úgy, hogy az azért járó szabályszerű díjak, a lakosoknak fizetessenek, a mint ezt meg is ígérték. E napon hozzám jött Plosz őrnagy Stot hadnaggyal és a tábornagy úr parancsából kért tőlem 75 embert az itteni hajó-hídnak Belgrádhhoz való leszállítására, melyhez ugyanannyi katona fog adatni. Erre kijelentém, hogy nekünk erről őnagyméltósága mit sem irt,

ennélfogva remélem, hogy ezen rendelet velem is lesz közölve, még ha az egyenesen a vármegyének szólna is; és e végből elküldtem Baranyait, a ki visszatérve azt mondá, hogy Plosz őrnagy feltételezi, hogy mi itt a szomszédban őfelségének szolgálatában segédkezünk. S e végből Stot hadnagyot ismét hozzám küldé, a kinek én kijelentém, hogy ezek és az egész vármegye immár 4 hó óta annyira van terhelve, a mit másrészt nagyon jól tud őnagyméltósága is. Egyúttal mondtam, hogy az itt levő 700-nál több beteg oly teher, hogy azoknak szalmát és fát nem adhatunk. Ennélfogva hacsak hozzám nem érkezik rendelet, máskülönben amaz embereket megadni lehetetlen.

Október 17. Átjött Philippi tábornok úr egyik ezredével együtt és azután a híd legott szétbontatott, a mely szétbontás alkalmából, mivel Plosz őrnagy úrnak megtagadtam a kért 75 embert, Plosz őrnagy elment a tábornokhoz, mire a saját aláírásával küldött a tábornok rendeletet, hogy ha azonnal nem adok 70 embert, egy egész századot fog küldeni hozzám executióba. Elolvasván ezen rendeletet, Riczóffy úrral együtt legott a tábornok úrhoz mentem és neki is, mint Plosz őrnagynak, előadtam, hogy annyi embert a községnek kicsiny volta miatt lehetetlen adnom, hol most is 250 betegnél több van elhelyezve; ezt a tábornok megértvén, nem több mint 24 embert rendelt, azt is Karlócáról, mire visszatértem, ő pedig eltávozott.

Október 18. Beérkeztek Savoya-, Lichtenstein-, Battyány- és Dessewffy-ezred Futtakra és a Dessewffy-ezred legott a következő éjjel átment a Dunán, bár Festetich ezredes úr egészségi állapota miatt Péterváradon maradt.

Október 19. Futtakról átment a Szavoya-ezred az összes előfogatokkal, míg pedig a mi felszólalásunk dacára, minek folytán Pruzsinszky alszolgabíró úr hozzám jött; a mit megtudván Lichtenstein herceg, az előbb említett ezredek parancsnoka, az összes előfogatokat visszarendelte.

Október 20. Átvonult a Dessewffy-ezred.

Október 21. A Battyány-ezred.

Október 22. A Lichtenstein-ezred.¹⁾

November 1. Bement az uradalmi épületbe visszajövet a Lichtenstein-ezred, a zempléni táborból.

November 2. A Dunán át elment ezen ezred Temerinig.

November 3. Pihenő tartatván, kimentem ezen ezred ezredeséhez gróf Locatellihez, mire úgy intézkedett, hogy a törzsből 7 század Szent-Tamásra, 6 század pedig Túriára szállásoltatott el.

November 4. Voltam Karlócán és üdvözöltem ott a Pálffy Károly-ezredet, melyet az élelmezési házból elláttam kenyérrrel és zabbal. Karlócáról Temerinbe kellett mennem, hova 52 előfogat érkezett, nemkülönben 194 ökrös és 70 lovas előfogat. E napon két kocsit rendeltem 6 ökörrel, egyiket Begecsről, a másikat Csébről, Futtakról Bajára Philippi tábornok úr számára szállítandó 30 akó borért, még pedig Szilbás, Doroszló, Zombor és Garán át oly rendeléssel, hogy ha az út nehéz lenne, egy harmadik kocsi is adassék azon katona számára, a ki utazás közben ezen községekben készpénzen vegyen élelmet. Azonkívül az ezred elszállításához Riczóffy urat rendeltem ki, a ki elment az ezredel Temerinbe és éjjel visszatért Péterváradra és otthon aludt, magával hozván Baranyait is, a ki a Lichtenstein-ezredet kíserte. Azután magam mentem ki Temerinbe és a szükségesekről intézkedvén s ezen ezred részére az élelmezési raktárból 1977½ ember- és 1407 ló-adagot kellett kiszolgáltatnom, mert ezt a vármegyének kellett adnia.

November 5. Megszállott nálam a Batthyány-ezred ezredese, hogy folytassa útját, a kirendelt biztossal, Kéren, Verbászon, Szivacon, Zomboron, Garán és Baján át.

November 6. Eltávozott a kijelölt állomásokon keresztül 3 ingyen szolgáltatott ökrös fogattal.

November 7. Eltávozott Hamilton tábornok úr Bécsbe, Kéren, Szivacon, Legyenén, Szent-Ivánon stb. át 25 lovas előfogattal, a melynek kíséretére Riczóffy urat rendeltem, a ki

¹⁾ Itt a napló okt. 31-éig megszakad, ezen megjegyzéssel: „Jam sequitur reditus,” mi azt jelzi, hogy most az ezredek visszavonulásáról fog a napló írója szólni.

megigérte, hogy el fog menni önamgy méltóságával, azonban nem igen sietett vissza, azért Stajner úrhoz küldtem, hogy az hamarabb járjon, ez ki is jelentette, hogy akar menni, de mivel önamgy méltósága nem várhatott, általam a Duna partján személyesen üdvözöltetvén, egyedül távozott; itt értesültem, hogy az előbb említett két biztos egy kocsira ülve önamgy méltósága után, a szegény parasztot¹⁾ a végsőig hajtották, de innen már nem kísérvén tovább önamgy méltóságát, mindketten visszatértek.

November 8. Átutazott egy bizonyos Wenediger kapitány a Würtemberg-ezredtől Habrl József György élelmezési tiszt kirendelése szerint egy kocsival Petrovác-, Szilbás-, Hódságh-, Doroslón és Zomboron át Bajára.

November 9. A Pálffy-ezred kapitánya és Terster nevű szállásolási biztosa az ezred után elment Temerinen, Szt-Tamáson át Becsére. E napon érkezett egy Vorgler nevű tüzér a császári tüzérségtől, itt lévén téli szállás részükre kijelölve s e végett tájékozást szerzendő Kéren, Verbászon, Szivacon, Zomboron, Garán át Bajára menve, Aguer hadbiztos úr rendeletével együtt.

November 10. Egy kocsin megjött a Lichtenstein-ezred egyik kapitányával Szivacon, Zomboron és Legyenen keresztül Habrl József György élelmezési tiszt kirendelése szerint.

November 11. Kirendeltetett Stóhr hadbiztos úr által a Batthyány-ezred Bogojevón levő 93 betege számára Doroslóról 13 kocsit. Ugyane napon kirendeltetett Schühoffer hadbiztos úr által a Philippi-ezred 121 betege számára Futtakra, Keresztúr, Bukin, Novoszelo és Szotin (Szónta)-ról 24 kocsit és 8 ló. Ugyanezen napon kirendeltetett a Lobkovicz-ezrednek Palánkán levő 55 betege részére Szent-Iván, Szent-Tamás és Becséről 25 kocsit. Ugyane napon a Splényi-ezred kapitánya Rust úr, egy 4 lovas kocsit lett kirendelve Stóhr hadbiztos úr által Kér, Kucura, Prekája, Zombor, Gara és Bajára. Ugyane napon 2 kocsit lett rendelve Alexander Savoya-ezredbeli kapitány részére Futtakra, Szilbásra, Hódsághra és Bogojevóra a betegekért. Ugyanezen nap

¹⁾ Miserum contribuentem.

az Alt-Würtembergi-ezred hadnagya számára kirendelve lőn 4 hátsó ló és 1 lovas kocsi Temerin- és Szent-Tamásról, Vild főhadbiztos úr utasítására.

November 12. Kirendeltetett egy kocsi a Batthyány-ezred őrmesterének Kérre, Verbászra, Szivac-, Zombor-, Gara- és Bajára. Ugyane napon átutazott Ghilláni tábornok úr, a ki az én házámban szállt meg, utazván Kéren, Kucorán, Prekáján, Kernyaján, Legyenén és Szent-Ivánon 46 ló- és 20 emberre való élelemmel. Ugyane napon átment a Csáky-ezred kapitánya, Marton, Habol J. György élelmezési biztos úr kirendelésével Temerin-, Szent-Tamás- és Bacsőről két kocsival 3—3 lóval. E napon a Harrach-ezredbeli felgyógyult 1 kapitánynak, 3 hadnagy- és 3 zászlótartónak, a kik innen elmentek, Temerin-, Szent-Tamás-, Bacsőről 7 kocsival, Ster biztos úr által kirendelve.

November 13. Egy Fürstenstein-ezredbeli Saftmann nevű hadnagy Bécsbe menendő, számára Stöhr hadbiztos úr Kéren, Verbászra, Szivacon, Kernyaján, Legyenén és Baján át rendeltetett egy kocsi 3 lóval. Ugyane napon átvonult 29 császári szállító kocsi a Batthyány-ezredtől Bajára menve Kéren, Pivnicán, Doroszlón, Zomboron, Legyenén át egy kocsi felvigyázóval és 16 szolgálóval. Szintén átment Lichtenstein herceg podgyásza szabályszerű fizetési 56 fogattal, mely állomások szerint fizettetik és két ingyenes kocsival, Kucorán, Prekáján, Zomboron, Legyenén, Csávolyon, Jankovácon át kirendelve Schihoffon hadbiztos úr által, kíséretül 13 Savoya-ezredbeli közemberrel és községenként való élelmezéssel. Szintén átvonult a Batthyány-ezred Kéren, Pivnicán, Doroszlón, Zomboron, Legyenén és Baján Riezóffy biztos úr kíséretében 18 kocsi és 52 ígás jószággal a kijelölt állomások szerint. Ugyane napon eltávozott a Lobkovicz-ezred egyik kapitánya, br. Eisenberg, a ki felgyógyult, Stöhr biztos úr kirendelése szerint 12 hámos lóval és 6 ökörrrel, ingyen állítva, Szent-Tamás és Bacsén át. Ugyane napon a Szavoya-ezred 188 betegének Bogojevórol

Doroszlón és Szivacon át az ezedhez való szállítására adatott 24 kocsi 18 lóval és 16 ökörrel Stöhr biztos úr által ingyen kirendelve. Nemkülönbén ugyane napon a Portugal-ezred egy hadnagyának, Schekendolf nevezetűnek, hogy ezen ezredtől előre menjen intézkedéseket teendő, Temerin-, Szent-Tamás- és Becsén át kirendeltetett Stöhr biztos úr által egy kocsi 3 lóval ingyen.

November 14. A Dessewffy-ezred 151 betege Karavukovárról átvitetett a Hódságh-, Szent-Iván-, Verbász-, Szent-Tamásra, Stöhr hadbiztos úr által kivetett 13 kocsival és 28 lóval a Bánságba. Ugyanezen napon a Ghillani-ezred 79 betege Bukin és Kereszturrról átment, Stöhr hadbiztos kirendelése szerint, Futtakon 16 kocsijával Szent-Tamás- és Becsére. Nemkülönbén átment a Savoya-ezred Ujvidék-, Temerin-, Verbász-, Szivac-, Kernyaja-, Katymár- és Mélykúton.

November 15. Károlyi-ezred egy altisztje elment némely borokkal a tábornagy úr Pálffy őnagyméltósága számára Péterváradról, Petrovác-, Paraga- és Bácsról kapott 6 lovat, Gassner főhadbiztos úr kirendelése szerint. Ugyanezen napon a Hohenembs-ezred 126 betege átment Kátyról a Bánságba, Temerinen át Szent-Tamásra 10 lovas és 15 ökrös kocsival és 38 lóval, Stöhr hadbiztos úr által rendeltetett ingyen.

November 16. A Scherr-ezred egy kapitányának kirendeltetett egy kocsi Vild főhadbiztos úr által Péterváradra, Temerinre, Szent-Tamásra és Becsére ingyen. Ugyane napon a Hohenembs-ezred őrnagyának podgyásza részére, mely Kátyon maradt, Stöhr hadbiztos úr rendeletére 10 ló adatott Szent-Tamásra. Ugyancsak ezen a napon átment a Scherr-ezred Ujvidékről Szent-Tamásra, mely az élésházból kenyérrel és zabbal ellátatott, azon felül meg is akartak szállni, mi végett kérelemmel fordultam Stein tábornok úrhoz, hogy az a parancsnok által nincs elrendelve; ezeknek 28 ökrös kocsi, azonkívül 4 lovas kocsi és 8 hámos ló adatott.

November 17. Átvonult a Lanthieri-ezred Ujvidék-, Temerin-,

Verbász- és Szabadkára, ellátva az éléstárból kenyérrel és zabbal és 28 kocsival Schihoffen hadbiztos úr által elrendelve. Ugyane napon megindult a Pestvármegyei-ezred 133 betege Kobilról Túriára és Becsére, a Stöhr hadbiztos úr által kirendelt 15 ökrös kocsival s azonkívül 16 ökör rendeltetett ingyen. Ugyan-ezen napon a Harrach-ezred 367 betege innen Ujvidékről, hol a táborozás óta léteztek, megindultak Szent-Tamásra és Becsére stb., Stöhr hadbiztos által kirendelt 55 kocsival 20 lóval és 4 ökörrel.

November 18. Átment őnagyméltósága Philippi lovas tábornok úr, nemkülönben Saint-Stignion tábornok úr 5 kocsival, Schihofen hadbiztos úr által rendelve Ujvidékről Kucurára, Szivacra, Katymárra, Halasra stb. E napon ment át a Portugalezred Temerinen át Szent-Tamásra.

November 19. Átment az Alt-Würtemberg-ezred Ujvidékről Csenejre, Szent-Tamásra és Becsére kirendelt 32 kocsival, ellátva kenyérrel és zabbal az éléstárból, mi iránt Stein tábornok úr meghagyására előterjesztést tettem a vármegyének. E napon megjelentem Philippi tábornok úrnál, hogy ezen súlyos fuvarozási terhek között, méltóztatnék Stein tábornok útjára nézve a fuvar-előirányzatot a vármegyének kiadni, mely előirányzatot őnagyméltósága tájékozás végett két példányban ki is adott, megjegyezvén, hogy nevezett Stein tábornok úr figyelemztetve lesz, hogy ne annyira e tervezethez ragaszkodjék, hanem a miben a vármegye megkeresné, arra késedelem nélkül álljon rá, a mire nézve ki is jelenti, hogy azt meg fogja cselekedni. Én pedig köszönetet mondtam őnagyméltóságának ezen kegyességeért.

November 20. Átment a Bayer-ezred Ujvidékről Futtakra, ellátva kenyérrel és zabbal az éléstárból Szilbáson, Bresztovácon, Zomboron át Garáig 32 kocsival, 21 pár ökörrel és 12 pár lóval. A Baján elhelyezendő 831 császári ökröt nem birtam elhelyezni, bár Philippi tábornok úr szigorúan meghagyta, hogy ezeket az ökröket téli szállásra itt helyeztessem el; mert napról-

napra több megdőglött, azért ezen ökröket a vármegye további intézkedéseig Pivnicán, Deszpot-Szent-Ivánon, Szilbáson, Paragán, Tovarisován, Obrovácon és Novoszelón helyeztem el és ezen elhelyezést az alispán úrnak bejelentém. Ugyane napon átment Goldmann tábornok úr, Wild főhadbiztos kirendelése szerint, Verbász-, Szivac-. Legyen-, Jankovác- stbin át, 2 ingyen kiállított kocsival. Ugyane napon a Schulenburg-ezred egy hadnagy segédtisztje, Halbri élelmezési tiszt úr kirendelésére, elment az említett tábornok úr podgyászával Ujvidéken, Turián, Szt-Tamáson és Becsén át 6 kocsival. Ugyane napon jött Bukinból a Schulenburg-ezred egész zászlóaljától az élelmezési biztos, nekem jelentvén, hogy ezen zászlóalj már három álló nap volt bezárolag Bukinban, Schönthal hadbiztos úr kirendelése szerint és nem tudja hova fog menni, de mivel a vármegyétől segílyt nem kaphat, menjenek Szegedre 36 kocsival. Ennélfogva elküldtem Riezóffy biztos úrhoz, hogy ezen katonaságot elvezesse innen, a ki nekem kijelenté, hogy ő lábfájása miatt nem mehet. Ennélfogva miután itt más biztos nincsen, megtettem a szükséges intézkedéseket Szilbáson, Szent-Ivánon és Szent-Tamáson és magát az élelmezési biztost akartam kiküldeni, de nemsokára ezután jött Baranyai, a kit legott Szilbásra rendeltem a zászlóalj elébe. Ugyane napon a Splényi-ezred 54 betege, kik a táborozás óta Kobilon voltak, elindultak 14 kocsival, Stöhr hadbiztos úr kirendelése szerint, Piroson, Csében és Bukinon át Vukovárra.

November 21. Érkezett a császári tűzérségtől egy tizedessel 10 tűzér, kik Ujvidéken, Petrovácon, Szilbáson, Parabutyon és Doroszlón át Szent-Ivánra mentek, a hol a többiek is vannak, 2 kocsival Stöhr biztos úr kirendelésére. Nemkülönben Stöhr úr által rendeltetett ki egy császári őrmester és 59 legény és 197 ló számára egy koci Bukin, Szotin és Vukovárra élelmezéssel az említett állomásokon. Ugyane napon átutazott egy császári koci felvigyázó Kéren, Kucorán, Prekáján, Kernyaján, Legyenen, Szent-Ivánon stb. át, 3 ló rendeltetvén ki Stöhr biztos úr által ingyen.

November 22. Eltávozott az Alexander-ezred 145 betege, kik a táborozás óta itt voltak, kirendeltetvén számukra Stöhr biztos úr által 29 kocii Karlócán, Becskán át stb. Belgrádba.

November 23. Átutazott Miglió altábornagy úr, podgyászával együtt, kinek részére Schiften hadbiztos úr által Ujvidéken, Kéren, Verbászon, Szivacon, Zomboron, Legyenén, Mélykúton, Jankovácon stbin át 6 lovas kocii és 6 hámos ló adatott.

November 24. Átvonult innen a Bánságba a Paraitsi-ezred két százada, kirendeltetvén számára Pos főhadbiztos úr által Ujvidék, Temerin, Szent-Tamás, Becse, Becskerek stbin át 6 kocii élelmezéssel. Ugyane napon átutazott a törzskartól Gvaltinger tábornok, podgyászával együtt, Rapold főhadbiztos úr kirendelése szerint Kéren, Kucorán, Prekáján, Kernyaján, Legyenén, Jankovácon stbin át. Ugyanezen napon átment a Heister-ezred 2 százada ezen erősségből a sáncon, (Ujvidéken), Temerinen, Szent-Tamáson, Becsén stbin át, kirendeltetvén számukra Schönthal hadbiztos által 17 kocii, 20 lóval és 8 ökörral. Ugyane napon átment Chavisey tábornok úr segédtsíjtje a podgyászszal, kinek számára Wild főhadbiztos úr által Kéren, Kucurán, Prekáján, Szivacon, Zomboron, Garán, Baján stbin át 12 ökör, 10 ló és 3 kocii ingyen adatott. Nemkülönben a tábornok úr másik podgyásza számára Kéren, Szent-Tamáson és Becsén át Erdélybe 8 ló adatott. Ugyane napon a Schullenburg-ezred egy százada számára, mely itt volt az erődben, Schönthal hadbiztos úr által kirendeltetett a Bánságba, Ujvidéken, Temerinen, Szent-Tamáson, Becsén stbin át, 6 kocii. Ugyancsak a császári nyájőrök ruháinak Belgrádból való elszállítására adott 3 kocii ökörral Ujvidéken, Petrovácon, Szilbáson át Pivnicáig, Wild biztos úr kirendelése alapján.¹⁾

November 27. Átutazott a törzskarból egy altiszt, Wild főhadbiztos kirendelése szerint Temerinre, Szent-Tamásra és Becsére 1 ingyen adott kocsival.

¹⁾ November 26-áról nincs napló-jegyzés.

November 28. A Dessewffy-ezred egy szakaszvezetője átutazott, Harbl úr kirendelése szerint, Ujvidék-, Temerin-, Szent-Tamás- és Becsére.

November 29. Átutazott Vuttkenau tábornok úr őnagyméltósága, Wild főhadbiztos úr kirendelésével, 26 kocsival Ujvidéken, Csében, Palánkán, Novoszelón át Vukovárra. Ugyane napon a kapitány-hadsegédnek is adatott egy koci az említett állomásokra.¹⁾

December 1. Átutazott a császári hadsereg főbiztosa, Rapold úr podgyászával együtt, Wild főhadbiztos úr kirendelése szerint, Ujvidéken, Temerinen és Becsén át Szegedre 2 ökrös, 1 lovas kocsival, 6 ökörrel és 6 lóval, mely ingyen adatott. Ugyanezen a napon bizonyos tizedes a Batthyány-ezredtől, a ki felgyógyult, elutazott, Harbl biztos úr kirendelése folytán, Petrovácon, Silbáson, Hódsághon, Doroszlón, Szent-Ivánon, Paszinadán, Szántován, Baracsán át Bajára egy kocsival. Ugyancsak e napon a császári hadsereg főhadbírája, Nipeol, elutazott podgyászával együtt Ujvidéken, Temerinen, Szent-Tamáson, Becsén stb. át. Nemkülönben a Heister-ezred egy tizedesének és 7 közemberének adatott egy koci, Harbl biztos úr kirendelésére Ujvidéken, Temerinen, Szent-Tamáson, Becsén stb. át a Bánságba.

December 2. A Seckendorf-ezred egy kapitányának 74 emberrel az ujoncoknak összeszedése végett 7 koci adatott ingyen, Wild főhadbiztos kirendelésére, Petrovácon, Szilbásra, Hódsághra, Doroszlóra, Szent-Ivánra, Paszinadára, Szántovára és Bajára.

December 3. A császári sereg hadi titkárának, Eyvics-nek és podgyászának kirendeltetett Wild főhadbiztos úr által 6 ökör, 6 ló és 5 jól szerelt koci Kérre, Verbászra, Szivacra, Zomborba, Garára, Bajára. Ugyancsak e napon átutazott egy hadnagy két emberrel, a Tüngen áltábornagy ezredétől, Bécsbe rendelve, az egyenruhák elszállítása végett kirendeltetvén szá-

¹⁾ November 30-áról szintén nincs napló-jegyzés.

mára Harbl biztos úr által 1 koci 3 lóval, Ujvidék-, Sóvé-, Pivnica-, Bresztovac-, Zombor-, Csataalja-, Baján stb. át.

December 4. A főhadbíró úr irnoka számára a császári hadsereg-től, kit Zoster-nek hívnak Harbl biztos úr által kirendeltetett egy koci Ujvidéken, Piroson, Sóvén, Szent-Ivánon, Pivnicán, Bresztovácon, Zomboron, Szántován, Dautován át Bajára. Ugyancsak e napon egy zászlótartó és a mellé rendelt 6 ember részére a Hess-ezredtől, kik az ezred szerelvényeit szállítják Belgrádból Bihar megyébe, 6 ökrös koci adatott Ujvidéken, Turián, Szent-Tamáson át Becséig.

December 5. Glatz császári hadi pénztárnoknak, ki a pénztárt és a szerelvényeket vitte, Ujvidéken, Kéren, Verbászon, Szivacon, Zomboron, Legyenen, Mélykúton és Jankovácon át Wild biztos úr által 5 ökrös koci redeltetett ki. Ugyancsak e napon egy hadnagy számára a Caril-ezredtől, ki 8 emberrel Bécsbe utazik, 3 lovas fogat adatott Ujvidéken, Sóvén, Pivnicán, Bresztovácon, Szántován át Bajára.

December 6. Egy hadnagy, egy zászlótartó és 6 ember részére, kik Eszékről a Bánságba rendeltetnek a hadi szerelvényekkel, 9 koci adatott. Ugyane napon átutazott 4 pék, Harbl biztos úr kirendelése szerint, Petrovác-, Szilbás-, Hódságh-, Doroszló-, Szt-Iván-, Paszinada-, Szántova- és Baracsán át Bajára. Ugyanezen a napon átutazott 67 felgyógyult beteg a Trantzwald-ezredtől, Schönthal hadbiztos úr kirendelése szerint, 9 ingyen állított kocsival Ujvidéken, Temerinen, Zsablyán át Beeskerekre.¹⁾

December 8. Eltávozott 76 beteg katona innen a sáncból a Fürstenbusch-ezredtől, kik a táborozás ideje óta itt voltak, Prozeller kapitány vezetése alatt, kiknek számára Harbl biztos úr által 20 koci rendeltetett ki, fele lóval, fele ökörrel, Ujvidéken, Kátyon, Zsablyán át Beeskerekre, a Bánságba.

Baján, 1736. december 11-én.

¹⁾ December 7-éről nincs napló-jegyzés.

Bittermann Károly könyvnyomdatulajdonos és a szabadkai első könyvnyomda felállítása.

A jelen századnak majdnem egész első felében nemcsak Bács-Bodrogh vármegyében, de lehet mondani az egész országban nagyon csekély volt a szellemi közélet, de kevesen is érezték annak valódi szükségét. Thugut és Metternich megtorló rendszere mindenütt diadalmaskodott és visszanyomott minden szabad szellemi mozgást. Egy lapnak kiadása, vagy épp egy nyomda felállítása esemény sorába tartozott, azután pedig megtette a censor is a magáét, — úgy hogy csak sok fáradság és nagy erőlködés, valamint hathatós pártfogás útján lehetett csak célhoz jutni és egy lap kiadási engedélyét vagy egy könyvnyomdai privilegiumot elnyerni. Azért is legtöbben a kérelmezők közül abban hagyták a dolgot és a szellemi pangás maradt mint volt.

De azért voltak egyesek, kik ki nem fáradtak, míg csak célt nem értek. Egyike az ilyen szellemi úttörők közül volt Bittermann Károly szabadkai könyvnyomdatulajdonos, ki megérdemli, hogy megemlékezzünk róla.

Bittermann Károly 1805. évi július hó 13-án Ó-Budán született. Szegény szülőknek levén gyermeke, az akkori idők szokása szerint, a három elemi osztály bevégezése után tanonc-nak adatott Pestre a Trattner és Károlyi-féle könyvnyomdába, hol is a szedői pályára mutatott legtöbb hajlamot.

Tanonc éveinek eltöltése után Bécsbe ment és a Mechitaristák nyomdájában kapott alkalmazást.

Gyors és főleg hibátlan szedési képessége által csakhamar feltűnt. Ezen feltűnő képessége miatt az idősebb szak-társak üldözni kezdték a fiatal szedőt és annyira elkeserítették, hogy helyét elhagyta. Kilépven az üzletből, Németországot járta be, Lipcsében, Drezdában stb. helyütt dolgozván, végre Prágába is ellátogatott. Prágában, hol a Gottlieb Haase-féle nyomdában nyert foglalkozást, huzamosabb ideig működött, — azonban nagy

ellensége levén a cseheknek, Bécsbe visszatért, s ott egybekelt Pessák Máriával. De szíve baza vonzotta őt hazájába s szülővárosába, csakhamar a Trattner és Károlyi könyvnyomdában lett ismét alkalmazva, hol 1843. év végéig szorgalmasan dolgozott és a honnan a könyvnyomdai szabadalom iránti kérvényét a magy. kir. helytartótanácsnál még 1842. évben benyújtotta.

Mielőtt azonban szabadalmi kérvényét benyújtotta volna, előbb az országban egy alkalmas várost keresett, hol nyomdáját előnyösen létesíthesse, ezért beutazta Magyarország nagyrészét, Budapesten hagyván már ekkor is több tagból álló családját.

A véletlen útját Szabadkán át Zombor felé, Bács-Bodrogh vármegye székhelyére irányítá, melyet — minthogy Zombor a vármegye és a királyi kincstári uradalmak igazgatóságának székhelye volt, egy nyomda felállítására igen alkalmasnak talált, és azért Bács-Bodrogh vármegye akkori főispánjához, id. báró Rudits József úrhoz sietett magát bemutatni. Azonban nagy volt meglepetése Zomborban, a vármegyeházát üresen találta és csak az egyedül ott lakó kantine vendéglőse értesítette, hogy a vármegye főispánja ez idő szerint Almás mezővárosában levő birtokán lakik. Sietett tehát Almásra, hol őt öméltósága a tőle megszokott előzékenységével a legszívélyesebben fogadta és pártfogását neki meg is ígérte. De beszéde folyamán kiemelte, hogy jobb szeretné, ha ezen kulturális vállalat nem Zomborban, hanem Szabadkán, mint a főispán szülővárosában állíttatnék fel, és így abba a helyzetbe jönne: hogy Szabadka sz. kir. városa is pártolná e vállalatot, — biztosítván neki előre is a vármegye munkáit.

Öméltósága ezen óhaját a tett követé s így ő most már nem a vármegye, hanem Szabadka szab. királyi városához fordult a könyvnyomda felállításá végett.

Az akkori időben sok nehézséget gördítettek Bécsben a könyvnyomdai szabadalmak kiadása elé, — de hosszas kérés, utánjárás és kitartás után végre is sikerült azt megnyernie.

A szabadalmi okmány Bécsben a királyi udvari kancellária

által lett kiállítva és 1844-ik évi március hó 7-én kelt, és csakis cenzurált iratok nyomtatására engedélyeztetett. E szabadalmi okirat az akkori szokás szerint egy igen díszes, latin nyelvű, vörös bársonyba kötött, vastag arany-zsinórral átfűzött 7 oldalból álló hártypapírra rajzolt, egy nagy aranyozott bronz-tokban függő királyi pecséttel ellátott és ő Felsége V-ik Ferdinánd ausztriai császár és magyar király, valamint gróf Majláth Antal és Gály Péter által sajátkezüleg aláírt okmány, melynek szószerinti szövege magyarra fordítva a következő:

„Mi, első Ferdinánd, Isten kedvező kegyelméből Ausztria császára, Magyar- és Csehországnak, Dalmáciának, Horvát- és Szlavonországnak, Galiciának és Lodomeriának ezen néven ötödik apostoli Királya, Lombardia, Velence és Illyria Királya, Ausztria főhercege; Lotharingia, Salzburg, Steierország, Karinthia és Krajna, Alsó- és Felsőszilézia hercege, Erdély nagyfejedelme; Morvaország örgrófja; Habsburg és tiroli gróf stb.

Emlékezetükbe ajánljuk a jelen okmány erejénél fogva mindazoknak, akiket illet, hogy Mi Bittermann Károly hívünknek Felségünkhöz intézett alázatos könyörgésére és azért, mert hű alattvalónknak érdekeiről kegyesen és atyailag gondoskodni kívánunk, ugyanazon Bittermann Károlynak, mint akit jó erkölcei különben is ajánlanak, és aki a nyomdászat mesterségében jártas, s e célra elegendő tehetséggel rendelkezik, hatalmunk teljében és kiváló császári-királyi kegyelmünknel fogva, *csak személyére vonatkozólag*, kegyelmesen megadandónak és megengedendőnek találtuk, hogy ugyanazon Bittermann Károly, a míg él, országunkban lakó Híveink közös javára és hasznára Szabadka szabad királyi városunkban *nyomdát állíthasson*, fen-tarthasson és folytathasson, és mindennemű könyvet és művet — azonban minden sérelme nélkül mások különleges szabadal-mainak, amennyiben ezek egyik vagy másik könyvnek nyomá-sára bárkinek vagy bárkiknek is külön megadattak — nyom-hasson és árulhasson, és ezen célra munkatársakat tarthasson, tanoncokat fölvehessen, ugyanazokat oktathassa és szokás szerint

felszabadíthassa; mindazáltal azon föltétel alatt, hogy ugyanezen Bittermann Károly először is tartozik magát fejlettebb nyomdászerekkel ellátni; továbbá semmi mást sajtó alá nem adni és nyilvánosságra bocsájtani ne merészkedjék, mint ami az országos törvényszék, vagy magyar királyi Helytartótanácsunk megszabott bírálatának a maga módja szerint előterjesztetett és így annak helyeslése kíséretében nyilvános bitelesítéssel elláttatott; azon felül minden évnegyed végén minden fajtájú nyomdai kiadványának öt példányát, melyek közül egy az országgyűlés Karainak és Rendeinek 1836. évi ápril 26-án kelt alázatos előterjesztésére kiadott királyi rendeletünk következtében a magyar Tudós Társaságnak van szánva, fentebb érintett magyar királyi Helytartótanácsunkhoz beterjeszteni tartozik; végül köteles ugyanazon magyar királyi Helytartótanácsunk által a nyomdászatot illetőleg kiadott vagy kiadandó rendeletekhez mindig szorosan alkalmazkodni, különben jelen kegyünket és engedélyünket neki oda nem szavazzuk, sőt mint előzetes intézkedéseinkkel ellenkezőt, már jelen kegyes szabadalmunkkal előre megvonni kívánjuk; ezért is Nektek minden rendű, rangú, hivatalú, foglalkozású és kiváltságú hű alattvalóinknak, bármiképpen értesültök is jelen levelünkről, ezeknek során szorosan parancsoljuk, kegyesen meghagyjuk és elrendeljük, hogy a fentebb emlegetett Bittermann Károlyt az iménti módon engedélyezett nyomdászatának gyakorlásában se hivatalosan, se magán úton semmiképpen zavarni, gátolni, háborgatni és eltiltani ne merészeljétek, hanem Ugyanőt az előző módon engedélyezett kiváló kedvezéssel és kegyességgel szabadon, biztosan, megkárosítás, alkalmatlankodás és akadályozás nélkül élni és boldogulni engedjétek, és azok útján, akiket illet, mindezt érvényesülni minden módon tartoztok és köteleztettek, éppen ezen, apostoli magyar királyi minőségben használt titkos pecsétünkkel megerősített szabadalom-levelünk erejénél és tanuságánál fogva, melyet elolvasás után, amint ezennel akarjuk és parancsoljuk, mindenkor vissza kell adni az előmutatónak. Kiadta őszintén szeretett hívünk, tekintetes

és nagyságos székhelyi Majláth Antal gróf a Szent István Apostoli Király jeles rendjének nagykeresztes lovagja, belső titkos tanácsos, királyi főasztalmester, Zemplén vármegye főispánja, magyar királyi udvari kancellár és Szent István jeles rendjének kancellárja, birodalmi székvárosunkban Bécsben, Ausztriában, március 7-én 1844. Magyar-, Cseh- stb. országban való uralkodásunk tizedik évében. Ferdinánd s. k., gróf Majláth Antal s. k., Gály Péter s. k.“

(Ez eredeti okmányt a család ereklje gyanánt még most is őrzi.)

Mig kérvénye Bécsben elintézését nyert, addig ő Budapesten dolgozott, hol legnagyobb gondja volt könyvnyomdájának mikénti felszerelése, mert pénzösszege, melylyel rendelkezett, nagyon szerény volt, de kitartása mégis célhoz vezette.

A m. kir. államnyomdából vett két kiselejteztet fa-sajtót, egyiken az évszám 1836., a másikon 1840. volt a csavarba (Spindl) bevésve, — Schmidl Károly betűöntő Budapesten pedig 10—12 féle írást, valamint 2—3 féle körzetet és ólomvonalakat (Linien) öntött, ehhez vágatott magának kétféle fabetűt hirdetményekhez. Ezen felszereléssel, valamint a szükséges betű-szekrényekkel és állványokkal elindult többtagu családjával két kocsin Szabadkára. Összes vagyona megérkezése alkalmával három huszasból állott.

Megérkezése után néhány napra az akkori polgármester Szárics Józsefhez ment s magát id. báró Rudits József főispántól nyert ajánlattal bemutatá, — ki is azon kérdést intézte hozzá: hogy ért-e a böllér mesterséghez? vagyis: tud-e disznót vágni? mert ez — ugymond — télen igen jövedelmező mellékkereset Szabadkán. E kérdés ugyan nagyon lehangolta, — de azért el nem csüggedt, — mert Szabadka városa azonnal adott neki némi csekély megrendelést. Fokról-fokra mindig több és több lett munkája, úgy hogy 1846. évben Gottlieb Haase Söhne cégtől Prágából már egy vas kézi-sajtót is hozatott.

Az 50-es években pedig vett Heckenaszt Gusztáv könyv-

nyomdájából Budapesten egy kiselejtezett gyorsajtót, de csakhamar túladata rajta, mivelhogy igen gyorsan készültek el azon a megrendelt munkák, emberei pedig azután tétlenül állottak, így ismét kéziasajtóján dolgoztatott élte végéig, a midőn is 1869. évi május hó 29-én őt a halál hozzátartozói, számos ismerői s barátai köréből, mint Szabadka sz. kir. város törvényhatóságának bizottsági tagját kiragadta.

Számos adoma maradt a mindig jókedvű öregről hátra, itt csak azt jegyezzük még meg: hogy az 1848—49. években mint a Szabadkán fenállott polgári őrségnek egyik tagja szolgált hazáját és résztvett a szerbek visszaveretésében a kaponyai ütközetben. A szabadságharc lezajlása után pedig számára is megnyíltak Temesvár várának kazamátái, hol 6 hétig fogva volt lázító nyomtatványok készítése miatt. Szenttamás bevételéről nyomtatványa pedig mai nap is látható s olvasható a budapesti 1848-as kiállításon az egyik ajtófélfán.

1849. év nyarán elvesztette első nejét, ki után 5 gyermeke maradt. Az 1851. évben másodszor nősült, nőül vevén Speizer Erzsébetet, kivel 6 gyermeket nemzett. Vendégszeretete városszerete ismeretes volt. Halála rövid betegeskedés után következett be.

Bittermann Károly szerény polgár ugyan, de mintája volt a becsületességnek és a polgári és társadalmi erényeknek, mellette hazaszeretete és ernyedetlen munkássága példás volt, azért megérdemli, hogy megemlékezzünk róla. — —r.

Szabadka monografiája.

Irodalmi ismertető.

Irta: **Iványi István.**

Közli: **Grosschmid Gábor.**

A monografiák azon alapok, melyeken a jövőben legbiztosabban írhatjuk meg történetünket. Már régebb idő óta foglalkoznak irásukkal, ilyen például Korabinszky az egész

országra, ilyen volt Szirmay Ádám Zemplén vármegyére nézve, kiknek műveik még most is használhatók, de mindkettő inkább helynévtár és enciclopédikus munka.

E század közepe felé is támadtak egyes monografiák, de azok többnyire csak felületes munkák voltak, mint például Schamsnak Pest városáról írt műve, sőt állíthatjuk, hogy csak a század utolsó negyedében kezdtek az alaposabb monografiák napvilágot látni, mint például Salamon Ferenc Budapest monografiája és számos más.

De mondhatni, hogy csak legutóbbi időben, mikor az ország milléniuma ünnepségének eszméje lábra kapott, kezdtek a különböző vármegyék és városok monografiáinak komolyabb megírási eszméje terjedni és valósulni.

Ezen mozgalomban vármegyénk sem maradt hátra, már 9 évvel ezelőtt megpendített a vármegye történeti társulat kebelében a monografia megírásának eszméje.

Általában véve a megírási módozat különféle képen létesült, hol egyesek, hol társulati vállalkozók útján, de az eszme nehezen tisztult. Néhai Pesti Frigyes hírneves történészünk legbehatóabban foglalkozott az eszmével és megállapította, hogy minekelőtt irni kezdünk, előbb a megírásra szükséges adatok összeszedésével kell foglalatostkodnunk, így működött ő 12 évig Temes megye és város monografiája megírásán, de a halál végét vetett sikerének. Csakhogy Pesti a monografiáknál csak a történelmi részre fektette a fősúlyt, míg ellenben Kőrösi József Budapest főváros statisztikai hivatal főnöke, egyértelembe a m. t. akadémiával, a statisztikai, közgazdászati, ipar- és kereskedelmi rész megírásának adta az elsőbbséget és a történelmi részt hanyagolta el. De véleményem szerint mind a kettőnek egyesülni kell, ha akarjuk, hogy a monografia hű képe legyen a multnak, mint a jelennek, mert csak akkor lehet az az időnek valódi emléke.

Vármegyénkben Szabadka város volt az első, ki monografiájának eszméjét ezelőtt 12 évvel nemcsak felkarolta, de tetemes

áldozattal meg is valósította és pedig tökéletes sikerrel, mert kivitelét Iványi Istvánra, jeles megyei történészünkre bízta, ki azt szerencsés, hozzá ritka szakértői kézzel el is készítette; és bátran mondhatjuk, hogy Szabadka városának Iványi által megírt monografiája méltán szolgálhat mintául a jövőben megírandó többinek.

Utána jött a vármegyében Ujvidék város monografiája, mely a buzgó és szorgalmas Érdujhelyi Menyhért által szintén megírva, nyomtatás alatt van. Utolsó lesz vármegyénk monografiája, mely szinte vajadásban van és ha jól megy a dolog, a millénium ünneplésére megjelenhet.

De jelen feladatunk csak Iványi szabadkai monografiáját ismertetni.

Az anyag nagy volt és sok és fáradalmas munkájába került, azt Iványinak nemesak rendezni, de átdolgozni is. Némileg könnyítette feradságát, hogy Szabadka város levéltára a múlt század közepétől érintetlenül meg van és így nagyon is bő anyagot nyújt az újabb időkre, ellenben a múltra nézve a sok mindenféle pusztítás, mely a várost, mint a megyét oly sűrűn érintette, nagyon gyér adatot hagyott hátra. De Iványi ernyedetlen önfeláldozó munkássággal dolgozott évekig, még csak sikerült neki monografiáját a történelmi, mint statisztikai irányban kellő szabatos pontossággal létesíteni, mire annál büszkébbek lehetünk, mert Iványi társulatunknak mindenkor buzgó, működő tagja volt és teljes joggal magunkénak mondhatjuk.

De térjünk magához a műhöz. A monografia maga 70 ívnél többre terjed és két kötetre van osztva a kellő okmánytárral, térképekkel és rajzokkal.

Az első kötet a történelmi részt karolja fel és VI. fejezet a város hajdankorával kezdve, keresztül vezeti a város történelmét, a magyar királyok alatt egész 1542-ig, a pórlázadás, a török veszedelem kezdetén Iván cár és a török hódítás idejében egész 1686-ig. Ezt követi a határszéli korszak Rákóczy felkeléseig. Az V. korszakban Szabadka mint mező város szerepel

egész 1749-ig. Végre pedig a VI-ik korszakban mint szabad királyi város működik és pedig 1749-től egész a legutolsó időkig.

Ezen időszakokban igen sok érdekes van elősorolva és elbeszélve, különösen az Anjouk és Mátyás király korából, valamint a törökök, Dózsa és Czár Iván idejéből. Nemkevesebb érdekes Szabadka önvédelme a szerb lázadás és Vojvodina időszakából.

A most megjelent második kötet a város tulajdonképeni statisztikáját tárgyalja és összesen 11 fejezetet foglal magában, minden fejezet ismét több vagy kevesebb szakaszt tartalmaz.

A fejezetek a következők:

1. A városi helyhatóság 1743-tól 1867-ig. A főtisztviselők névsorával.

2. A város háztartása, a házi adóval.

3. Az országos adó a hadi adóval.

4. A város összes birtokterülete, birtokviszonyaival, a mezőgazdasággal és mezőgazdászataival.

5. Gyár- és kereskedelem a pénzintézetekkel.

6. A város lakossága és népesedése.

7. Vallás- és nemzetisége.

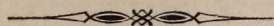
8. A tanügy és iskolák.

9. Társadalom és közművelődés.

10. A banyevácok és szokásaik.

11. A város helyrajza.

A monografia irálya és írmódora komoly történészhez illő, nyelvezete folyékony és könnyen érthető, de mellette maradandó érdeket gerjesztő, a beosztási rendszer helyes és a város körülményeinek megfelelő.

Tartalom:

1. Bács és Bodrogh vármegyék főispánjainak névsora. Irta: Iványi István	1. lap.
2. Gróf Esterházy Miklós nádor bácsmegyei birtokadománya 1639-ből. Közli: Muhoray Alfonz	23. lap.
3. Imreffy Mihály följegyzései 1522-ből. Közli: Kőszeghy Sándor	24. lap.
4. Kőrmendy István naplója 1736-ból. Fordította és bevezetéssel ellátta: Dudás Gyula. (Napló a császári táborozásról 1736. Folytatás.)	29. lap.
5. Bittermann Károly könyvnyomdatulajdonos és a szabadkai első könyvnyomda felállítása. Közli: — —r.	41. lap.
6. Szabadka monografiája. Irodalmi ismertető. Irta: Iványi István. Közli: Grosschmid Gábor	46. lap.

BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:

GROSSCHMID GÁBOR,
TÁRSULATI TITKÁR.

❖ IX. ÉVFOLYAM. II—III. FÜZET. ❖

MLACADEMIA
KÖNYVTÁRA

ZOMBOR
BITTERMANN HÁNDOR KÖNYV- ÉS KÖNYVDAJÁRÓ.
1893.

Tájékoztatásul.

A Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat 1883-ban alakult azo-
celból, hogy e vármegye történelmét egész kiterjedésében s minden ágá-
ban művelje.

E társulat **pártoló tagja** lehet minden történet- és régiségked-
velő, aki ez iránti szándékát írásban egyik elnöknel vagy a titkárnál sze-
mélyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztá-
rába évenként 3 forint tagdíjat fizet. A kötelezettség három évre szól. Ak-
ennek lefolytával a titkárnál nem jelenti be írásban kilépését, az tovább-
három évre marad e kötelezettség alatt.

Működő tagok azok, kik **tettlegesen** elősegítik a társulato-
célja elérésében, felolvasásra munkákat küldenek be. S e címen a tag-
díjak befizetése alól felmenthetők.

Alapító tag egyszer mindenkorra legalább 50 forint alapítvánnyal
járul e társulat céljai előmozdításához.

A társulat minden rendű tagjai fel vannak jogosítva az őket megil-
lelő társulati címek használhatására.

A társulat elnöke Schmausz Endre vármegyei alispán Zomborban, al-
elnöke Iványi István főgymn. tanár Szabadkán, titkára Grosschmid Gábor
Zomborban, pénztárnoka Pozsonyi Béla Zomborban.

A társulat tagjai tisztelettel kéretnek, hogy folyó és
múlt évi tagdíjaikat **Pozsonyi Béla** társulati pénztáros
úrhoz mielőbb beküldeni szíveskedjenek, hogy a következő füzet-
ben nyugtáztathassanak.

NYOMTATVA
A TÁRSULAT KÖZLÉSÉBÉ

A bácskai nemes családok.

I.

Bács-Bodrogh vármegye történetét három nagy korszakra oszthatni, a melyek egyikét a mohácsi vész előtti, másikat a török hódoltság alatti időszak tölti be, míg a harmadik korszakot e vármegyének a török hódoltság kora után történt visszaállítástól fogva egész napjainkig számíthatjuk. Mint általában az ország egész déli része, úgy vármegyénk is csak a mult század eleje óta fejlődött azzá, a mi; jelenlegi politikai, társadalmi és közművelődési institutióink tehát csak rövid két század munkásságának eredményéül tekintendők. Ez pedig onnan van, mert a török hódoltság kora a mohácsi vész előtt létezett civilisatiót teljesen letarolta, s nemcsak a régi intézmények s régi családok pusztultak el, hanem a vármegye, mint országos politikai intézmény, maga is elenyészett.

E vármegye életében tehát a török hódoltság kora mintegy másfél százados szünetet képvisel, s mint ilyen, határjelzője a régebbi és az újabbkori társadalmaknak. A mohácsi vész előtt e tájon már hatalmas gyökeret vert a nemzeti cultura; a vármegyei élet egészen kifejlődött, s a folyók közein elterülő síkokon népes községek épültek. A vármegye előkelő lakosságát, a középkori értelemben vett közönséget, a nemesség képezte, mely részint állandóan itt lakott, részint pedig itt volt birtokos. Híres nemzetségek és családok, mint a Hunyadiak, Garaiak, Brankovicsok, Becseiek, Beriszlók, Maróthiak, Magyaraiak, Czoborok, Báthoriak, Csákiak, Révaiak, Perényiek stb. birtak itt egyes dominiumokat, s még nagyobb volt azon nemes családok száma, a melyek vármegyénknek állandó lakosai, politikai jogrészesei s a megyei élet tényezői valának.

Ezen, a mohácsi vész előtt itt élt családok történetével azonban e helyütt nem foglalkozunk. E családok a török hódoltság kora alatt teljesen kipusztultak, valamint elpusztult azon társadalom is, a melynek ők részesei valának. Vármegyénknek

a mohácsi vész előtti civilisatiója teljesen megsemmisült s ezzel együtt megsemmisültek a régi családok is. Csak egy-egy középkori oklevél vet némi világot az itt élt nemességre, s az ezekben foglalt adatok bármily fontosak is a vármegye középkori művelődés történetére nézve, genealogiai tekintetben mindazáltal nagyon töredékesek.

De nem foglalkozunk e családokkal már csak azért sem, mert azok a jelen vívmányaira semminemű befolyással nem voltak. A középkori nemesség egykori élete semmi hatással sincs a jelenkorra, s mint ilyen, meddő hajtása maradt egykori nemzeti culturánknak.

Az alábbiakban tehát az újkori nemes családok történeteit fogjuk lajstromszerűleg vázolni. Ezen újkori nemesség 1848-ig nemcsak kiválóan fontos szerepet játszott vármegyénk belső életében, hanem egyenesen e nemesség képezte magát a vármegyei közönséget s ennek vezetése, irányadása s munkálkodása segíté elő azt a nagy művet, a melyet a jelenlegi vármegyei társadalom alapjául tekinthetni. Hogy a közhivatalokat ők viselték; hogy a vármegye belső és külső életében felmerülő politikai, közigazgatási és közművelődési kérdéseket ők intézték; s hogy egyszóval a vármegye életető elemét ők képezték, ezt talán nem is kell itt bővebben fejtegetnünk, mert általánosan tudva van, hogy 1848-ig a magyar nemesség képezte a magyar nemzetet.

Vármegyénk nemessége területünk történeti viszontagságai következtében sok tekintetben különbözik az ország egyéb vidékeinek nemességétől. Itt ugyanis nincs benszülött nemesség a szó valódi értelmében, mert Bács-Bodrogh vármegye lakossága egészben véve a jövevények jellegével bír. Vármegyénk jelenlegi nemes és nem nemes csáládai mind vagy a török hódoltság korának vége felé (mint a bunyevácok és szerbek), vagy a hódoltság kora után telepedtek le ezen a földön (mint a magyarok, tótok, sokacok, németek stb.).

Nemességünk sem lehet tehát egészen autochton, mert

azoknak ősei szintén a fentebb jelzett időben költöztek ide. Ha azonban mégis közelebbről vizsgáljuk ezen idegen eredetű nemességet, azt látjuk, hogy egy nagy részök már mint nemes jött vármegyénkbe, más részök pedig itt nyerte a mult és jelen század folyamán nemesi rangját. Azon családok, melyek már mint született nemesek jöttek a Bácskaságra, mind felvidéki magyar nemes családok sarjadékai valának, akiknek nemessége gyakran a mohácsi vész előtti időkbe is visszanyúlik.

Családaink nagy része azonban azokból áll, a kik a nemességet bizonyos érdemekért e vármegye területén nyerték. E nemességet csekélyebb mértékben *magyar*, és sokkal nagyobb mértékben a *bunyevác* és *szerb* eredetű családok képviselik, a kik szűkebb értelemben véve itt benszülött nemesek. E benszülött — bár elődeire nézve egyaránt jövevény, — nemesség főleg a vármegyénk területén egykor fenállott *határőrvidék tisztikarából* került ki, a kik a XVIII. század közepe táján a vármegyébe kebeleztetvén, érdemeik jutalmául nemesi rangot nyertek. Ezek közé tartoznak első sorban a volt tiszai határőrvidék községekiben élő családok, továbbá a szabadkai és zombori stb. u. n. sáncokban katonáskodott egyének. Az egyes családok ismertetésénél lesz alkalmunk rámutatni, hogy ezek jobbra 1741—1751-ben a tiszai és dunai határőrvidék feloszlata idején, vagy nem sokkal később nyerték nemességöket.

Vármegyénk nemességében a benszülött és beköltözött családok által képviselt ellentétén kívül még egyéb tekintetben is létezik különbség. Nemességünk egy része ugyanis *donationális*, vagyis királyi birtokadományban részesült nemesség volt, míg más része ide települt a nélkül, hogy ily adományban részesült volna. És itt ki kell emelnünk, hogy a szűkebb értelemben vett benszülött nemesség nem u. n. *armalista* (címeres) nemes, hanem *donationális* és *curiális* (birtokos) nemes volt; míg a beköltözött nemességnek csak egy kis része nyert itt birtokadományt.

Főnemes családok vármegyénkben mindenha kevesen voltak, s az ily családok ma is szűken vannak képviselve. Ez az

oka, hogy nálunk a földesúri s egyáltalában az úrbéri viszonyok a multban ki nem fejlődtek, mert bár a régebbi századok folyamán a különböző királyoktól több főnemes család nyert itt birtokadományt, az újabb időben az itteni viszonyok az ily birtokadományoknak nem kedveztek, mert a kincstári javak nagyobb része privilegiális jellegűvé vált, s mert a birtokok ezeken felül megmaradt része az ide nagy számmal betelepített jövevények birtokába ment át. A futaki Hadik, temerini Széchen, topolyai Kray, rasztinai Rédl gróf és báró családokon kívül más főnemes családok alig is nyertek a bácskai részekben birtokadományt, mert azon még néhány létező vagy létezett főnemes család, milyen az almási Rudics, stb., eredetileg nem mint főnemes nyerte birtokát, vagy csak családi összeköttetések útján lett itt birtokos főnemessé.

A fentebbiekben érintett jellegű nemes és tőnemes családokra vonatkozó adatokat fogjuk a következőkben közreadni, remélvén, hogy az által nemcsak az egyes családok történetét, hanem közvetve a vármegye multját is többé kevésbé megvilágíthatjuk. Ez adatok forrása gyanánt első sorban Bács-Bodrogh vármegye régi levéltára szolgált, melyben úgy a nemesi meghirdetési lajstromok, mint a nemesi conscriptiók és a családi iratok foglaltatnak. Felhasználtuk ezen kívül ott, a hol szükség volt kiegészítés- vagy támogatásra nézve egy némely családnak magán iratait és iratgyűjteményeit, nem különben az Országos Levéltár eddigelé publikált nemesi jegyzékeit s egyéb idevonatkozó iratait, végül igénybe vettük a már nyomtatásban is megjelent forrásokat, mint Bauer: „Repertorium“-át, Nagy Iván: „Magyarország családai,“ a Siebmacher-féle „Wappenbuch“ (Ungarischer Adel, szerk. Csergheő Géza cs. és kir. ny. őrnagy,) Dudás Ödön: „Bács-Bodrogh“ c. műveit, a bács megyei történelmi társulat „Évkönyv“-ét stb. Adataink azonban mindazáltal egyáltalában nem teljeseek. Igen sok családra nézve ugyanis az illető család nemességének a vármegyében való meghirdetésén kívül sehol semmi adat sincsen; más családoknál pedig a közismert

adatokat kellett megrövidítenünk, nehogy a családok ismertetésének terjedelmében nagyobb aránytalanságok lépjenek. Reméljük azonban, hogy így is kalauz gyanánt szolgálhat e dolgozat azoknak, a kik a jövőben e vármegye családairól bővebben írni, vagy a családok multjára nézve legalább némi tájékozódást szerezni akarnak.

II.

Azimars.

E család nemessége A. *József* Antal nemeslevele alapján lett Bács-Bodrogh vármegyében Baján 1719-ben meghirdetve.

Adámovits.

Nemes-militicsi család. Nemességét nyerte A. *György* II. Ferdinánd királytól 1625. október 10-én. E nemeslevél meg lett hirdetve Pozsony megyében 1626-ban. Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába e családból A. *Bálint* 1736-ban vétetett fel Pozsony megye nemesi bizonyítványa (kelt 1732. február 6.) alapján. Ugyan e családból A. *Mihály* bajai ügyvéd 1756-ban hirdettette meg nemességét Bács-Bodrogh vármegyében Pozsony megye 1756-ik junius 6-án kelt bizonyítványa alapján. — Ő 1762—1781-ig mint ügyésze szerepelt Bács megyének. A. *Gábor* és *Imre* Bács-Bodrogh vármegyei táblabíró 1766-ban, A. *Antal* pedig 1778-ban nyertek bizonyítványt Bács-Bodrogh vármegyétől.

Antunovics.

Nemesi levelét nyerte A. *János* volt határőrvidéki kapitány Ó-Becsén Mária Terézia királynőtől 1751-ben, mely ugyanazon évben Bács-Bodrogh vármegye közgyűlésén meg is lett hirdetve. E család már 1745-ben Kunbaja egyrészére nyert donációt a Latinovics és Guganovics családokkal együtt, mint oly birtokra, melyet már elődeik is birtak. (Gr. Pálffy János nádor adománylevele, kelt Pozsonyban, szept. 22-én. Orsz. Ltár. Dipl. oszt.

22505.) 1751-ben donátiót nyert Ó-Becsén, később Almáson, honnan előnevét is írja. A. *István* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő hadban főhadnagyi rangot viselt. A. *Simon* pedig ugyanezen sereg hadbírája volt szintén főhadnagyi ranggal. A. *János* nemesi bizonyítványt nyert e vármegyétől 1807-ben. E családból A. *Ferenc* és *Károly* — Nagy Iván szerint — a Ludoviceumra adott 1000 frttal örökölté meg nevét. A. *Albert* 1825—30-ig másod, 1830—32-ig első alispánja volt Bács-Bodrogh vármegyének. E családból való A. *Mátyás* szabadkai kir. közjegyző, volt 1848/49-es honvédtiszt és fia A. *József* orsz. képviselő.

Ábrahamovics.

A nemességet nyerte A. *Velimir*, mint a volt tiszai határőrvidék Moholy nevű községének hadnagya, 1751. márc. 1-én. Kihirdették Bács-Bodrogh vármegye közgyűlésén (Szivacon) 1751. október 5-én. 1758-ban donátiót nyert.

Alföldy.

Nemes-militicsi család. Nyitra vármegyében Mártonfalván volt birtokos e család, melyből A. *Tamás* 1780-ban István, János, József és Ferenc nevű fiaival hirdetteti meg nemességét Bács-Bodrogh vármegyében Nyitra vármegye által (1754. évi nemesi összeírás alapján) kiadott bizonyítvánnyal. 1781. jan. 13-án A. Imre, Jakab, András és Ádám nyertek nemesi bizonyítványt Nyitrából, kik mint dautovai lakosok, ez évi szept. 11-én Baján tartott közgyűlésben vétettek fel a bácskai nemesek sorába. 1802. március 15-én Bács-Bodrogh vármegye nemesi bizonyítványt ad A. Imrének és öt fiának: Mátyás, István, Imre, Mihály és Jánosnak, kik mind dautovai lakosok. — E család nemes-militicsi ágából valók: A. *Gedeon* volt zombori kir. közjegyző, A. *Árpád* zombori ügyvéd.

Anderkó.

Borsód vármegye nemesi bizonyítványa alapján 1790-ben A. *István* hirdettette meg nemességét Bács-Bodrogh vármegyében.

Aucsán.

E családból A. *Konstantin*, Imre és *Pintye* 1790-ben Szabolcs vármegye bizonyítványa útján vétetett fel Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába.

Arady.

Komárom vármegyéből való e család, melynek egyik tagja A. *Sándor* 1791-ben a nevezett vármegye nemesi bizonyítványát mutatván fel, Bács vármegye nemesei sorába iktattatott.

Akszimarkovics.

Eredeti bácskai szerb család, melyből A. *Gruja*, a zombori (határőrvidéki) sánc őrségének zászlótartója, emelkedik ki, a ki Ciriák nevű testvérével együtt 1699. április 7-én nyerte I. Lipót királytól nemeslevelét, mely Bácsban 1700. március 1-én tartott megyei közgyűlésen lett kihirdetve. E családból A. *Tyirkó* 1700. július 20-án gr. Széchenyi Pál kalocsai érsek és bácsi főispántól Markó és Szlavkó nevű fiaival Zomborban örök birtok gyanánt egy új házat és 20 lánca szántóföldet, 20 kapa szőlőt és 20 kaszára való legelőt kapott adományul. Bács-Bodrogh vármegye hatóságától 1792-ben A. *Döme* és *Péter*, 1793-ban pedig A. *János*, 1795-ben ismét A. *Péter* számára adatott ki nemesi bizonyítvány.

Athanasievics.

1793-ban A. *Jeftim*, Theodor nevű fiával együtt, valószínűleg ez évben nyert armalisa alapján iktattatott a vármegyei nemések sorába.

Allaga.

A nemességet A. *Péter* szerezte 1722. július 15-én kelt armalissal. Ennek fia volt valószínűleg az az A. *Péter*, aki ezen nemes levelet Bács-Bodrogh vármegye közgyűlésében 1797-ben hirdettette meg. A család Nemes-Militicsen székelt s tagjai közül 1798. május 22-én A. *János*, *Márton*, *Mihály*, *Péter*, *Tamás*, *Pál*, *József*, *Péter*, *István*, *Pál* és *Péter* (mint A. János, Pál.

József, Antal, Ferenc és András fiai) nyertek e vármegyétől nemesi bizonyítványt. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donátiót nyert.

Abramovics.

A nemességet A. *Timóth*, mint a bánsági határőrezred őrnagya nyerte 1826-ban. Meghirdettetett 1827-ben Temesvárott, 1829. szeptember 24-én Zomborban.

Ast.

Ausztriai eredetű család. Az osztrák lovagi (Ritter) rangot „Astenbergi“ előnévvel Ast *Vince* dragonyos kapitány nyerte 1822-ben a török és francia háborúban, főleg pedig a nápolyi hadjáratban a Macerata melletti ütközetben szerzett érdemeiért. Később ezredével magyar földre költöztén át, mint őrnagy és több érdemrend tulajdonosa 1834. július 17-én magyar nemesi rangra emeltetett. Fia A. *Nándor* jogi pályát végzett, hosszabb időn át volt vármegyénk főjegyzője, majd pedig a kir. curia bírása. Egyetlen fiát, dr. A. *Vince* zombori ügyvédet Fratricsevics lovassági tábornok és gárdakapitány adoptálta (l. Fratricsevics).

A család lovagi címere, melyet a nemesi diploma is acceptált és megerősített: hármas mezőre osztott pajzsból áll. melynek felső jobb udvarában kardot tartó oroszlán, bal kék udvarán egy zöld ág, alsó udvarában pedig egy tornyos várfal látható. A pajzs felett két sisak áll, melynek egyikén két szarv között kardot tartó oroszlán, másikon pedig két szárny között egy zöldelő ág van elhelyezve. A foszlány jobbról vörös és arany-sárga, balról ezüstfehér és kék.

Áldásy.

Azelőtt e családot Krapl-nak hívták. A nemességet szerezte Á. *Ignác* előbb bajai, utóbb szanádi (Torontál vármegye) lakos és nagybirtokos 1797. június 23-án kelt armalissal. E nemeslevél,

melylyel testvére *János* is nemességet kapott, Bács-Bodrogh vármegye 1798. évi január 15-én tartott közgyűlésében lett meghirdetve.

Avakumovics.

E család Arad vármegyéből eredt. Nemességét *A. György* 1791. szeptember 15-én nyerte II. Lipót királytól. Ennek fia *A. Dávid* 1811. évi november 15-én vétetett fel Bács-Bodrogh vármegye nemesi sorába.

Asbóth.

Országszerte ismert, kiterjedt, nagy család. Egyik tagja *A. János* 1818. november 15-én hirdettette meg nemességét Bács-Bodrogh vármegyében Sopron vármegyétől nyert bizonyítványa alapján.

Balog.

E család meghirdetése nincs a nemesi lajstromokban. *B. Ferenc* 1703-ban Bács vármegye alispánja volt.

Baranyai.

E család sem foglaltatik a nemesi lajstromokban. *B. László* az 1718—1723-ban Bács vármegye főjegyzője volt.

Bernyákovics.

Más néven olováci Grubesics bárói családból 1730-ban *B. János* báró vétette fel magát a bácskai nemesek sorába. 1776-ban *B. Ferenc* a vármegyétől erről bizonyítványt nyert. *B. József* báró és hittudor 1801-ben bajai plébános volt.

Billard.

E családból *B. Mihály* császári főhadbiztos 1733-ban Madaras, Ivánka, Rasztina és Köles nevű pusztákra nyervén birtokadományt, mint donationális nemes, Bács-Bodrogh vármegye

nemesi sorába iktattatott. Özvegye szül. Mezőszegedy Borbála 1736-ban eladta Ivánka pusztát br. Orczy Istvánnak, mivel néhai férje nem volt indigena és így e birtokra nézve donációt nyernie nem sikerült. (Orsz. Ltár. Dipl. oszt. 22505.)

Bukvics.

Tősgyökeres szabadkai szerb család. A nemességet B. *Illés* határőr, a ki a törökök ellen küzdött, fiával *Lukács*-csal 1741. október 28-án nyerte; e diploma meg lőn hirdetve Bács-Bodrogh vármegyében, Baján, 1742. április 30-án.

Balla.

Veszprém vármegyéből eredt e család, hol egy 1720. évi bizonyítvány szerint nemesnek ismertetett. Bács-Bodrogh vármegyébe Regell-ről (Tolna megye) származott át B. *János* bezdáni lakos, a ki 1747. március 23-án Bács-Bodrogh vármegye nemesi sorába vétetett fel. Ennek fia: *Ferenc* 1754-ben nyert e vármegyétől nemesi bizonyítványt.

Burza.

E családból B. *István* és *Tamás* 1748-ban Bács-Bodrogh vármegye nemességébe iktattatott. 1798. október 15-én kelt bizonyítvány szerint B. István fiaival: Béla, Ferenc és Mihálylyal együtt, mint nemes-militicsi lakosok, vármegyei nemeseknek ismertetnek el. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donációt nyert.

Baranyai

Bács-Bodrogh vármegye 1749-ben B. *Zsigmond* részére nemesi bizonyítványt állított ki, de utóbb töröltetett a nemesek sorából, mert nemessége nem lett igazolva. 1767-ben mindazáltal B. *Miklós* újból nemesi bizonyítványt nyert.

Brestyánszky.

Trencsén vármegyei család, melynek egyik tagja B. *János* a nevezett vármegye nemesi bizonyítványa alapján 1749-ben

iktattatott Bács-Bodrogh vármegye nemesi lajstromába. — E család más ágából származik B. *Kálmán* zentai ügyvéd.

Branovaesky.

Tősgyökeres bácskai szerb család. Nemességét B. *Szubotha* 1751. március 1-én nyerte, aki tiszta-határőrvidéki hadnagy volt Zentán. 1758-ban birtokadományt nyert, mely 1775-ben megerősített. A családból B. *Glisa* 1779-ben adószedő, B. *Timót* 1811-ben adószedő, B. *Simon* 1814-ben esküdt, B. *Theodor* 1822-ben adószedő, B. *Péter* 1833-ban bíró, B. *Döme* 1805—7-ben pénztárnok, B. *Simon* korona kerületi ülnök 1804—1816-ban; jelenben B. *Ignác* számvevő, B. *Tódor* tanító Zentán.

A család címerét egy vízszintesen kétfelé osztott pajzs képezi, melynek felső részében félhold és csillag, alsó részében pedig egy vérző török fej látható.

Branovaesky.

B. *Mihály* ó-becsei határőrségi tiszt armalist nyert 1751-ben. E család 1758-ban donációt nyert Ó-Becsén.

Botka.

E családból B. *András* Hont vármegye nemesi bizonyítványa alapján iktattatta magát 1752-ben a bácskai nemesek sorába.

Balogh.

Bács-Bodrogh vármegyében B. *Ferenc* 1752-ben hirdettette meg nemességét Nográd vármegye nemesi bizonyítványa útján; 1754-ben pedig Bács-Bodrogh vármegyétől nyer ily bizonyítványt.

Baderlicza.

Zentai curiális nemes család. A nemességet szerezte B. *János* 1751. március 1-én, aki tiszai határőrvidéki hadnagy volt Zentán. 1758-ban birtokadományt (curiát) nyert, mely 1775-ben megerősített. A családból B. *György* 1794—7-ben esküdt, *István* 1835—43-ig adószedő, *Arzén* az 1840-es években korona kerületi ülnökként szerepeltek, *György* volt titeli szolgabíró.

A család címerét egy pajzs képezi, melynek kék mezején egy jobbában nyilvessző köteget tartó természetes színű medve ágaskodik.

Bohát.

E családból B. *István* az 1753. évi összeírás szerint nemesként szerepelt Nemes-Militicsen.

Berecz.

Ily nevű családból Nemes-Militicsen az 1753. évi összeírás szerint B. *Péter* nemes volt.

Blessics.

Bácsban 1756. évben tartott vármegyei közgyűlésen hirdettetett ki B. *Miklós* és *József* armalis levele. Gyermekaik gyanánt Mátyás, Jakab és István szerepelnek.

Bitzó.

Nyitra vármegyei ősi család, mely „kis-kéri“ előnevet használt, mert I. Mátyás királytól nyert ott birtokadományt 1472-ben Bács-Bodrogh vármegyébe B. *István*, ennek fia *Ignác* és testvére *Imre* telepedtek át Nemes-Militicsre és Nyitra vármegye nemesi bizonyítványa alapján 1759. évi szeptember 13-án Baján tartott közgyűlésben iktattattak a bácskai nemesek sorába.

Boczor.

E család a mult században nemesnek ismertetett el vármegyénkben, mert B. *Istvánnak* és *Dánielnek* 1760-ban Bács-Bodrogh vármegye közönsége nemesi bizonyítványt adott. Ezek közül B. *István* 1773—1777-ig másodalispánja volt Bács vármegyének.

Botlik.

Nyitra vármegyei család, melynek leszármazói közül B. *István* 1763-ban nemesi bizonyáglevél útján került Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába. B. *István* már 1753-ban kelt összeírás szerint nemesként szerepelt Nemes-Militicsen.

Benyovszky.

Ez ismert nagy kiterjedésű félvidéki családból B. *Imre* Trencsén vármegye nemesi bizonyítványa alapján 1763-ban hirdettette meg nemességét vármegyénkben. Ugyanezen családból 1814-ben B. *Imre* és ennek *Vilmos* nevű fia Pest és Nógrád vármegyék bizonyoságlevelei alapján vétettek fel a bácskai nemesei sorába.

Bagi.

E családból B. *Ferenc* 1768-ban fiaival Andrással és Jánossal Nográd vármegye bizonyítványa alapján Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába iktattatott.

Bosnyák.

B. *József* nemessége 1770-ben hirdette meg Bács-Bodrogh vármegyében Somogy vármegye bizonyítványa alapján.

Bácsmegyei.

E családból B. *Mihály* Zemplén vármegyéből származott le és e vármegye nemesi bizonyítékai útján iktatta Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába 1770-ben.

Barta.

Nyitra vármegyéből Nemes-Militiesre költözött család, melyből való volt B. *István*, kit 1773-ban a nevezett vármegye bizonyítványa alapján találunk beiktatva a bácskai nemesei lajstromában.

Barits.

Beköltözött család, melynek III. Károly királytól eredő nemessége talán még 1712 előtt lett meghirdetve, mert a későbbi nemesi lajstromokban ennek nyoma nem taláztatik. A családból B. *Mihály* vármegyei táblabíró 1737-ben nyert Bács-Bodrogh vármegye közgyűlésétől nemesi bizonyítványt. 1775-ben

e családból B. *Adalbert Ádám* kért a vármegyétől ugyanily bizonyáglevelet. Ez 1742-ben Szabadkán született. 1769-ben Varasdon, később Zágrábban, Győrben s utóbb a budai egyetemen volt tanára az egyetemes történet és államismének, 1790-iki országgyűléskor a király és királynők koronázásáról latin nyelven könyvet adott ki, mely magyar nyelvre is lefordított.

Babies.

B. *Dániel* 1779-ben vétetik fel a vármegye nemesei közé Somogy vármegye bizonyítványa alapján.

Berkó.

E család Pest vármegyéből költözött hozzánk. 1780-ban B. *György, István, József* és *László*, továbbá B. *József* fiai: *László, János* és B. *István* fiai: *Antal, József* és *Márton* egyszerre hirdettetik ki nemességüket Bács-Bodrogh vármegyében pest-vármegyei bizonyítvány útján. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donátiót nyert. 1798-ban B. *István* és *Sándor* nemes-militicsi birtokosok nemességéről ad ki a vármegye bizonyítványt. 1819-ben B. *Sándor* fiai: *György* és *Antal*, továbbá B. *István* fiai: *István* és *Mihály* véttettek fel a megyei birtokos nemesek sorába. E család egyik ága jelenleg Pacséron virágzik.

Ballun.

Nyitra vármegyéből eredt e család, melynek bizonyítványa alapján B. *Sándor* fiai: *Elek* és *Pál* 1781-ben hirdettették nemességüket Bács-Bodrogh vármegyében. B. *Pál* a vármegyének levéltárnoka 1839-ben, majd főpénztárnoka és táblabírája volt.

Baross.

Kiterjedt felvidéki család „bellusi“ előnévvel, melyből vármegyénkbe B. *László* és *György* 1784-ben telepedett le s ez évben lett nemességük Trencsén vármegye nemesi bizonyítvá-

nya útján meghirdetve. Bács-Bodrogh vármegyének 1803. évi február 28-án tartott közgyűlésén B. *György* és ennek fia *Ferenc* bezdáni lakosok nemessége is meg lőn hirdetve ugyancsak Trencsén vármegye bizonyítványa alapján.

Bérey.

Másként „Béra“ nevű család Biharból származott. 1790-ben B. *Mihály*, *István* és *Ferenc* Bihar vármegye nemesi bizonyítványa alapján iktattattak Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába.

Bük.

E családból B. *Sándor* fiaival *József*, *Gábor* és *András*-sal 1890-ben iktattatott Sopron vármegye nemesi bizonyítványa alapján vármegyénk nemesei közé. 1796-ban B. *József* nemesi bizonyítványt kapott Bács-Bodrogh vármegyétől.

Bohák.

E családból B. *György* és fiai: *János*, *József*, *István* és *András* 1790-ben iktattattak Nyitra vármegye nemesi bizonyítványa alapján Bács-Bodrogh vármegye nemesei közé.

Bielek.

E családból B. *Ádám* 1791-ben lett felvéve vármegyei nemesiink lajstromába Nyitra vármegyétől nyert bizonyítványa alapján.

Boldog.

Szabolcs vármegyei családból származott B. *Bálint*, a ki a nevezett megye nemesi bizonyítványa alapján 1792-ben hirdettette meg nemességét Bács-Bodrogh vármegyében.

Bunyk.

Biharból származott e család, melyből B. *Benjamin* 1793-ban vétette fel magát a bácskai nemesek sorába.

Balogh.

Nemes-militicsi család. E család tagjai közül B. *János*, *István* és *Samu* Szathmár vármegye nemesi bizonyítványa útján vétettek fel 1793-ban vármegyénk nemesei sorába. 1799-ben B. *Gábor* fiával: *István*-nal iktattatott a nemesek közé Nemes-Militicsen.

Balogh.

Az előbbtől különböző család. Tagjai közül B. *István* 1807-ben vétetik fel a bácskai nemesek sorába Arad vármegye nemesi bizonyítványa alapján.

Bordás.

E családból B. *István* 1794-ben Borsód vármegye nemesi bizonyítványa alapján hirdetteti meg nemességét vármegyénkben; 1797-ben ennek fiai *István* és *János* részére már e vármegye adott ki bizonyítványt.

Bognár.

E család Vas vármegyéből származott. E vármegye bizonyítványa útján B. *János* 1773-ban vétetett fel Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába.

Babócs.

E család első ismert őse B. *György*, a ki Sopron vármegyei lakos és nemességét 1690 táján nyerte, mert ez évben a vármegye nemesei sorába iktattatott. B. Györgynek unokája *István* már bács-kucurai lakos és 1759-ben augusztus 9-én Sopron vármegyétől nemesi bizonyítványt nyert, mely Bács-Bodrogh vármegyében ugyanezen évben meg is hirdettetett. Ennek fiai: *András* kucurai és *József* deszpót-szent-iváni lakos 1795-ben újból meghirdetteté nemességét, miről Bács-Bodrogh vármegye 1795. szeptember 17-én bizonyítványt adott. B. *András* fia: *Imre* 1819. október 18-án nyert nemesi bizonyítványt a

vármegyétől. Ennek 4 fia maradt u. m. *Mátyás, György, András* és *Imre*, a kiknek részére Bács-Bodrogh vármegye 1842. szeptember 26-án ad nemesi bizonyítványt. E négy testvér közül előbb Mátyás kucurai nagybirtokos és 48-as főhadnagy, utóbb pedig György halt el, a ki a szabadságharcot mint lovas hadnagy küzdötte végig, később pedig Zentán lett főbíró. A család címerét kék mezőben kivont karddal vágató lovas képezi; a pajzssisak feletti koronán meztelen kardot tartó kar nyugszik, mellette jobbról és balról két-két nemzeti színű zászló.

Bogits.

B. Vucskovics család 1750-ben mint donationális nemes Bács-Bodrogh vármegyében elismertetett.

Bogor.

E családból B. *Ádám, Julianna, Katalin* és *Mária* 1796-ban Veszprém vármegye nemesi bizonyítványa alapján iktattattak a helyi nemesek sorába.

Balás.

Heves vármegyéből származott hozzánk e család. B. *Mihály* és fiai: *János, Péter, Imre* és *Mihály* 1797-ben vétettek be nemesi bizonyítvány alapján a bácskai nemesek lajstromába.

Botka-Vincze.

E család is idegen származású. B. V. *János, György* és *Mihály*, ezeknek fiai: *György, János* és *István*, nemkülönben unokái: *József, András, József* és *András* Pest vármegye bizonyítványa útján 1797-ben hirdettették meg nálunk nemességöket.

Bajtay.

B. *István* pestvármegyei alispán megyénkben Kis-Malios nevű pusztát nyerte donatióként gr. Pálffy Miklós nádortól 1720-ban. (Orsz. Ltár. Dipl. oszt. 22505.)

Barásevics.

Már az 1754. évi nemesi investigatiók alkalmával megyei nemesnek ismertetett e család. Az 1776. évi összeírás szerint Nemes-Militicsen B. *József* nemesnek ismertetett el. 1798-ban B. Márk, János, Mihály, József és Ádám nemes-militicsi lakosok vétettek fel a vármegyei nemesi lajstromba. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donátiót nyert.

Bajtsy.

Nemes-militicsi birtokos e család, melynek nemessége 1754-ben már elismertetett. 1799-ben B. *Márton, Antal, József, Ferenc, István* és *János* említetnek a nemesi lajstromokban. B. *János* és fiai István, János, Mihály és Fábán 1807-ben a vármegyétől nemesi bizonyítványt nyertek.

Bajtsy.

E család különbözik az előbbtől. B. *László* bajai lakos 1800-ban Győr vármegye nemesi irata alapján hirdettette meg nemességét.

Bencze.

Nemes-Militicsen székelt e család is. B. *Mihály, József* és *István* Hont vármegye bizonyítványa alapján 1803-ban hirdették meg nemességüket.

Buzás.

E családból B. *János* uj-verbászi lelkész és fiai László és János 1804-ben Krassó vármegye bizonyítványa alapján lettek beiktatva Bács-Bodrogh vármegye nemesi sorába.

Bedő.

E családból B. *Ferenc* két fiával György- és Antallal 1811-ben hirdetteti meg nemességét Fehér vármegye nemesi bizonyosága alapján.

Baghy.

Nógrád vármegyei eredetű család, melynek tagjai közül B. *Ferenc* 1776-ban a nemes-militicsi nemesi lajstromban szerepel, B. *János, István, Balázs* és *György* nemes-militicsi lakosok pedig 1813-ban a nevezett vármegye bizonyítványa útján iktattattak a bácskai nemesek sorába. E család Nemes-Militicsen donatióális birtokos volt.

Balázs.

Szintén Nógrád vármegyéből költözött hozzánk. B. *József* 1814-ben hirdettette meg nemességét e vármegyében.

Bezerédi.

Ősnemes család, „bezerédi“ előnévvel, mely csak annyiban bácskai, a mennyiben B. *Pál* a Márffy család tulajdonát képező csébi uradalmat nejével örökölte s e birtok egészen az újabb időkig e család kezében volt. Nagy Iván („Magyarország családai“) szerint e család a XIII. századtól fogva ismeretes s Zala és Tolna vármegyékben székel s jelenleg is virágzik.

Brunswick.

E grófi család csak annyiban bácskai, mert a gróf Hadik András tábornagy fiának H. Károlynak fiától Frigyesről a futtaki uradalom őt illető részét megvette a mult század végén gr. Brunswick *József* országbíró, majd H. Frigyes testvére András gróf is lemondván jogairól, a futtaki és cserevecsi uradalmak 1801. december 16-án gróf Brunswicknek adattak át. Ez adásvétel később királyi jóváhagyást nyervén, nevezett gróf 1810-ben iktattatott ezen birtokokba. Midőn B. gróf 1827-ben fiutódok nélkül halt el, a Hadik család újra jogot formált a futtaki uradalomra, de azt visszaváltani nem bírván, a birtokban özv. Brunswickné Majthényi Mária 1843-ig megmaradt. Utána két leánya *Julia*, báró Forray Andrásné és *Henriette* gróf Chottek Hermanné örökölték, haláluk után pedig 1847-től fogva gróf Chottek H. fia Ottó, ennek halála óta pedig gróf Chottek Rudolf.

Csejtey.

E család nem foglaltatik a nemesi lajstromokban. Cs. *Pál* 1734—1748-ig Bács vármegye másod alispánja volt. Fiai: *Pál*, *Imre* és *Antal* 1748-ban donatióként nyerték Mateovics, Rasz-tina és Köles pusztákat.

Comet.

Ezen idegen származású családból C. *József* szegedi kincstári igazgató 1713-ban Bács-Bodrogh vármegyében mint donatióális nemes lőn meghirdetve.

Csupor.

Régi nemes család, „szentgyörgyvölgyi“ előnévvel. Tagjai közül Cs. *Ádám* 1732-ben armális levele alapján vétetett fel a megyei nemesek sorába; 1729-ben II-od alispán és főjegyző 1730—1734-ig Bács vármegye első alispánja volt.

Csernovics.

E családból Cs. *Illés* ujvidéki lakos és *Ádám* (de Mácsa) 1745-ben nemesekül hirdettettek meg a szlavoniai kormány-igazgatóság 1745. január 19-én és január 7-én kelt irata alapján. 1761-ben Cs. *Lázár* nyert a vármegyétől nemesi bizonyítványt. 1776-ban Cs. *József* nyert ugyanilyent. E család vármegyénkben a múlt században a futtaki uradalmat bírta, melyet gr. Cavriani Frigyes-től mácsai Cs. *Mihály* 1744-ben vett meg. Utána Cs. *György* és ennek özvegye 1768 körül volt itt birtokosok s utánuk a kir. kamara lépett Futtak birtokának tulajdonjogába.

Csókics.

E családból Cs. *György* ó-becsei határőrségi hadnagy és *János* 1751-ben nemeslevelők alapján vétettek fel a nemesi lajstromba. 1758-ban donatiót nyertek Ó-Becsén. János fiai: *Miklós* és *Sebestyén* 1786-ban nemesekül ismertetnek el.

Csanádi.

Mint ó-kanizsai volt tiszai határőrvidéki tiszt nyerte Cs. *Gruja* 1751-ben nemességét, a ki fiával Györggyel együtt ugyanezen évben hirdettette meg armalisát. 1758-ban donatiót nyert.

Csiba.

E család „nagy-abonyi“ előnévvel Pozsony vármegyéből származott hozzánk. Cs. *Gáspár* 1754-ben vétetett fel megyei nemeseink sorába.

Csaplovics.

„Jeszenovai“ előnévvel Árva vármegyéből származott e család, melytől Cs. *Mátyás* 1764-ben nevezett vármegye bizonyítványa útján hirdettette meg nemességét.

Csiszér.

E családból Cs. *György* és fia *András* 1771-ben vétettek fel a nemesek sorába.

Chegel.

Zágráb vármegye bizonyítványa alapján 1779-ben e családból Ch. *János* hirdetteti meg nemességét.

Csókás.

E családból Cs. *János* Hont vármegye nemesi bizonyítványa alapján 1783-ban vétetett fel a bácskai nemesek sorába.

Cseh.

E családból Cs. *Mihály* fiával *Antal*-lal együtt 1784-ben armalislevél útján hirdetteti meg nemességét

Csernyánszky.

Nemességét e családnak 1790-ben Cs. *József* hirdetteti meg

Trencsén vármegye bizonyítványa alapján. 1806-ban Cs. *József* bajai lakos ugyancsak Trencsén vármegye bizonyítványa alapján hirdetteti ki nemességét „Csernyánszki“ előnévvel. 1817-ben ugyanily módon Cs. *János* iktattatja magát a nemesek sorába.

Csáti.

Más néven Szabó *István* 1790-ben Borsód vármegye bizonyítványa útján hirdettette meg nemességét.

Császár.

Előbbi nevén „Kaiser“. Nemességét meghirdetteti Cs. *János* és *Mihály* armalisuk alapján 1791-ben. E család Pacsér egy részét bírta. Cs. *Ferenc* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő-seregben hadnagyi rangot viselt.

Csókies.

E család 1792-ben vétetett fel a vármegyei nemesek sorába Cs. *Jakab* nemeslevele alapján.

Csernus.

Nógrád vármegye nemesi bizonyítványa útján Cs. *Mátyás* 1792-ben hirdetteti meg nemességét. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Cseh.

„Dobronyi“ előnévvel 1793-ban Cs. *János* nemessége ismertetett el Veszprém vármegye bizonyítványa alapján.

Csékus.

E családból Cs. *András* 1793-ban Borsód vármegye nemesi bizonyítványa alapján iktattatott a nemesi lajstromba.

Csák.

E családból Cs. *Albert*-nek Bács-Bodrogh vármegye 1794-ben „kétségtelen nemességéről“ bizonyítványt adott.

Czibere.

Szabolcs vármegye bizonyítványa alapján Cz. *Ferenc* 1797-ben hirdetteti meg nemességét.

Csonka.

Érseki egyházmegyei nemes gyanánt hirdettetett meg 1797-ben Cs. *Béla* érseki bizonyítványa alapján. 1821-ben Cs. *György*, mint praedialista, a nemesek sorába iktattatott.

Csernus.

E család 1652-ben nyerte nemességét és birtokát Hont vármegyében. Tagjai közül Cs. *Pál*, *János* és *András* 1798-ban vétetett fel a bácskai nemesség sorába Pest és Hont vármegyék nemesi bizonyítványa alapján. Cs. *András* 1805-ben, mint hegyesi lakos, Pest vármegye bizonyítványa alapján iktattatott a nemesek közé.

Csonka.

Győr vármegyei család, hol az 1754. évi összeírás szerint Cs. *Pál* nemesként szerepelt. Ennek fia *Pál* Sopron vármegye bizonyítványa alapján 1828-ban mint ó-becsei lakos vétetett föl a bácskai nemesek sorába.

Czintula.

„Nemes-militicsi“ előnévvel, birtokos nemes család. Cz. *János* 1798-ban Torontál vármegye bizonyítványa útján hirdetteti meg nemességét. 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert. Nagy Iván szerint e család nemességét Cz. *János* 1580-ban Rudolf királytól szerezte. Címere: vörös udvarban arany zergefej, szarvai között csillaggal. A pajzssisak feletti koronán három structoll lebeg.

Czigány.

Pest vármegye bizonyítványa alapján 1799-ben Cz. *György* fiaival *Balázs* sóóvéi jegyzővel és *Ferenc* deszpót-szent-iváni

lakossal iktattatott a nemesek közé. 1820-ban Cz. *Balázs* és *Ferenc* nemesi bizonyítványt nyernek, előbbinek fia *Imre* pedig a nemesi lajstromba iktattatott.

Chery.

E családból Ch. *Imre* sztanisicsi lakos 1801-ben Nógrád vármegye bizonyítványa alapján hirdetteté meg nemességét.

Csejtey.

Vármegyénk hatósága Cs. *Péter* részére 1801. május 4-én nemesi bizonyítványt adott ki ugyanezen évben kelt királyi resolúció alapján. E család a múlt században Matheovics pusztát birta, melyet Cs. *Pál* 1740. táján donatióba kapott. Ennek fiai *Antal*, *Pál* és *Imre* e birtok egyrészét a Piukovics családnak 1749-ben, más részét pedig 1764. táján gr. Grasalkovics Antalnak adták el.

Csillag.

Cs. Sternát Lipót I. Ferenc királytól 1800. augusztus 1-én nyerte nemességét. E nemeslevél ki lett hirdetve Bács-Bodrogh vármegyében 1801. július 20-án.

Csomor.

E családból Cs. *János* kucorai lakos Heves vármegye bizonyítványa alapján vétetett fel a nemesi lajstromba 1802-ben.

Császár.

Nemességét meghirdetteti Cs. *János* feketehegyi jegyző 1803-ban Komárom vármegye bizonyítványa alapján.

Czobor.

A czoborszentmihályi Czobor grófi család az egyedüli, a mely már a mohácsi vész előtt is birtokos volt vármegyénkben és a török hódoltság megszűntével újra hozzájutott legalább

birtokának egy részéhez. Ezen birtok a bajai uradalom volt, melyet 1727-ben nyert vissza gróf Cz. *Márk* titkos tanácsos, helytartósági tanácsos, egy vértés ezred ezredese és Bodrogh vármegye főispánja. Fia Cz. *József* könnyelműen költekező főúr lévén, a bajai uradalmat haszonbérbe adta, 1731-ben pedig hitelezői az egész uradalmat lefoglalták s azoknál is maradt zálogképen, mígnem a nevezett gróf 1747-ben az egész uradalmat br. Vajay Lászlónak és Orczy Lőrincnek el nem adta. József gróffal a Czobor család kihalt.

Chotek.

A chotkovai és wognini gróf Chotek család csehországi birtokos, hol már 1556-ban báróságot nyert. Ch. *Vencel* 1745-ben lett gróffá. E családból Ch. *Herman* († 1822.) gróf Brunswick József országbírónak, a futaki uradalom tulajdonosának, egy leányát Henriettet vevén nőül, a bácsmegyei futaki uradalmat nyerte. Utána fia Ch. *Ottó* (szül 1816.), majd pedig ennek nem rég történt halála óta Ch. *Rudolf* örökölte, a ki jelenleg is vármegyei első virilista.

Csepcsányi.

Turóc vármegyéből való család. Cs. *István* előbb ujvidéki, azután kis-kéri evang. tanító 1841-ben Turóc vármegye bizonyítványa alapján hirdettette meg nemességét.

Czinna.

Pozsony vármegye bizonyítványa alapján 1807-ben Cz. *Márton* bajai lakos vétetett fel a megyei nemesek sorába.

Constantinus.

E családból C. *Gábor*, *Sebestyén* és *Antal* 1810-ben vétetnek fel a nemesek sorába Pest vármegye bizonyítványa útján.

Daróczy.

E család nem foglaltatik a nemesi lajstromokban. Daróczy nevű alispánja volt Bács vármegyének 1724-ben.

Dimitrovics.

Mint donationális nemes jegyeztetett Bács-Bodrogh vármegye lajstromába 1715-ben D. *Gergely* gör. kel. szerb püspök.

Dudvarszky.

Curiális nemes család Adán, hol őse D. *Miklós* mint volt tiszai határőrvidéki tiszt 1751-ben szerezte nemességét. Armalisa meg lett hirdetve 1752-ben. D. *Sándor* az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg tiszai korona-kerületi részének egyik hadnagya volt.

Dósa.

Nemes-militicsi család, hol az 1753. évi nemesi összeírásban D. *Gergely* szerepel. E család nemes gyanánt ismertetett Bács-Bodrogh vármegyében, mert 1766-ban D. *Albert* részére nemesi bizonyítvány adatott.

Danes.

E családból D. *Márton* 1775-ben Veszprém vármegye bizonyítványa (kelt 1774. november 28.) alapján vétetett fel a nemesek sorába. D. *Márton* az 1797-évi bácskai nemesi felkelő hadban főhadnagyi rangot viselt. 1798-ban D. *Márton* és *Péter* ó-kanizsai lakosok a vármegyétől nemesi bizonyítványt nyertek. 1820-ban D. *Péter* zentai lakos nyert nemesi bizonyítványt.

Dóka.

Pozsony vármegye bizonyítványa útján D. *József* 1784-ben iktattatott Bács-Bodrogh vármegye nemesei közé.

Duka.

E családból D. *Mihály* 1793-ban armalis levele alapján hirdettette meg nemességét. D. *Péter* az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg hadnagya volt.

Dancsó.

Ilyen nevű család Nemes-Militicsen is volt. D. *András* és *Albert* szerepelnek az 1776-iki összeírásban. Pest vármegye bizonyítványa alapján 1793-ban D. *József* és *András* vétetnek fel a megyei nemesek közé.

Droszdik.

E családból D. *Ádám* 1794-ben mint adományos nemes említettik.

Dózsa.

D. Molnár *Mihály* Gömör vármegye bizonyítványa alapján 1796-ban hirdettette meg nemességét.

Dósa.

A már előfordult „Dósa“ családtól különböző ez a család, melyből D. *József* 1795-ben Pest vármegye bizonyítványa útján vétette fel magát Bács-Bodrogh vármegye nemesei sorába.

Deák.

E családból Szabolcs vármegye bizonyítványa alapján D. *János* hirdetteté meg nemességét 1797-ben.

Demkó.

Másként „Belyánszky“ a neve e családnak, melyből D. *János* szabadkai lakos 1803-ban Csongrád és Heves vármegye bizonyítványa alapján soroztatott a vármegyei nemesek közé.

Dömötör.

Baján székel e család. Tagjai közül D. *Pál* Tolna vármegye bizonyítványa alapján hirdettette meg nemességét 1805. május 24-én, ki mint ügyvéd és táblabíró 1847-ben halt el. Irodalmilag is működött s több kézirati művén kívül, 1825-ben gróf Győry főispán beiktatására írta „Szünő bánat“ című Pesten

megjelent ódáját. Fia D. *Pál* zombori járásbíró, (szül. 1844. Baján), országos nevű jeles költő.

Deissl.

E családból D. *Antal* baracscai lakos 1806-ban Mosony vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Dömötör.

Pacséri család, mely 1810-ben vétetett fel D. *Ferenc* és rokonainak meghirdetése útján a megyei nemesek közé.

Dienes.

E családból D. *János* 1814-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján hirdetteti meg nemességét.

Egry.

A nemességet nyerte mint martonosi határőrségi hadnagy 1751-ben E. *János*, ki 1751-ben armalislevele alapján hirdetteti meg. 1758-ban donatiót nyert.

Eremics.

Martonosi curiális család. A nemességszerző E. *Zsiván* volt tiszai határőrvidéki tiszt 1751-ben. Meghirdettetett 1752-ben György, Ignác és János fiaival. 1758-ban birtokadományt nyert, mely 1775-ben megerősített. A családból valók E. *Vazul* az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg tiszai korona-kerületi részének főhadnagya, E. *Bogolyub* megyei nyug. árvsz. ülnök.

Egyed.

E. *Pál* nemessége 1780-ban lőn meghirdetve Nyitra vármegye nemesi bizonyítványa alapján.

Esztergamy.

Baján lakott E. *István*, a ki 1801-ben Komárom vármegye bizonyítványa útján iktattatott a nemesek sorába.

Endrődy.

E. *Ferenc* nemessége 1821-ben Szathmár vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Fodor.

F. *József* 1750-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Fehérváry.

F. *László* fiaival: *Péter* és *László*-val 1751-ben armalis levele útján vétetett fel a nemesi lajstromba.

Forián.

E családból F. *Imre* 1655-ben nyerte nemeslevelét. F. *Antal* 1754-ben Tolna vármegye bizonyítványa alapján lett bácskai nemessé. 1766-ban F. *Antal*-nak (Antal fiának), 1796-ban F. *Antal*-nak és gyermekének, 1804-ben F. *János*-nak és *Antal*-nak nemesi bizonyítvány adatott.

Földváry.

1755-ben F. *Miklós*, *János* és *Sándor* Komárom vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg. 1805-ben F. *János* és *Dániel* vétetnek fel a nemesek sorába. (E Család az 1755. évi nemesi összeírás szerint Zomborban lakott.)

Fábián.

F. *Péter* és *László* Szathmár vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg 1772-ben. 1806-ban F. *István*, *Ferenc* és *Mihály* Bács-Bodrogh vármegyétől nemesi bizonyítványt nyertek.

Fonyó.

Nemes-militicsi család. F. *János* nemessége meg lett hirdetve 1777-ben Veszprém vármegye bizonyítványa alapján.

Fischer.

F. *Pál*, *Antal* és *János* 1780-ban nemesekül ismertettek el. E család nemességét F. *János* nyitramegyei lakos 1699-ban nyerte. Bars vármegye 1779. december 18-án adott bizonyítványt a fentebbi három testvérnek, melynek alapján a bácskai nemesek sorába iktattattak. A család előbb T.-Becsén, utóbb Zentán lakott, hol F. *Ferenc* pénzügyi tisztviselő nevét Füredi-re magyarosíttatta az újabb időben.

Fábián.

1781-ben F. *Antal* és családja Veszprém vármegye bizonyítványa alapján hirdetteti meg nemességét.

Frankovics.

F. *Antal* 1791-ben hirdetteti meg armalisát.

Frank.

F. *Gábor* 1791-ben armalisa útján vétetik fel a nemesek sorába.

Fratricsevits.

A nemességet 1791-ben F. *Jakab* és fiai *Fülöp*, *Mihály*, *Péter* és *Antal* nyerték és ugyanezen évben hirdettetik ki armalis levelöket. F. *Jakab* zombori szenátor atyja, F. *János* a tiszai határőrvidéken katonáskodott, a mit a nemeslevél az érdemek közt szintén felemlít. F. *Fülöp* fia: *István* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő seregben hadnagyi rangot viselt. E családból való volt F. *Ignác* lovassági tábornok és m. kir. gárda-kapitány, aki adoptálta astenbergi dr. Ast *Vince* zombori ügyvédet, Ast *Nándor* ny. legfőbbbítlőszéki bíró fiát, aki most már a Fratricsevits-Ast nevet viseli.

A F. család címerét vízszint osztott pajzs képezi, melynek felső kék mezejében egy a napba repülő fekete sas, alsó mezejében pedig egy jobbában tollat tartó oroszlán látható. A pajzs-

sisak felett az oroszlán kardot tart. A foszlány jobbról aranykék, balról aranyvörös.

Farkas.

F. *János* Zala vármegye, F. *István* pedig Vas vármegye bizonyítványa alapján 1794-ben vétettek fel a nemesi lajstromba.

Funták.

F. *Mátyás* ujvidéki tanító 1801-ben Kőrös vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Fazekas.

F. *Mihály* két fiával *Mihály* és *Ferenc*-cel (bajai lakosok) 1817-ben Komárom vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg nemességüket.

Furó.

F. *Dániel* 1817-ben Komárom vármegye bizonyítványa útján vétetett fel a bácskai nemesek közé.

Golub.

Zentai curialis család. A nemességet G. *György* volt határőrvidéki alkapitány 1751. március 1-én nyerte; meghirdettetett ugyanazon évben. Később úgy, mint a többi curialista család, kir. donatiót nyert. 1782-ben G. *János* és *Péter* nemesi bizonyítványt nyertek. E család már kihalt.

Gyukity.

A nemességet Gy. *Lázár* volt tiszai határőrvidéki zászlótartó Szent-Tamáson *Mihály* fiával nyerte 1751-ben; meghirdettetett 1752-ben. 1758-ban donatiót nyert.

Gyuricity.

A nemességet mint martonosi határőrségi hadnagy Gy.

János 1751-ben szerezte. Meghirdette 1752-ben. 1758-ban donatiót nyert.

Galéta.

A nemességet *G. Zsiván*, mint volt határőrségi zászló-tartó Titelen 1751-ben szerezte; nemeslevele meghirdettetett 1752-ben.

Glos.

G. László nemessége meghirdettetett 1763-ban Szepes vármegye bizonyítványa alapján.

Győry.

Gy. István, Imre és Ádám 1766-ban nemesekül ismertettek és mint ilyeneknek bizonyítvány adatott. 1791-ben *Gy. János*-nak adatott bizonyítvány.

Groczy.

A nemességet *G. Ábrahám* 1651-ben nyerte, a ki ugyan-ezen évben Nógrád vármegye nemesei sorába iktattatott. E családból *G. József, István és László* 1768-ban Tolna vármegye bizonyítványa alapján hirdettetnek meg.

Galinovics.

G. György 1772-ben Temes vármegye bizonyítványa útján hirdetteti meg nemességét.

Gugánovics.

E család 1745-ben nádori donatiót nyert Kunbaja egy részére, melybe a kalocsai káptalan által az Antunovics és Latinovics családdal együtt iktattatott be. *G. Pál* 1784-ben, *G. Simon és Mátyás* 1797-ben nemesekül ismertettek s nekik ezen években bizonyítvány adatott. 1807-ben a *G.* család tagjai Kunbaján újból a nemesi lajstromba iktattatnak.

Gombos.

„Gombosfalvi“ előnévvel Sáros vármegyei származású család. Vármegyénkben G. *Gábor* a bácskai kincstári javak igazgatója 1716—1730. év körül telepedett le. Sáros vármegye 1716. december 22-én kelt bizonyítványa alapján vétetett fel vármegyénk nemesei sorába ennek valószínűleg fia: G. *Gábor* 1754. június 26. Nemes-Militicsen lakott 1776. év körül G. *Antal* adószedő. 1787-ben G. *Ferenc* vármegyei főjegyző. G. *Pál* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő-hadban hadnagyi rangot viselt. 1790-ben G. *Antal*-nak és fiainak *Ferenc*, *Ignác* és *Pál*-nak nemesi bizonyítvány adatott. 1803-ban G. *Pál*-nak adatik bizonyítvány. 1819-ben G. *Lajos* Borsód vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. G. *Károly* a 40-es években főszolgabíró és zentai birtokos, fia G. *Gábor* volt zentai polgármester.

Gálffy.

G. *József* és *János* 1791-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján vétetett fel a nemesek sorába.

Gozdánovics.

G. *József* nemessége meghirdettetett armalisa alapján 1792-ben.

Géczy.

G. *Imre* nemessége Pest vármegye bizonyítványa útján lón 1792-ben meghirdetve.

Győry.

Másként „Ambrus“ *Ferenc* és *József* egyházi nemesek gyanánt ismertettek el 1792-ben.

Gavanszky.

G. *Simon* 1793-ban armalis levele útján iktattatott a vármegyei nemesek sorába. G. *Simon* ó-becsei lakos 1808-ban nemesi bizonyítványt nyert.

Gerdelics.

G. *Ádám, János és Ferenc* 1793-ban Baranya vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg.

Gábry.

G. *László* 1795-ben Heves vármegye bizonyítványa útján hirdeteti ki nemességét. G. *Sándor* 1819-ben bizonyítványt nyert.

Georgevics.

G. *Diván, Koszta és Cyrill* 1795-ben nyert armalisuk útján vétetnek fel a nemesek sorába ugyanez évi március hó 9-én.

Gyalokay.

Gy. *János* 1795-ben Zala vármegye bizonyítványa alapján hirdetik meg.

Gáspár.

G. *Károly* 1795-ben Pozsony vármegye bizonyítványa útján vétetik fel a nemesek közé.

Gyelmis.

Gy. *János* szabadkai lakos 1798-ban vétetett föl a nemesi lajstromba.

Gégács.

G. *Lukács* bajai lakos 1802-ben birtokos gyanánt ismertetik el.

Géczy.

„Garamszegi“ előnévvel G. *Pál* moholyi lakos 1804-ben hirdette meg nemességét Nógrád vármegye bizonyítványa alapján.

Gyürky.

Gy. *Mátyás* nemes-militicsi lakos 1804-ben Hont vármegye bizonyítványa útján hirdettetett meg.

Görög.

G. *János* és *Ferenc* bogyevói, *István*, *János* és *Imre* doroszlói lakosok nemessége Vas vármegye bizonyítványa alapján 1807-ben lett meghirdetve.

Gregus.

A nemességet G. *Tamás* 1807. július 17-én kelt armalissal nyerte, mely meghirdettetett 1808. január 11-én.

Gromon.

E „vajszkai és bogyáni“ előnevet viselő család nemességét G. *Zsigmond* kir. kincstári jószág-igazgató szerezte, aki 1817-ben Vajszkát és Bogyánt a kincstártól 40.000 frton megvásárolván, arra királyi donatiót nyert. A családból G. *Zsigmond* fia *Illés*, ennek fia *Mór* váltották fel egymást a vajszkaié s bogyáni uradalmak birtokában, míg nem ez utóbbinak fia G. *Dezső* Bács-Bodrogh vármegye, Zombor, Baja és Szabadka városoknak (1876—80-ig) főispánja s jelenleg honvédelminiszteri államtitkár, e birtokát legujabban eladta.

Grassalkovich.

A gazdag hercegi család megalapítója G. *Antal* (szül. 1694-ben) a kir. kamara elnöke volt, aki a családnak a grófi rangot s egyéb birtokok között előbb a kúlai, majd e helyett a bajai uradalmat kir. adomány útján 1750-ben szerezte, melybe a kalocsai káptalan 1763-ban, Plága birtokába 1775-ben, Mateovics-pusztá felerészének birtokába pedig (G. *Antal* özvegyét) 1779-ben iktatta be. Egyetlen fia: *Antal* Bodrogh és Zólyom vármegye főispánja, 1784-ben hercegi rangot nyert. Ennek fia: *Antal* herceg (szül. 1771-ben) Csongrád vármegye főispánja fiutódok nélkül halt el. Özvegyétől a Horváth-család vette zálogba a bajai uradalmat; 1850-ben gróf Viczay Károly vette meg, aki 1856-ban gróf Zichy-Ferraris Félixnek adta el, akitől 1862-ben a város magát örökre megváltotta.

Grabaries.

G. *Antal* 1810-ben Baranya vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Gálik.

G. *Pál, János, Mihály és András* 1811-ben Bars vármegye bizonyítványa alapján hirdettek meg.

Gellér.

G. *György* 1812-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Gregurics.

G. *Péter* 1814-ben Zágráb vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Győrffy.

Gy. *János* 1818-ban, Gy. *Márton és Mihály* 1819-ben Zala vármegye bizonyítványa alapján vétettek fel a megyei nemesek sorába.

Hammerschmidt.

H. *Ferenc Antal* nemességét 1718-ban nyervén, 1719-ben armalisa alapján hirdettetett meg. Bács-Bodrogh vármegyében különböző hivatalokat viselt, 1721—1725-ben pedig a vármegye másod-alispánja volt. 1729-ben Bodrogh vármegye országgyűlési követe. Birta Borsód és Legyen pusztákat, melyeket tőle a Latinovics család vásárolt meg.

Heyl.

H. (Haill) *Ignác* 1742-ben armalisa alapján hirdettetett meg. 1821-ben H. *Zsigmond és Miksa* bizonyítványt nyertek.

Hernyákovics.

H. *János* 1751-ben armalisa alapján hirdettetett meg. Nemességét mint volt titeli határőrségi zászlótartó nyerte.

Hajnal.

H. *Ferenc* 1753-ban Békés vármegye bizonyítványa útján hirdettetett meg. 1777-ben H. *István*-nak, 1778-ban H. *János*-nak adatott bizonyítvány. 1798-ban H. *Ferenc* és *János* vétettek fel a vármegyei nemesek közé. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Horváth.

H. *József* és *Mihály* 1767-ben birtokos nemesek gyanánt ismertettek el. H. *Ádám* (1776.) jegyző volt Nemes-Militicsen.

Hölbling.

H. *Nándor* 1775-ben Baranya vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Hollósy.

H. *Pál* 1779-ben Fehér vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Horváth.

H. *Mihály* 1782-ben Veszprém vármegye bizonyítványa útján hirdettetett meg.

Haraszty.

A „mokcsai“ H. család Ung vármegyéből eredt, hol ma is birtokos. A szabadságharc előtti időben Szent-Tamás határában Kutason birtokolt. A nép között — Dudás Ödön szerint „Bács-Bodrogh“ 1878. évf. 89. l. — maig is számtalan homályos dolog forog körszájon e család tagjairól. A család vagyoni viszonyai rossz helyzetbe jövéen, H. *Ágoston* 1848 előtt Amerikába költözött. Vándorlásáról írt emlékiratai: „Utazás Éjszak-Amerikában“ cím alatt jelentek meg s 1867 körül halt el. 1839-ben H. *Károly* Bács-Bodrogh vármegye táblabírája s Pacsér községi birtokos vagy bérlő volt.

Huszár.

E család Pacsér község $\frac{1}{24}$ -ed részét birta kir. adomány alapján e század eleje óta ama többi 12 családdal, melyek együttvéve e helység nemesi közbirtokosságát képezték.

Hadik.

E család a multban Futakot birta vármegyénkben. Mint a futaki uradalom tulajdonosa vált a Hadik grófi nemzetség Bács-Bodrogh vármegye családjává. A futaki és cserevicsi uradalmat mint tudva van Mária Terézia királynőtől a nagyhirű hadvezér gr. Hadik András 1769-ben nyerte érdemei jutalmául, tényleges birtokába pedig 1771-ben vette; a kalocsai káptalan levéltári adatai szerint a beiktatás a káptalan által 1770-ben és az újraiktatás 1771-ben történt. Ő 1776. szeptember 9-én Bács vármegye örökös főispánjává is ki lőn nevezve. 1790-ben halt meg s második fiának *Károly*-nak fia *Frigyes* az uradalom egyik részét a mult század végén eladta gr. Brunswick József országbírónak, 1801-ben pedig gr. Hadik András harmadik fia *András* gróf is eladta saját részét, mely adásvevés utóbb királyi megerősítést nyervén, gr. Brunswick 1810-ben birtokba iktattatott. Ennek 1827-ben fiutódok nélkül történt halála után a Hadik-család újra igényt támasztott a futaki uradalomra, de azt többé visszaváltani nem bírván, e birtok továbbra is a Brunswick örökösök tulajdona maradt.

Horváth.

H. *József* 1795-ben Pest vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. E család Pacsér egyrészét birta.

Hegyi.

H. *János* 1796-ben Veszprém vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Horváth.

H. *András, István, József, János és Dániel* 1798-ban Pest

vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg. 1800-ban H. *Ferenc* és *István* vétettek fel a nemesi lajstromba. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Heinrich.

H. *Jakab* bajai lakos Fehér vármegye bizonyítványa (kelt 1789. január 12.) alapján 1801-ben hirdettetett meg. Ó-Morovicán lett birtokos s a család az „ó-morovikai“ előnevet használja. 1831. január 6-án ugyan ő bizonyítványt nyert Bács-Bodrogh vármegyétől.

Holics.

H. *Tamás*, *János* és *Mihály* 1807-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

Imre.

E család meghirdetésének nincs nyoma a nemesi lajstromokban. I. *János* 1718 — 20-ig Bács vármegye első alispánja volt.

Ivánkovies.

I. *Miklós* és *Antal* 1744-ben hirdettettek meg. I. *Albert*, *Tádé*, *Márton* és *Mihály* 1798-ban Nemes-Militicsen nemesek gyanánt ismertetnek el. 1808-ban I. *György* iktattatott a nemesek közé. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Illics.

Armalisát nyerte 1751-ben I. *Gábor* tiszaföldvári határőrségi zászlótartó, 1752-ben ezen armalisa alapján hirdettetett meg. A család 1758-ban donatiót nyert.

Ivanics.

I. *József*, *János* és *Imre* 1780-ban, I. *József*, *János*, *Jakab*, *Tamás* és *Imre* 1790-ben, I. *József*, *György* és *János*

1799-ben Heves vármegye bizonyítványa alapján iktattattak a nemesek közé. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Izekutz.

Erdélyi származásu e család. Nemességét I. *Mihály* 1758-ban nyerte. Bács-Bodrogh vármegyében 1780-ban I. *Mihály* és fiai hirdettettek meg.

Illés.

I. *János* 1794-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Imerech.

I. *János* és *György* 1797-ben Fehér vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

Istenes.

I. *István*, *József*, *Mátyás* és *János* 1816-ban Komárom vármegye bizonyítványa útján hirdettettek meg.

Jancsó.

J. *Mihály* részére Bács-Bodrogh vármegye 1771-ben nemesi bizonyítványt adott ki. J. *Ferenc* 1793-ban Szerém vármegye bizonyítványa alapján vétetett fel a nemesek sorába.

Jankovics.

J. *Antal* és *Lipót* 1772-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

John.

J. *Henrik* 1776-ban armalisa alapján hirdettetett meg.

Jukics.

J. *Lázár* 1775-ben mint birtokadományos nemes hirdettetett meg.

Jankovics.

J. *Theodor* és *János* 1792-ben armalis levelök útján hirdették meg. J. *György* és *Pál* ujvidéki lakosok 1808-ban nemesi bizonyítványt nyertek.

Jurkovics.

J. *János* 1784-ben Somogy vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Jeszenszky.

J. *Ferenc* és *Péter* („nagyjeszeni“ előnévvel) 1796-ban Turóc vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg.

Julinácz.

Csúroghi curialis család. J. *Arzén* 1755-ben hirdettetett meg, ki mint csúroghi kapitány 1751-ben ugyanott birtokadományt nyert, melybe a kalocsai káptalan iktatta be; e birtokát 1757-ben 2500 frtért a kincstárnak eladta; ennek unokája J. *Péter* 1808-ban nemesi bizonyítványt nyert, ugyan ő az 1809. évi bácskai nemesi felkelő had gyalogságának kapitányaként szerepelt.

Joannovics.

J. *János* ujvidéki szenátor nyerte a nemes-levelet 1810. szeptember 28-án. Meghirdettetett 1811. március 4-én.

Jankovics.

J. *János* ó-becsei lakos 1811. évi adománylevele (Bunya nevű birtokról, Krassó vármegye) 1812. március 9-én hirdettetett meg.

Jaczkovics.

J. *János* 1814-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Jakobcsics.

J. *Simon* szabadkai lakos 1816-ban Csongrád vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Jósics.

J. *Baltház* nemes levelét 1804-ben nyerte. Meghirdette-tett Zomborban 1805-ben. (E család a vármegye nemesi lajstromaiban benn nem foglaltatik, de eredeti armalisa a vármegyei levéltárban van. L. *Dudás Gy.* „Címeres nemeslevelek Bács-Bodrogh vármegye levéltárában.“ Turul. X. köt. 52. l., és Bács-Bodrogh vármegyei Tört. társ. Évkönyve. 1892. évf.)

Kelemen.

E család nem foglaltatik a nemesi lajstromokban. K. *János* 1720-ban Bács vármegye ügyésze, 1728-ban főjegyzője volt.

A család címerében egy nyílvevesszővel átlőtt nyakú madár, a pajzsisak feletti koronán pedig öt ágú nemesi korona látható egy 1728. évi pecsétnyomatban.

Körmendy.

K. *István* Bács-Bodrogh vármegyének 1734—1739-ig főjegyzője, 1745-ben armalisa útján hirdettetett meg.

Kubora.

Nemességét szerezte 1751-ben mint volt tiszai határőrségi zászlótartó Moholon K. *Osztoja*, ki 1752-ben armalisa alapján hirdettetett meg. 1758-ban donatiót nyert. 1780-ban K. *Ignác* vétetik fel a nemesek közé.

Karapanesics.

K. *Miklós* volt tiszai határőrségi hadnagy Ó-Kanizsán, 1752-ben armalisa alapján lett meghirdetve. 1758-ban donatiót nyert.

Karakásevics.

K. *Dragics* volt tiszai határőrvidéki hadnagy Moholon, nemességét 1751-ben nyerte, meghirdettetett ugyanazon évben. 1758-ban birtokadományt nyert.

Karapanesics.

Nemességét nyerte K. *Száva* mint tiszai határőrségi tiszt 1751-ben Ó-Kanizsán, és 1751-ben armalisa alapján lett meghirdetve. 1758-ban birtokadományt nyert.

Kanacsavim.

A nemességet 1751-ben mint tiszai határőrségi hadnagy szerezte Csúroghon K. *János*, ki ugyanez évben armalisa alapján lett meghirdetve.

Kószity.

K. *Péter* 1752-ben armalisa alapján lett kihirdetve. Nemességét mint volt tiszai határőrségi zászlótartó nyerte Kovilon.

Knezevity.

Ily nevű családból Nemes-Militicsen az 1753. évi összeírás szerint K. *Mátyás*, *György* és *János* nemesként szerepelt.

Klempay.

K. *Pál* 1754-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Kosztá.

K. *János* 1755-ben vármegyei nemesül ismertetett el.

Kovács.

K. *József* nemességét nyerte 1755. október 6-án. Meghirdettetett 1756-ban. Talán ennek fia volt K. *József*, aki 1781—86-ig és 1790—96-ig Bács vármegye első alispánjaként szerepelt. K. *György* 1797-ben vétetett föl a nemesi lajstromba.

Köröskényi.

K. *Károly* (de Kereskény) 1766-ban hirdettetett meg Nyitra vármegye bizonyítványa alapján. E család kiterjedt felvidéki nemzetségből ered és ősi nemességgel birt. Tagjai közül K. *János* érsekújvári parancsnok 1706-ban Rákóczytól birtokadományt nyert. Vármegyénkben K. *György* 1738-ban már szolgabíró volt s Patacsich kalocsai érsektől Baján birtokadományt kapott. K. *Miklós* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő hadban hadnagyi rangot viselt. A jelen század elejéről K. *Ferenc* szenttamási birtokos ismeretes. Négy gyermeke közül kettőt ismerünk közelebbről. Ezek: K. *Károly* kis-hegyesi birtokos s az 1848-iki vitéz III. honvédszászlóalj tisztje; továbbá *Antal* 1848/49-ben a Lehel-huszároknál hadnagy volt, utóbb pedig Zentán hivatalnok.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben ágaskodó oroszlán jobbjaiban hármás rózsát tart.

Kocsis.

K. *Ferenc*, *János*, *István* és *József* nemes-militicsi lakosok 1766-ban Vas vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg. 1798-ban K. *János* bizonyítványt nyert. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Kanyó.

K. *Mihály* 1766-ban armalisa alapján hirdettetett meg. Ugyanezen évben K. *Márton*-nak és *István*-nak, 1768-ban pedig K. *Simon*-, *Albert*-, *Mátyás*- és *Ferenc*-nek bizonyítvány adatott. K. *György* és *Gyula* 1785-ben Nógrád vármegye bizonyítványa alapján vétetik fel a nemesek sorába. K. *István* 1791-ben szintén Nógrád vármegye bizonyítványa alapján. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Kank.

Másként „Gégács“ *István* 1771-ben Kőrös vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Kunszabó.

Nemes-militicsi család. K. *Ferenc*, *József*, *János* és *György* 1773-ban Szabolcs vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg. 1798-ban K. *Mihály* és *István* bizonyítványt nyertek.

Kászonyi.

K. *Ferenc* és *Sándor* 1774-ben Zemplén vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg. Ezek közül K. *Ferenc* 1773—1787-ig Bács vármegye főjegyzője volt. E család Pacsér egy részét bírta.

Kosztolányi.

K. *András* 1774-ben Bars vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Koncz.

Ily nevű családból Nemes-Militicsen 1753-ban K. *Sándor* és *András*, 1776-ban kelt összeírás szerint pedig K. *Sándor* és *József* nemesek gyanánt szerepeltek.

Karácsonyi.

K. *Pál*, *János*, *József* és *Ferenc* 1776-ban Csanád vármegye nemesi bizonyítványa útján hirdették meg.

Kiss.

K. *Miklós* 1777-ben Baranya vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Kovács.

K. *György* 1777-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Késmárky.

K. *János* 1777-ben Nógrád vármegye bizonyítványa alap-

ján hirdettetett meg. 1778-ban K. *Antal*-nak bizonyítvány adattott. K. *János* 1783-ban szintén Nógrád vármegye bizonyítványa alapján iktattatott be. K. *Antal* táblabíró, az 1809. évi bácskai nemesi felkelő had őrnagyaként szerepelt.

Kruspér.

Nemes-militicsi család. K. *Pál* (de Varbó) zombori kincstári igazgató 1779-ben Bars vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. Fia volt K. *Antal*, aki 1787-ben Bács-Bodrogh vármegye másod, 1789—90-ben pedig mint első alispánja szerepelt. 1820-ban K. *Antal* ifj. nemesi bizonyítványt nyert.

Kubovics.

K. *Mihály* és *Pál* 1780-ban Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetik meg.

Körmendy.

Nemes-militicsi család. K. *István* 1783-ban Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Klégl.

K. *József* 1783-ban Tolna vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Kiss.

K. *József*, *István* és *Gábor* 1783-ban Sáros vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Koics.

K. *Jefta* és *Sándor* 1784-ben Somogy vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Kalapaty.

K. *Mihály*, *Albert*, *János* és *Jakab* 1790-ben Heves vármegye bizonyítványa alapján vétetik föl.

Körmendy.

K. *Simon* 1791-ben Győr vármegye bizonyítványa alapján vétetik föl.

Kaproneczay.

K. *Pál* és *József* 1791-ben Sopron vármegye bizonyítványa alapján iktattatott be.

Krengel.

K. *Ferenc* 1791-ben armalisa alapján hirdettetik meg.

Kopunovics.

K. *Gergely* 1791-ben armalisa alapján hirdettetett meg. K. *Máté* és fiai 1818-ban bizonyítványt nyertek.

Kiss.

K. *József* 1791-ben Zala vármegye bizonyítványa útján vétetett föl.

Kalmár.

K. *Ferenc* 1792-ben egyházi nemes gyanánt kihirdettetett.

Künstlern.

K. *Vince* 1792-ben armalisa alapján hirdettetett meg.

Klajcsányi.

K. *Pál* 1793-ban armalisa alapján hirdettetett meg. K. *András* 1811-ben bizonyítványt nyert.

Klinovszky.

K. *Mátyás* 1793-ban Nemes-Militicsen nemesnek ismertetett el. K. *József* 1798-ban vétetett föl. 1800-ban K. *József*, *Antal* és *János* kir. resolutio alapján nemesekül ismertetnek el. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Kardos.

K. *György* 1794-ben Trencsén vármegye bizonyítványa útján hirdettetett meg.

Kossik.

K. *Sándor* 1794-ben Baranya vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Kroner-Koronay.

K. *Ferenc* 1795-ben armalisa alapján vétetett föl. K. *József* 1807-ben bizonyítványt nyert. — E család Pacsér és Almás egyrészét bírta.

Karácsony.

K. *Lázár* (de Hodos) 1785-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. E családból származott K. *Lipót* előbb megyei levéltárnok (1839.) stb., majd 1849-ben másod-alispán.

Knézy.

Nemes-militicsi család. 1798-ban K. *György*, *Simon* és *Mátyás*, másik *Simon* és *Mihály* nemessége elismertetett. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert. K. *Antal* 1842-ben másod-, 1843—48-ban első alispánja volt vármegyénknek.

Kaich.

Nemes-militicsi család. 1798-ban K. *József*, *Lukács*, *Ádám* és *Dávid* armalisuk alapján hirdettetnek meg. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Kovács.

Másként Vörös vagy Piros *Sándor* parabutyi jegyző 1799-ben Vas vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Kubina.

K. *György* mélykúti lakos 1804-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Közép-ajtay.

K. Nagy *Sándor* 1808-ban Pest vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Krmholecz.

K. *János* 1808-ban mint kiskéri jegyző nemesnek ismeretett el, 1809-ben azonban töröltetett.

Köhler.

K. *Károly* 1809-ben hirdettetett meg 1808. szeptember 25-én kelt armalisa alapján.

Kasznár.

K. *Balthazár* bajai lakos 1809-ben Kőrös vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Kliegl-Márfy.

K. *Károly* (de Cséb) 1811-ben (1810. július 13-án kelt) királyi resolutio alapján a birtokos nemesek sorába iktattatott. E családból származott Márfy *Lipót*; (lásd: Márfy).

Kiss.

K. *András* (de Szubatica) 1811-ben a vármegyei nemesek sorába I. Ferenc király 1809. október 1-én kelt donationalis levele alapján vétetett föl.

Kállóczy.

K. *József* nemes levele kelt 1811. február 1-én. Meghirdettetett 1812. június 15-én.

Komáromy.

Másként „Sülle“ *Sándor* 1812-ben Veszprém vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Kovacsits.

K. *Antal* 1813-ban Pozsega vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. E család Almáson donationalis birtokos s annak eredetileg $\frac{2}{18}$ -ad részét bírta.

Kardos.

K. *János* 1814-ben nemes gyanánt ismertetik el.

Komáromy.

K. *Mihály, Ferenc, János, István* és *Mihály* doroszlói lakosok 1814-ben Vas vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

Klohammer.

K. *János* armalisát nyerte 1756-ban. Fia K. *János* meghirdettetett ezen armalis alapján 1815-ben.

Koller.

K. *Ferenc, Agost, Ádám* és *György* 1816-ban Baranya vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg. 1817-ben K. *István* Fehér vármegye bizonyítványa útján vétetett föl.

Koosz.

K. *Tamás* 1816-ban mint szabadkai lakos nemesnek ismeretett el és részére bizonyítvány adatott.

Kovács.

K. *Gábor* madarasi lakos 1821-ben Győr vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Khepics.

K. *Nestor* nemességét nyerte 1815. április 7-én kelt armalissal, mely 1821. május 21-én hirdettetett meg.

Komáromy.

A nemességet K. *István* és *János* Nyitra vármegyei lakosok 1699-ben nyerték. Hozzánk a család Torontálból költözött s nemességét Csanád vármegye 1836. jul. 25-én kelt bizonyítványával igazolja, mely K. *Lajos* nevére szól. Ennek fia K. *Béla* mint hivatalnok Zentán telepedett meg, s hasonnevű fia K. *Béla* jelenleg ugyanott rendőrfogalmazó.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben hármas zöld halmon természetes színű darúmadár áll s egyik lábával koszorút tart.

Kovách.

„Horti és rigyicai“ előnévvel szerepel e család. Tagjai közül K. *Pál* mint füleki kapitány 1613. március 26-án nyerte nemességét. 1801-ben K. *Imre*, mint a Gludováczy-féle bérlett birtokok jószágigazgatója, tetemes vagyona tévén szert, a bácsmegyei Rigyicát nyerte adományul, melyért mintegy 74.000 frtot fizetett a kinestárnak. Két fia maradt *József* és *Mihály*; előbbinek gyermekei közül *János*, utóbbié közül *József* az 1848/9. évi szabadságharcban mint honvéd vett részt.

A család címere vízszint osztott pajzs, melynek felső kék udvarán egy vértezett vitéz kardot tart csillag és félhold között; alsó udvarában három fej látható; a pajzssisak feletti koronán vértezett vitéz kardot tart.

Kecskeméthy.

Másként „Csapó“ *János*, *Mihály* és *István* pacséri lakosok 1821-ben Tolna vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

Kajtár.

K. *Jozefa* 1821-ben Esztergom vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Kray.

E bárói ranggal bíró család „krajovai és topolyai“ előnévvel, Sáros vármegyei eredetű, hol ősi nemességű volt. A bárói rangot K. Jakab fia *Pál* (szül. 1745-ben) tábornakszernagy a Mária-Terézia-féle renddel nyerte. 1792-ben magyar báróságra emelkedett; „krajovai“ előnevét ama helytől kapta, melyet a török háborúban elfoglalt. 1803-ban királyi adományképen a bácsmegyei Topolyát nyerte. Meghalt 1804-ben. Unokáját K. *Irmát* (K. Ferenc leányát) nőül vette gr. Zichy Nep. János, a ki Topolyát hozományképen nyerte.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben hármas sziklán egy kardot és pajzsot tartó oroszlán áll. A sisak feletti koronán három sisakon kívül egy török és egy oláh nő, a középen pedig egy oroszlán áll; a foszladék mindkét felől aranykék.

Kulunesich.

A nemességet K. *József* bajai főjegyző V. Ferdinánd királytól közigazgatási érdemeiért 1835. április 30-án nyerte, birtokadományyal Nemes-Militicsen és a „nemes-militicsi“ előnévvel. E nemesi oklevél meghirdettetett Zomborban 1835. október 12-én. K. József gyermekei: K. *Ágoston* vármegyei nyug. és tb. főlevéltárnokon kívül K. *Gyula, János, József, Viktor*.

A család címere vízszint osztott pajzsból áll; a felső kék udvarban kardot tartó oroszlán ágaskodik csillag és félhold között; az alsó vörös udvarban fehér ormon nemesi aranykorona. A pajzssisak feletti koronán piros, fehér és zöld structoll lebeg. Foszladék jobbról ezüst-vörös, balról aransyárga.

Lakóczy.

E család nem foglaltatik a nemesi lajstromban. L. *Mihály* ügyésze volt Bács vármegyének 1730-ban.

Latniovies.

A nemességet 1719-ben L. *István* és *Dávid* nyerték. Ezek

1726-ban megvették Borsód és Legyen pusztákat Hammerschmidtől, melyekre 1727. február 10-én nádori donatiót nyertek és a melyekbe 1736-ban illetőleg 1747-ben iktattattak be. 1745-ben Kunbaja egyrészére nyert a család nádori donatiót, mint régebbi birtokára. 1800-ban vette a család Katymárt. Birtokolt még a család Madarason, melyet L. Péter (volt alispán) 1751-ben vásárolt, s ennek birtokába 1752-ben vezettettek be ő és neje báró Bernyákovics Anna a kalocsai káptalan által.

E családból valók: L. Péter: 1748—58-ig másod-, — 1759—73-ig első alispán. 1786-ban L. János első alispán. 1797-ben L. Tádé másod alispán. L. Bertalan az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg hadnagya. 1825-ben L. Benjamin megyei főjegyző. 1845—48-ig L. Károly másod alispán. 1863-ban L. Móric első alispán. Továbbá: L. Gábor kalocsai kanonok, szent jóbi apát, L. Ernő orsz. képviselő. L. Pál nagybirtokos, L. Gyula megyei főszolgabíró, L. Géza nagybirtokos.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben egy oroszán jobbjában vörös zászlót lobogtat. A pajzssisak felett egy vitéz kardjával átszúrt török fejet tart.

Lazárovity.

A nemességet mint volt határőrségi alkapitány Csúrogon 1751-ben szerezte L. Döme, ki ugyanez évben armalisa útján hirdettetett meg.

Lipkay.

Nemes-militicsi család. L. László 1758-ban Sáros vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. L. Zsigmond-nak 1770-ben armalisa alapján bizonyítvány adatott, ő 1759—67-ig főjegyzője, 1767—73-ig másod alispánja volt Bács vármegyének.

Laczkó.

L. István nemes-militicsi lakos 1766-ban Pest vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. L. István 1798-ban

bizonyítványt nyert. A család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert. L. *György* 1780-ban Nógrád vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Littvay.

Nemes-militicsi család. L. *László* 1766-ban Nyitra vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Lázár.

L. *János* 1776-ban armalisa alapján hirdettetett meg.

Lucsits.

L. *András* 1778-ban a turopolyai kerület bizonyítványa alapján hirdettetett meg. L. *János* szabadkai lakos 1801-ben szintén a turopolyai kerület bizonyítványa alapján iktattatott be. E család, élén L. *Pál*-lal, 1813-ban bizonyítványt nyert.

Lukács.

L. *Ignác* 1778-ban Heves vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Lehotkay.

Másként „Bornemisza“ *Tamás* 1797-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Lovrencsics.

L. *Lőrinc* 1798-ban Varasd vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Lukács.

L. *Gábor* ó-morovicai lakos 1800-ban Borsód vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Lehoczky.

L. *János* (de Király-Lebota) veprováci lakos 1806-ban Liptó vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Leitner.

L. *József* és *János* 1810-ben donationális levelök alapján (mely a Krassó megyei Vecseházára vonatkozott s kelt 1809. március 31-én) hirdettettek meg.

Lövey.

L. *János*, *Mátyás*, *Antal*, *Sebestyén*, *János*, *Gáspár*, *Mihály* és *József* (mindannyian L. János fiai) csantavéri lakosok 1812-ben Heves vármegye bizonyítványa alapján lettek meghirdetve.

Lazárevics.

L. *Mihály* 1813-ban megyei nemes gyanánt ismertetett el.

Ledniczky.

Másként „Galkó” *József* 1817-ben Trencsén vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Lipcesey.

L. *István* szabadkai lakos 1821-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Markovics.

A nemességet a határőrvidéket képező zombori erőd kapitánya M. *Damián* 1690. május 29-én Lipót királytól nyerte. Fia volt *György*, a ki 1713. június 13-án hirdettette meg nemeslevelét a megyének Bácsban tartott közgyűlésén.

Miskolezy.

M. *István* (de Roglatica) 1747-ben hirdettetett meg. Ő 1740—1748-ig Bács vármegye főjegyzője volt. Alsó-Roglatica egy részére 1746-ban kir. donatiót nyert fiaival *Ferenc* és *József*-fel; neje br. Pejacevits Flóra volt. Alsó-Roglatica birtokába a kalocsai káptalan 1747-ben vezette be. 1769-ben M. *József*-nek bizonyítvány adatott. 1772-ben M. *Farkas* nyer bizonyítványt.

A család címerében kardot tartó oroszlán látható s ugyan-ezen alak van a pajzssisak feletti koronán is egy 1746. évi pecsétnyomatban.

Maczekov.

M. *János* 1750-ben a turopolyai kerület bizonyítványa alapján vétetett föl.

Mirillovics.

Armalisát nyerte 1751-ben M. *Maxim* tiszta-földvári határőrségi zászlótartó s 1752-ben ezen armalisa alapján hirdettetett meg. 1758-ban e család donatiót nyert. M. *Elek* ugyanily módon vétetett fel 1792-ben.

Medjanszky.

Nemességét nyerte 1751-ben M. *Lázár* ó-kanizsai volt határőrségi hadnagy. 1752-ben armalisa alapján hirdettetett meg. 1758-ban donatiót nyert. M. *Euthim* és *György* 1804-ben nyertek bizonyítványt.

Milinovics.

Zentai curialis család. A nemességet M. *Néca* volt tiszai határőrvidéki tiszt nyerte 1751-ben; meghirdettetett 1752-ben. 1758-ban birtokadományt nyert, mely 1775-ben megerősített. E család már kihalt.

Mátyus.

Nemes-militiesi család. M. *Márton* 1752-ben Pest vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl, 1763-ban a birtokos nemesek közé soroztatott. 1768-ban M. *György*-nek bizonyítvány adatott.

Magassy.

M. *József* 1756-ban Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Magyar.

M. *Antal* 1763-ban Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. Ily nevű családból M. *Antal* az 1753. évi összeírás szerint Nemes-Militicsen nemesként szerepelt.

Molnár.

M. *Sándor* 1765-ben Hont vármegye bizonyítványára lett meghirdetve. M. *András* 1800-ban szint Hont vármegye bizonyítványa útján vétetett föl. E család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Mikovics.

M. *János* és *György*-nek Bács-Bodrogh vármegye 1770-ben nemesi bizonyítványt ad.

Mlinszky.

M. *Ferenc* 1771-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Mészáros.

M. *János* (de Pacsér) bajai lakos 1774-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. M. *András* 1776-ban szintén Pozsony vármegye bizonyítványa útján. E családból M. *János* gyermekei, *Dániel*, *Lázár* és *Antal*, ez utóbbi az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg főhadnagyaként szerepelt. 1801. február 27-én Pacsér község $\frac{1}{12}$ -ed részét kapják birtokadományul kik közül M. *Lázár* szül. Baján 1796, † 1858. Eywood-ban. Előbb jogi, majd a katonai pályára tért; 1837-ben huszárőrnagy, majd ezredes; 1848. április 16-án hadügyminiszter, május 26-án vezérőrnagy, 1849. április 21-én altábornaggyá lett. Hadügyminiszteri és vezéri szereplése köztudomású levén, itt még csak azt említjük meg, hogy a szabadságharc lezajlása után külföldre menekült s Eywoodban halt meg 1858. november 6-án. M. *Antal*-nak két gyermeke maradt: M. *József*

bajai birtokos és M. *Antal* pacséri és tavankúti birtokos. — A család címerét egy vörös udvarú pajzs képezi, melyben két oroszlán áll szemközt, lábaikkal borostyán koszorút tartva. A pajzs feletti sisak koronáján ugyanily oroszlánok láthatók. A foszladék jobbról és balról ezüst-vörös.

Markulin.

M. *János* 1776-ban, M. *Tamás*, *Mátyás* és *György* szabadkai lakosok pedig 1811-ben a topolyai kerület bizonyítványa alapján lettek kihirdetve. 1808-ban M. *Tamás*, *József*, *Mátyás* és *Mihály*, 1818-ban M. *Sebestyén* bizonyítványt nyertek.

Martinkovics.

M. *Ferenc* 1778-ban Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Markovics.

Nemes-militicsi család. M. *Béla* 1787-ben királyi resolutio folytán Bács-Bodrogh vármegyében nemesnek ismertetett el.

Meneszkovics-Putnik.

A nemességet M. P. *István* ügyvéd és zombori főbíró 1791. január 3-án II. Lipót királytól nyerte. Atyja M. P. *Antal* Zomborban szenátori és egyéb hivatalokat viselt, a mit a nemesi diploma, mely 1791. évi április 11-én hirdettetett meg, szintén felemlít. M. P. *István* neje Hajagos Teréz volt s utánuk *Antal*, *József* és *István* nevű fiúk, *Anna* és *Teréz* nevű leányok maradtak. E családból való P. *Béla* 1849. évi vezéralispán, ki a szabadságharcban tevékeny részt vett. Ennek fia P. *Rezső* volt megyei tisztviselő.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben egy kardot és zászlót tartó lovas vitéz látható. A pajzssisak feletti koronán kardot és zászlót tartó vitéz foglal helyet. A foszlány jobbról arany-vörös, balról arany-kék.

Márfy.

M. *Lipót* 1791-ben Baranya vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve; 1791—1808-ig a vármegye főjegyzője volt, a megyében Cséb-et birta.

Miroszávlyevits.

M. *Száva* 1791-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Malonyay.

M. *Pál*, a gr. Elez-féle uradalom igazgatója Vukovárott, 1825-ben nemességet és birtokot nyert. Birtokát Mutnyik nevű pusztá (Krassó vármegye) képezte, honnan a család előneve: „mutnyiki“. Nemességét Szerém vármegyében 1826. évi május 17-én hirdették ki. Bács vármegyébe M. *Ignác* költözött át, akinek részére Szerém vármegye 1832-ben adott nemesi bizonyítványt, mely Zomborban 1835. március 9-én lett meghirdetve. Ennek testvére volt M. *János*, gr. Elez Imre titkára, aki midőn nevezett gróf mint követ 1817-ben I. Ferenc király leányát, Dom Pedro braziliai császár aráját, Rio Janeiroba kísérte, szintén megtette ezen nagy utat és arról latin nyelven érdekes naplót írt. M. *Ignác* kincstári tisztviselő volt Kúlán, fia M. *Sándor* volt kúlai ügyvéd.

Makay.

M. *Ferenc* részére 1780-ban Kolozs vármegye adott ki bizonyítványt, melynek alapján 1828. szeptember 15-én vármegyénk nemesei sorába M. *Dániel* bácsújfalusi jegyző és ennek testvérei: Alajos és János lettek beiktatva.

Mandics.

A nemességet nyerte 1720-ban M. *Mátyás* zombori lakos. Diplomája meg lett hirdetve Baján 1720. október 3-án.

Milassin.

1790-ben nyerték nemességüket M. *Miklós*, *Márton* és *Antal*, kik 1791-ben armalisuk alapján lettek meghirdetve. M. *Miklós* székes-fehérvári püspök és val. belső titkos tanácsos volt. † 1811-ben. A családból CsávoLYon 1825-ben nyole tag élt. Jelenleg Szabadkán virágzik, hol M. *Jásó* nyug. kir. járásbíró.

A család címere egy szalag által két részre osztott pajzs-ból áll, melynek felső arany-udvarában egyfejű koronás sas, alsó kék udvarában pedig zöld halom felett 3 arany csillag látható.

Mattyasovszky.

M. *János* 1792-ben Liptó vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. E család Pacsér $\frac{1}{24}$ -ed részét bírta, és tagjai közül többen viseltek közhivatalt. Jelenleg M. *Emil*, M. *Dezső* megyei tisztviselők.

Mihajlovics.

M. *János*, *Miklós* és *Péter* 1792-ben armalisuk alapján lettek meghirdetve.

Markovics.

M. *Arzén* és *Elek* 1793-ban armalisuk alapján hirdettek meg.

Márkus.

M. *András* 1794-ben Szabolcs vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Markovics.

M. *Pál* és *Mátyás* 1795-ben armalisuk alapján lettek meghirdetve. M. *Pál* 1797-ben bizonyítványt nyert. 1798-ban M. *Mihály* és társai vétettek fel. E család (?) 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Mrázovics.

M. *Abrahám* 1795-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Milivoin.

M. *György* és *János* 1796-ban armalisuk alapján lettek meghirdetve.

Maizik.

M. *Mihály* és *István* 1797-ben Heves vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

Mándics.

Nemes-militicsi család. M. *Lőrinc*, *Antal*, *Bonaventura*, *Ferenc*, *Mátyás*, *Pál*, *Mihály*, *Lukács* és *Márk* 1798-ban armalisuk alapján vétettek föl. Nemességét a család 1688-ban M. *János* által nyerte, a kinek armalisa Verőce vármegyében 1747-ben lett kihirdetve. 1801-ben M. *János*, 1811-ben M. *Gáspár*, 1813-ban M. *Miklós*, 1821-ben M. *Jakab* bizonyítványt nyertek. A család Nemes-Militicsen 1803-ban donatiót nyert.

Móricz.

M. *Mihály*, *János* és *András* 1798-ban Zala vármegye bizonyítványa alapján vétettek föl. 1814-ben M. *Mihály*, 1818-ban M. *László* bizonyítványt nyertek.

Méry

M. *János* 1801-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Marencsics.

M. *Baltházár* 1804-ben Kőrös vármegye bizonyítványa alapján hirdettettet meg.

Mészáros.

M. *György* ó-kanizsai lakos 1808-ban Moson vármegye bi-

zonyítványa alapján hirdettetett meg. Ily nevű család 1776-ban Nemes-Militicsen is létezett, hol e tájban *M. János* a nemesi összeírásban szerepel.

Milecz.

M. András 1810-ben Temes vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. *M. András* pivnicai lakos 1813-ban bizonyítványt nyert.

Mlinszky.

M. István és *János* 1811-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lettek kihirdetve.

Makka.

M. János 1812-ben Heves vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Markos.

M. Pál (de Ramocsa) 1817-ben Komárom vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Mikulesics.

M. János 1821-ben Varasd vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Nikoletics.

N. István szenttamási határőrségi zászlótartó volt. *N. János* 1735-ben armalisa alapján lett meghirdetve, 1758-ban donatót nyert. *N. István*-nak 1761-ben bizonyítvány adatott.

Nikolics.

N. Miroszláv 1743-ban armalisa alapján hirdettetett meg.

Nikolics.

A nemességet nyerte 1751-ben mint határőrségi hadnagy

Szenttamáson N. *Zsiván*, ki 1751-ben armalisa alapján hirdettetett meg. 1758-ban donatiót nyert. E családból való volt N. *Izidor* vármegyei főjegyző, utóbb a provisorium alatt császári főbiztos.

Ninesicsevits.

A nemességet nyerte 1751-ben mint ó-kanizsai határőrségi hadnagy N. *Maxim*, a ki 1751-ben armalisa alapján hirdettetett meg. 1758-ban donatiót nyert.

Nagy.

N. *István* 1755-ben Győr vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Németh.

N. *Péter* 1744-ben nemes gyanánt ismertetett el. Ugyan ő 1773-ban bizonyítványt nyert.

Nagy.

N. *István* 1759-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Nagy.

Másként Mészáros *József* 1762-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Nagy.

N. *János* és *Pál* 1766-ban Nógrád vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Neszméry.

Nemes-militicsi család. N. *Antal* 1784-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. 1793-ban N. *István*-nak bizonyítvány adatott. N. *István* 1796-ban, N. *György*

1797-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján szintén beiktattatott.

Nagy.

N. Márton és István 1785-ben Zólyom vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. 1799-ben ennek fiai N. Zsigmond és Antal vétettek fel a nemesek sorába E család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Németszeghy.

N. István és János 1790-ben Komárom vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. 1806-ban N. Gyula és István bizonyítványt nyert. E család Almáson volt donationalis birto-
kos és annak $\frac{2}{18}$ -ad részét birta.

Nedeczky.

N. György 1790-ben Trencsén vármegye bizonyítványa útján lett meghirdetve. 1805-ben N. József, Károly és Péter bizonyítványt nyert.

Nagy.

N. János 1790-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Nikolics.

N. Emánuel 1771-ben armalisa alapján hirdettetett meg.

Novákovics.

N. István, Pál és Péter 1791-ben armalisuk alapján hirdettek meg.

Naráncsik.

N. Ferenc almási lakos 1800-ban Nyitra vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl. 1818-ban N. Mór, János és András bizonyítványt nyertek.

Nemes.

N. *József* és *Ferenc* ó-morovikai lakosok 1806-ban Tolna vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg.

Nenádovics.

N. *Mojzes* a családnak 1758-ban nyert armalisa alapján meghirdettetett 1809-ben.

Nagy.

N. *Albert* vajszkai lakos 1819-ben érseki bizonylat alapján praedialista gyanánt meghirdettetett.

Oblacsics.

O. *Radoszláv* 1752-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Osztroziczky.

O. *János* 1712-ben herceg Eszterházy Pál nádortól birtokadományként nyerte Madaras pusztát. — Ugyanez évben nyerte mint nádori donatiót O. *Imre* Roglatica pusztát.

Odry.

O. *Gergely* (de Pacsér) 1752-ben Pest vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. 1766-ban O. *Gergely* fiai *Pál*, *András* és *Albert* bizonyítványt nyertek. E család Pacsér egy részét bírta. — O. *András* 1789—90-ig és 1791—96-ig másod alispán, 1797—1822-ig első alispán (†). 1812-ben az Akadémiára 200 frtot adott. O. *József* 1830—32-ig ügyész, 1832—42-ig első alispán, országgyűlési követ, cs. kir. tanácsos. O. *Éva* özv. Poleinbergerné a Ludoviceumra 1836-ban 5860 frtot adott. O. *András* 1845 körül főszolgabíró. O. *Gergely* 1842-ben táblabíró.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben egy zöldelő fenyőfát tartó medve ágaskodik.

Odry.

Nemes-militicsi család. O. *János*, *András* és *Márton* 1765-ben

Hont vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg. 1776-ban O. *Gergely*, *Mátyás*, *Miklós*, *András*, *János* és *István* szintén Hont vármegye bizonyítványa alapján. 1798-ban O. *György* és *János*, 1803-ban O. *István*, 1805-ben O. *János* (bezdáni), 1811-ben O. *József* és *Antal* (veprováci), 1815-ben O. *János* (sztanisicsi), 1817-ben O. *Pál* és *János* nyertek bizonyítványt. E család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

A család címere kék mezőben zöld halmon arany korona, melyen 11 szál buzakalászt tartó emberi kar könyököl.

Orecsics.

O. *Mátyás* és *György* 1776-ban Zágráb vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg. O. *Mátyás* 1820-ban bizonyítványt nyert.

Ördög.

Ö. *György* 1779-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettet meg.

Olle.

O. *György* 1791-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Osztolics.

O. *Vazul* 1791-ben armalisa alapján lett meghirdetve. O. *Joachim* 1793-ban.

Osgyány.

E család nem foglaltatik a vármegyei nemesi lajstromokban. O. *István* az 1809. évi bácskai nemes felkelő-sereg tiszai koronakerületi részének egyik hadnagya volt.

Oláh.

O. *János* ujvidéki lakos 1807-ben Tolna vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Orczy.

A báró Orczy család szintén szerepel a multban a bácskai családok közt, amennyiben O. *Lőrinc* 1741. szeptember 10-én Ivánka pusztára nyert nádori adományt, melyet atyja Orczy István 1736-ban Billárd Mihály özvegyétől vásárolt s 1741. szeptember 9-én neki ajándékozott. Ugyan ő a Czoboroktól vásárolt bajai uradalom egy részének birtokába királyi donatió alapján 1747-ben jutott.

Okruczky.

Másként „Stefanides“ *János* és *Ignác* 1819-ben Trencsén vármegye bizonyítványa alapján vétettek fel.

Pejacsevieh.

Az akkor még báró P. család annyiban szerepel a bácskai családok közt, mivel P. *József* 1747-ben Alsó-Roglatica egy részének birtokába iktattatott be királyi donatió alapján, melyet a Miskolezy családdal 1746-ban nyert közösen.

Putnik.

P. *Albert* és *János* 1736-ban armalisuk alapján hirdettettek meg.

Pilaszánovics.

A nemességet 1741-ben P. *Jakab*, *Fülöp*, *István* és *János* nyerték, akik 1742-ben lettek meghirdetve. A család „roglaticai“ előnevet használ, mert Roglaticán volt birtokos, melynek fele részére P. *Dávid*, *György* és *Márk* — a kalocsai káptalan levéltárának adatai szerint — 1777-ben nyert donatiót s e birtokba a káptalan ugyanez évben iktatta be. A családból P. *József* 1830-ban m. esküdt, P. *János* 1840—44-ben szolgabíró, P. *Jenő* 1861-ben szolgabíró, P. *József* az újabb időben országos képviselő, kinek fiai közül: P. *Mátyás* volt megyei alügyész († 1892.), P. *József* huszárfőhadnagy.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben egy daru áll, lábával követ tartva. A pajzs felett egy kar emelkedik karddal. A foszlány jobbról ezüstvörös, balról ezüstkék.

Piukovics.

„Ómorovici“ előnevet visel e család. P. *János* 1741. október 28-án nyerte armalisát, melynek alapján lett meghirdetve 1742-ben. Nemeslevelében benfoglaltatik, hogy ő és elődei a török és Rákóczy ellen vitézül harcoltak. E család Ó-Morovicán és Mateovicson birtokos, mely birtokok közül ez utóbbit a család 1749-ben vette a Csejtey családtól. A kalocsai káptalan levéltárának adatai szerint Mateovics pusztá felének birtokára P. János fiai: *Fülöp, Antal, József, György, Károly* és *Damián* 1779-ben nyertek donatiót s abba a káptalan által ugyanez évben be is iktattattak. A család tagjai közül említendők: P. *Antal* 1777—1785-ig és 1790-ben megyei másod alispán. P. *Benedek* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő hadban kapitányi, P. *Fülöp* ugyanitt hadnagyi rangot viselt, P. *István* pedig az 1809. évi megyei nemes sereg egyik hadnagya volt. P. *Ágoston* 1848-ban másod alispán, 1849-ben első alispán, később főispáni helytartó. P. *József* volt orsz. képviselő, P. *Ödön* szegedi kir. táblai bíró.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben egy oroszlán buzogányt tart csillag és félhold között. A pajzs felett egy vitéz áll karddal.

Pocskay.

P. *György* és *József* 1742. augusztus 4-én kelt armalisuk alapján hirdettettek meg 1743-ban. Ezen armalis másolata (1746-ból) meg van a kalocsai káptalan levéltárában. Pest vármegyei eredetű e család, Bács-Bodrogh vármegyében pedig Zomborban lakott.

A család másik ága 1791-ben P. *Sándor* armalisa (kelt 1790.) alapján vétetik fel, volt pestmegyei csendbiztos, ki

1801-ben Pacsér $\frac{1}{20}$ -ad részét nyerte birtokadományul „de Pacsér“ előnévvel. E családból P. *András* 1821-ben táblabíró, P. *Gergely* 1822—40-ig táblabíró, P. *Zsigmond* m. esküdtként szerepeltek. P. *Sándor* zombori ügyvéd és városi ügyész.

Póka.

P. *István* 1744-ben Zala vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Piákovics.

A nemességet mint volt határőrségi zászlótartó P. *János* nyerte Kovilon, aki 1752-ben lett armalisa alapján meghirdetve.

Pusztay-Rác.

P. *Konstantin* 1745-ben Pest vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Popovics.

Nemességét nyerte 1751-ben mint volt csúrogi határőrségi hadnagy P. *Zsivkó*, ki ugyanez évben armalisa alapján vétetett föl.

Popovics.

A nemességet mint határőrségi zászlótartó Csúrogon 1751-ben nyerte P. *János*, aki ugyanez évben armalisa alapján hirdettetett meg.

Pajazetovics.

A nemességet mint határőrségi hadnagy 1751-ben szerezte P. *Athanasz*, ki ugyanez évben armalisa alapján vétetett föl.

Pejacsevics.

E főúri család csak annyiban említendő a bácskai családok sorában, a menyiben báró P. *György* 1717—19-ig Bodrogh vármegye alispánja volt. P. *József* báró pedig 1747-ben kir. donatió útján Roglatica egy részét nyerte.

Popovics.

P. *György* 1752-ben armalisa alapján hirdettetett meg. Nemességét mint volt határőrségi tiszt (hadnagy), Goszpodincén nyerte.

Pruzsinszky.

A család nemességét P. *János* 1649-ben szerezte, nemes levele 1650-ben Trencsénben lett meghirdetve. P. *Ferenc* (de Pruzsina) vármegyénkben 1752-ben Trencsén vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. 1758-ban P. *József* bizonyítványt nyert. 1816-ban P. *István* vétetett fel a nemesi lajstromba.

Péchy.

Nemes-militicsi család. P. *András, István, József és György* 1753-ban Pest vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg. E családból való volt P. *Ferenc* 1742-ben aljegyzője, 1748—58-ig főjegyzője, 1759—67-ig másod alispánja vármegyénknek.

A család címerében kardot tartó oroszlán látható. Ugyanez alak van a pajzs sisak feletti koronán is.

Parcsetics.

A nemességet 1753-ban szerezte P. *Márton*, aki 1754-ben armalisa alapján hirdettetett meg. A család a „Rákoczi“ előnevet használja, az 1755. évi nemesi összeírás szerint Zomborban lakott. 1791-ben P. *János, György, Antal és Miklós* vétettek fel armalisuk alapján, akik nemes levelőket 1790-ben nyerték. E családból való volt P. *Felix* ujvidéki főispán, továbbá P. *Ottó* cs. és kir. huszár kapitány Debrecenben, ki irodalmilag is működik. P. *Vince* ujvidéki főgymnáziumi tanár.

Pésics.

P. *Miáto* 1752-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Pécsy.

P. *Ferenc* nemességét nyerte 1756-ban, armalisa alapján ugyanez évi június 28-án lett meghirdetve.

Polyák.

P. *Antal* nemességét 1757-ben nyerte, armalisa alapján lett ugyanez évben meghirdetve. 1817-ben P. *Péter* és *Márton* bizonyítványt nyertek. E család Paesér egy részét bírta.

Percsics.

Szabadkai család. P. *Jakab* 1758-ban armalisa alapján hirdettetett meg.

Pertics.

Ez is szabadkai család. „Vámosi“ előnévvel, nemességét nyerte 1561-ben P. *István*. Utódjai közül 1761-ben P. *József*, *János* és társai nemességük megerősítését kérték.

Papp.

P. *János* 1764-ben Szathmár vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Pál.

Ily nevű családból 1753. évi összeírás szerint P. *András* Nemes-Militicsen már nemesként szerepelt. P. *János* 1766-ban Komárom vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. *Pál*-, *András*- és *István*-nak 1792-ben bizonyítvány adatott. P. *Antal* 1861-ben és 1867—71-ig Bács-Bodrogh vármegye első alispánja volt.

Paulovics.

P. *József* (de Kis Jeszen) 1770-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Pap.

Másként Kökenyesdy *István* 1770-ben Szaboles vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Pap.

P. *István* 1772-ben Győr vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Petrovics.

P. *András* 1780-ban Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Pápay.

P. *József* 1791-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Popovics.

Másként Papházy *Eftim* 1791-ben armalisa alapján lett meghirdetve. 1793-ban P. *Illés* lett armalisa alapján meghirdetve.

Pavlovics.

P. *János* 1792-ben armalisa útján lett meghirdetve.

Prodánovics.

P. *Mihály*, *Sándor*, *Vazul*, *György* és *Timot* 1793-ban armalisuk (kelt 1792. július 26.) útján lettek kihirdetve. P. *Mihály* 1818-ban lett felvéve.

Petes.

P. *András* 1775-ben Győr vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Polimberger.

P. *József* 1799-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Plachy.

P. *György* 1800-ban Hont vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Pap.

P. *Pál, József, András és Mihály* 1800-ban Veszprém vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg.

Pavisics.

P. *Miklós* szabadkai lakos 1801-ben a turopolyai kerület bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Petkó.

P. *József* petrováci lakos 1802-ben Zólyom vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Percze.

P. *Sándor* adai lakos 1805-ben Nógrád vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Palyenik.

P. *Mihály* zombori lakos 1809-ben Bars vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Preradovics.

P. *György, Miklós, Illés és Anastaz* 1810-ben Pest vármegye bizonyítványa alapján lettek meghirdetve.

Pausz.

P. *József* 1810-ben a Krassó vármegyei Ó-Habalunga nevű birtokra vonatkozó donacionális levele (kelt 1810. augusztus 10.) alapján lett meghirdetve.

Pyrker.

P. *Imre* 1811-ben Vas vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Péter.

P. *Zsigmond* 1817-ben nemes gyanánt ismertetett el.

Pál.

P. *Kristóf* 1817-ben Vas vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Pap.

P. *József, Henrik, Pál és István* hegyesi lakosok 1821-ben Abaúj vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

Radics.

E család nem foglaltatik a nemesi Lajstromokban. R. *János* 1725—29-ig Bács vármegye első alispánja volt.

Rubesics.

R. *Lázár* 1742-ben armalisa alapján hirdettetett meg.

Rebényi.

R. *András* 1749-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. 1793-ban R. *Miksa* bizonyítványt nyert. R. *István* az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg őrmestere volt.

Rajkovics.

R. *Péter* 1751-ben armalisa alapján hirdettetett meg. Nemes-ségét mint volt határőrségi hadnagy nyerte Kovilon.

Runics.

A nemességet nyerte 1751-ben mint határőrségi alkapitány

Szent-Tamáson R. *Simon*, ki 1752-ben armalisa alapján hirdettetett meg. 1758-ban donatiót nyert.

Radisics.

A nemességet 1751-ben nyerte mint határőrségi zászlótartó Szent-Tamáson R. *Márk*; 1752-ben armalisa alapján hirdettetett meg. 1758-ban donatiót nyert. R. *István* az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg tiszai koronai kerületi részének egyik kapitánya volt. A Siebmacher-féle „Wappenbuch“ szerint e családból való R. *Jenő*, a budapesti iparművészeti muzeum igazgatója és ismert író. — A család „kutasi“ előnevet használ.

Rozsnisz.

R. *Sándor* 1753-ban Trencsén vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Rudics.

Szabadkai eredetű család. A nemességet 1755-ben szerezte fiával *Tamás*-sal a török és osztrák örökösödési háborúban szerzett érdemei árán. R. *Kristóf*, aki ugyanez évben armalisa alapján hirdettetett meg. E családból *Máté* főszolgabíró és Bachó kir. biztos titkára II. József császártól nyerte *Antal* és *János* testvéreivel birtokadományul Almás $\frac{1}{3}$ -ad részét, melyről a család az „almási“ előnevet használta. Később ugyan ő Kunbaját szerezte és a Ludoviceumra 5000 frtot adott. Meghalt 1826-ban. Családjából R. *Antal* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő hadban kapitányi rangot viselt. R. *Máté* fia volt: R. *József*, ki 1832—36-ig másod alispán, 1837—41-ig főispáni helytartó, 1841—48-ig főispán; 1850-ben osztrák bárói rangot nyert. 1861-ben és 1865—67-ig főispán. Az irodalom terén is működött és „Hervatag Füzér“ cím alatt egy kötete is jelent meg. Egyetlen fia br. R. *József* gyermek nélkül halt el. A nemesi ágból említendők: R. *Dániel* 1838—41-ig másod alispán, 41-től

pesti váltótörvényszéki ülnök. R. *Máté* 1840—49-ig főszolgabíró. R. *Mihály* volt zombori ügyvéd.

A család címerét arany mezejű pajzs képezi, melyben nap és hold által környékezve, zöld téren egy lovas vitéz vágat, kezében kivont karddal. A pajzs feletti koronán páncélos kar kardot tart. A foszlány jobbról aranyvörös, balról ezüstvörös.

Radics.

Nemes-militicsi család. R. *Mátyás* 1766-ban Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. 1798-ban R. *Pál* és *Mátyás* bizonyítványt nyert. E család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Romhányi.

R. *Imre* 1771-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Rajcsányi.

R. *Ignác* 1777-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Rakovszky.

R. *Ferenc* 1782-ben Turóc vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Reisner.

R. *Gáspár* 1792-ben armalisa alapján hirdettetett meg.

Rogány.

R. *György* 1792-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. 1802-ben R. *György* és *János* hódásághilakosok bizonyítványt nyertek.

Rédl.

A rottenhauseni és rasztinai báró R. család idegen szár-

mazásu. R. *Ferenc József* a mult században udvari kamarai tanácsos, a bácsi és tiszai kinestári javak igazgatója volt. 1759-ben osztrák, 1765-ben magyar nemességet nyert. Fia R. *Ferenc* udvari tanácsos és az erdélyi kancellária előadója, 1780. december 9-én kelt királyi donatióval nyerte Bács-Bodrogh vármegyében Rasztinát birtokadományul, melybe őt 1781-ben a kalocsai káptalan iktatta be. Meghalt 1801-ben. Fiai R. *Imre* és *Gyula* 1808. március 11-én kelt királyi diplomával bárói méltóságot nyertek. Ezek fiai br. R. *Béla* és br. R. *Lajos* jelenleg is bácsmegyei virilisták.

Riezoffy.

E családból R. *Mihály* az 1730-as években vármegyénkben alszolgabíró volt. Ennek unokája R. *Ferenc* útbiztos 1784-ben Szerém vármegye hatósága útján kért bizonyítványt vármegyénktől; a család meghirdetésének és e bizonyítvány kiadásának nincs nyoma a nemesi lajstromokban.

Rezsny.

Pozsony vármegyei eredetű régi nemes család. 1801-ben R. *János*, a futaki gr. Brunswick-féle uradalom jószágigazgatója, vármegyénkben donatió útján Pacsér község $\frac{1}{12}$ -ed részét nyerte. Három fia közül: 1. R. *János* ügyvéd, 1849. évi országgyűlési követ és jelenleg megyei nyug. árvaszéki ülnök; ennek fia R. *Róbert* megyei tisztviselő. 2. R. *Imre* volt 1848/49-iki honvédőrnagy, ennek fia: R. *Aurél* pacséri birtokos s jelenleg Zenta város rendőrkapitánya. 3. R. *Aurél* 1848/49. évi honvéd, ki az aradi csatában esett el.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben egy ágaskodó oroszlán kardot tart. A pajzssisak feletti koronán egy kardot tartó kar nyugszik.

Radics.

R. *György* ó-becsei lakos 1800-ban Heves vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Rác.

R. *Samu* 1802-ben Győr vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Rudnyák.

R. *András* nemes-militicsi lakos 1805-ben mint praedialista meghirdettetett.

Rattesid.

R. *Pál* bajai lakos 1807-ben a nemesek lajstromába iktattatott.

Reesky.

Másként Szamosköy *Péter*, *András*, *Pál*, *Ferenc* és *Mihály* 1819-ben a nemesek sorába iktattattak.

Rajcsányi.

R. *György* 1821-ben Turóc vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Skvarics.

E család meghirdetése nincs a nemesi lajstromokba. S. *János* 1712-ben megyei alispán és főjegyző, 1714—17-ig ismét főjegyző volt.

Stannics.

S. *Fülöp* és *Illés* 1715-ben armalisuk alapján hirdettettek meg.

Smolánovits.

E család nem foglaltatik a vármegyei nemesi lajstromokban. A nemes levelet nyerte S. *János* zombori lakos 1722-ben. Meghirdettetett Baján 1723. évi február 15-én. 1776-ban S. *Vidák* a szent-tamási nemesi összeírásban említettik.

Szucsits.

Szabadkai család, hol ősei épen félszázadon át határőrségi

kapitányok voltak. Így Sz. *Lukács* albániai származású katona, ki előbb Boszniában szolgált, 1687-től fogva volt kapitány Szabadkán, részt vett 12 hadjáratban, miért 1690-ben nemesi rangot nyert. Vármegyénkben 1718-ban armalisa alapján lett meghirdetve. Utána fia Sz. *Illés* 1714—24-ig, ennek fia Sz. *Jakab* 1724—43-ig volt szabadkai kapitány s mellette még (1734 óta) két alkapitány is szerepelt e családból, t. i. Sz. *György* és Sz. *Lukács*. A család „pacséri” előnevet használt később, mert Pacsér helység $\frac{1}{12}$ -ed részét nyerte (1801.) donáció gyanánt. A családból: Sz. *András* 1772-ben főjegyzője volt Bács vármegyének. Sz. *Boldizsár* az 1797. évi bácskai nemes felkelő sereg egyik főhadnagya. Sz. *István* az 1809. évi nemes felkelő had másod-kapitányaként szerepeltek. Sz. *József* 1819—25-ig másod-alispán, 1828—30-ig első alispánja, kir. táblai bíró, altárnok († 1835-ben.) Sz. *Károly* 1832—38-ig megyei ügyész, később septemvir. Sz. *Pál* előbb székesfehérvári, utóbb diakovári püspök († 1834-ben).

Szalgáry.

Sz. *Nándor* 1742-ben armalisa alapján lett meghirdetve. Sz. *Antal* 1765-ben bizonyítványt nyert.

Stvrteczy.

S. *József* és *Mihály* 1744-ben Pozsony vármegye bizonyítványa (kelt 1744. jul. 6.) alapján lett meghirdetve. E család nemességét S. *Mihály* 1655-ben nyerte. Utódai közül a fentebbi József és Mihály a pozsonyvármegyei Hochstadtból költöztek Ujvidékre, kiknek számára Bács-Bodrogh vármegye 1761-ben adott bizonyítványt. E családból való volt S. *Péter* (1819.) gákovai jegyző; ennek fiai: Károly, Béla, László. E családból való S. *Aladár* megyei tisztviselő.

Szárics.

Nemességét szerezte mint ó-kanizsai határőrségi zászlótartó

1751-ben Sz. *István*, ki ugyanez évben armalisa alapján lett meghirdetve. 1758-ban donatiót nyert.

Sztanojevics.

Sz. *Arzén* 1751-ben armalisa alapján lett meghirdetve. A nemességet mint volt határőrségi hadnagy nyerte Kovilon.

Stepánovics.

S. *Gáspár* 1752-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. S. *János* és *Gáspár* 1780-ban lettek felvéve. S. *Antal* 1791-ben megyei adószedő volt.

A család címere ferdén osztott pajzsból áll, melynek felső udvarában kardot tartó kéz és csillag, alsó udvarában pedig félhold és két csillag látható. A pajzssisak feletti koronán keresztet tartó oroszlán áll. (1791. évi pecsétlenyomat.)

Szudárovics.

A nemességet mint határőrségi zászlótartó Csúroghon 1751-ben nyerte Sz. *Gája*, ki 1752-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Somsich.

E család nem foglaltatik a nemesi lajstromokban. S. *Lázár* 1768—72-ig főjegyzője volt Bács vármegyének.

Sóky.

S. *István* 1766-ban Nyitra vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. Szabadkán lakott e család.

Szoploneczay.

Sz. *Illés* (de eadem) 1767-ben Máramaros vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Sosterics.

S. *Ignác* és *István* 1771-ben nemesi bizonyítványt nyer.

Stogár.

Másként „Garapy“ *Pál* és *Tamás* 1773-ban nemesi bizonyítványt nyert.

Szent-Andrássy.

Sz. *Imre* 1773-ban Szepes vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Szalay.

Sz. *Péter* 1775-ben Pest vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. 1795-ben Sz. *István* szintén Pest vármegye bizonyítványa alapján.

Spissics.

S. *György* és *Ferenc* 1776-ban Zágráb vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Szigethy.

Sz. *Imre* 1777-ben Nógrád vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Szeiff.

Sz. *Erzsébet* 1780-ban Komárom vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Simándy.

S. *Gábor* 1781-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Sorok.

A nemességet nyerte S. *György* és fiai *György* és *János*, (1688. szeptember 2-án) kik győrmegyei lakosok voltak. S. *György* unokája S. *András* Bács-Bodrogh vármegyébe költözött s itt Győr vármegye 1756. március 10-én kelt bizonyítványa

alapján 1782. szeptember 9-én hirdettetett meg. Ennek fia *S. Ferenc*, ki Bács vármegyétől 1826-ban nyert nemesi bizonyítványt, Prigl.-Szent-Ivánon volt jegyző. Fiai: *S. Sándor* főszolgabíró, a 48-as mozgalmakban a szerbek által kivégeztetett; másik fiának *János*-nak fia: *S. Gyula*, jelenleg szilbási postamester.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben arany oroszlán ágaskodik. A pajzssisak feletti koronán kardot tartó kar nyugszik.

Sakabent.

S. másként Joánnovits *Arzén* 1785-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Szerviczky.

Sz. *Márk* 1784-ben mint donationális nemes lett meghirdetve.

Szabó.

Másként Csáky *Ferenc* és *László* 1790-ben nemesek gyanánt meghirdettettek.

Sztrilics.

Zombori család. Sz. *Antal* és *Péter* 1791-ben armalisuk alapján lettek meghirdetve. E család több tagja különböző hivaltalt viselt. Ismertebbek Sz. *Tóbiás* vármegyei aljegyző, Sz. *Gyula* volt 48-as vitéz honvédtiszt, Sz. *Mihály* megyei árvaszéki ny. ülnök, Sz. *Antal* dr. zentai járásorvos, Sz. *József* m. kir. honvédszázados, Sz. *Zsigmond* zombori kereskedő.

A család címere függélyesen osztott pajzsból áll, melynek jobb kék udvarában egy kalászköteg, bal piros udvarában pedig egy nyilat tartó vitéz látható. A pajzssisak feletti koronán ugyanilyen vitéz emelkedik ki.

Szeccsanasz.

Sz. *Jakab* 1791-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Sztanyó.

Sz. János 1791-ben Borsód vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Szalmásy.

Azelőtt Strohmayr. A nemességet 1791-ben szerezte Sz. Ferenc, aki ugyanez évben armalisa alapján lett meghirdetve. Sz. Gyula Zentán volt birtokos; a család eredetileg Ó-Morovica $\frac{1}{12}$ részét bírta.

Simon.

S. Imre 1792-ben Vas vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Sömöskey.

S. István 1792-ben Nógrád vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Staniszavlyevics.

S. Döme nemességét 1792-ben nyerte; armalisa alapján lett meghirdetve ugyanez évi november 20-án Zomborban.

Szabocsky.

Sz. Pál 1794-ben Heves vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. Ilyen nevű család Nemes-Militicsen lakott, hol 1776-ban Sz. Pál nemesként szerepelt.

Székely.

Sz. Mihály 1768-ban a megyei nemesek sorába iktattatott.

Stetina.

S. Pál 1781-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Somogyi.

S. *Mihály* 1796-ban Zala vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Szántó.

Sz. *István* 1797-ben praedialis nemes gyanánt hirdettetett ki, Kollonics Lipót esztergomi érseknek 1699. évi július 19-én kelt diplomája alapján. Ily nevű családból 1753. évi összeírás szerint Nemes-Militicsen Sz. *Márton* és *István* nemesként szerepeltek.

Szabó.

Sz. másként „Vajda“ *István*, *Ferenc*, *Bálint* és *János* 1796-ban a nemesek sorába iktattattak.

Siskovics.

E család, mely „almási és gödrei“ előnevet használ, Baranya vármegyei. Nagy Iván szerint közülük S. *József* (1719—1783.) tábornok, 1760-ban bárói rangot nyert. A család Baranyában Gödré-t, Bács-Bodrogh vármegyében pedig Almás $\frac{2}{18}$ -ad részét nyerte birtokadományul. S. *József*, ki mint Bács-Bodrogh vármegye aljegyzője kezdte pályáját, 1841—49-ig Verőce vármegye főispánja volt. E családból való S. *Tamás* volt országos képviselő, nagybirtokos.

Szombathelyi.

E család nincs benn a vármegyei nemesi lajstromban. Sz. *Elek* 1772-ben megyei esküdt volt. Az általa használt címerben kardot tartó oroszlán látható és ugyanily alak van a pajzssisak feletti koronán is.

Sztratiimirovics.

E család tagjai állítólag Balsics zetai fejedelemnek utódai s eredetileg „Vucskovics-“oknak hívták őket. 1738-ban a her-

cegovinai fölkelést ők szervezték, de miután a törökök a lázadást elnyomták, e család is magyar földre menekült s itt Mária Terézia királynőtől jutalmul nemességet és a bácsmegyei Kulpin. helység birtokát nyerték 1745. jul. 10-én „sztratimirovics-“i Vucskovics *Bogics, János, Tamás és Miklós* testvérek, kiket a birtokba ugyanez évben a kalocsai káptalan vezetett be. 1753-ban Sz. *János* Bács vármegyétől nemesi bizonyítványt nyert. E családból valók: Sz. *István* 1790—1836-ig karlovici metropolita; Sz. *György* tábornok, a bácskai szerbeknek 1848/9-iki vezére; Sz. *Radivoj*, Sz. *Danilo*, Sz. *Vladiszlav*. A család birtokát képezett kulpini uradalom időközben történt vétel útján a Szemző, majd a Dungyerszki család tulajdonába ment át.

Szabó.

Sz. *Antal* 1799-ben Pest vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Szabó.

Sz. *István* 1800-ban Győr vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Sólyom.

S. *Károly* 1801-ben Győr vármegye bizonyítványa útján hirdettetett meg.

Schustek.

S. *Manó* 1802-ben (1801. július 17-én kelt) armalisa alapján lett kihirdetve.

Sághy.

S. *György* 1804-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Somogyi.

S. másként „Dobsa“ *József* ó-morovicai lakos 1806-ban Veszprém vármegye bizonyítványa útján lett meghirdetve.

Sándor.

Az armalist a török háborúban szerzett érdemeiért S. *András* hevesmegyei lakos 1690. március 12-én nyerte. A család tagjai közül Bácskába S. *István* telepedett át, a kinek nemessége itt Heves vármegyének 1807. május 2-án kelt bizonyítványa alapján ez évi szeptember 7-én hirdettetett meg. S. István Szántován kir. kincstári ispán volt s bellusi Baross Annától két fia született: *György* és *István*. S. György törvényszéki, majd árvaszéki ülnök 1879-ben Zomborban halt meg. Három fia maradt: a) *Ferenc* (első nejétől Vargha Ernesztintől) 1848/49-ben honvédszázados, később Amerikába emigrált s ott elhalt; b) *Béla* (második nejétől Hüttl Katalintól, lovag Hüttl Fidélnyugalmozott katonatiszt leányától), ki jelenleg Bács-Bodrogh vármegye és Zombor szab. kir. város főispánja; c) *Géza* (szintén Hüttl Katalintól) volt vármegyei tisztviselő, 1889-ben Titelen halt el. S. Istvánnak *István* nevű másik fia szolgabíró, majd törvényszéki bíró volt s 1888-ban Almáson halt meg. Egy fia maradt: *János*, ki Baracska község jegyzőjeként 1886-ban hunyt el.

A család címerét ezüst mezőben ágaskodó oroszlánt ábrázoló pajzs képezi. A pajzssisak koronáján két sasszárny között egy görbe kardot tartó kar emelkedik. A címertartó foszlány balról aranykék, jobbról ezüstvörös.

Szudy.

Sz. *László*, *János* és *Benedek* 1808-ban Hont vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Szombathy.

Másként „Kies“-nek is hívták. A nemességet Sz. *János* 1694-ben nyerte, előbb Gömör (1694.), aztán Veszprém (1742.) vármegyében hirdettetett meg. Bácskába — (Dudás Ödön szerint l. „Bács-B.“ 1878. évf. 92. l.) — úgy látszik a mult század végén szakadt a család Pacsérra, hol jelenleg is virágzik.

A család birtokában levő armalis szerint a családi címert egy kék mezejű pajzs képezi, melyen egy ágaskodó szarvas látható, szarvai közt csillaggal. A pajzs feletti sisak koronáján egyszarvú emelkedik; a foszladék jobbról aranykék, balról ezüst-vörös.

Szluha.

Sz. *Ferenc* kir. személynök és neje Konkoly Julianna né-mely komárommegyei birtokokon kívül danatióként nyerték Fájkkürt nevű bácsmegyei pusztát gr. Pálffy Miklós nádortól 1715-ben. — (Orsz. Ltár. Dipl. oszt. 22505.)

Szaich.

Zágráb vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve Sz. *József* Ferenc-csatorna társulati pénztárnok 1841-ben. E családból való Sz. *Lajos* megyei tisztviselő.

Szemző.

Nemességét szerezte „Kamjonkai“ előnévvel Sz. *János* zombori és pr. szentiváni nagybirtokos, a ki egyúttal Kamjonka (Szepes megye) birtokra kapott 1842. évi február 10-én kir. donatiót. Ezen nemes levél meg lett hirdetve Bács-Bodrogh vármegyében 1842. évi június 20-án, Szepes vármegyében 1842. évi október 11-én tartott közgyűlésen. A nemességszerző Sz. *János* gyermekei: Sz. *János* kir. tanácsos, volt orsz. képviselő, zombori nagybirtokos; Sz. *Nándor* volt orsz. képviselő (†); Sz. *Mátyás* jogtudor, volt orsz. képviselő, kulpini és pusztakúlai nagybirtokos; Sz. *István* volt orsz. képviselő, jelenleg a vármegyei u. n. nemzeti párt vezére, zombori nagybirtokos; Sz. *Gyula* volt orsz. képviselő, zombori nagybirtokos; Sz. *László* (budapesti lakos,) nagybirtokos. A testvérek között első helyen említett Sz. *János* gyermekei közül a közpályán működnek: Sz. *Károly* vármegyei aljegyző, Sz. *János* titeli szolgabíró.

A család címerét függélyesen osztott pajzs képezi, melynek

jobb kék színű udvarában oldalról előrelépő, ezüst színű koronázott sas látható; bal zöld színű udvarában pedig egy arany-sárga koronás oroszlán ágaskodik, a melynek feje előtt egy csillag ragyog. A pajzsisak feletti koronából egy kalpagos és mentés vitéz emelkedik ki s jobbjaiban kivont kardot tart. A foszladék jobbról ezüst-kék, balról arany-zöld.

Széchen.

A „temerini“ gróf Sz. család eredetileg horvátországi származású. A család alapítói Sz. *Mátyás* és *Sándor* 1763-ban nyertek nemességöket. Ezek közül Sz. *Sándor* (szül. 1740-ben) a kir. kamara elnöke és Kőrös vármegye főispánja megvette 80.000 frton 1796-ban a Bács megyei temerini uradalmat (Temerin és Járek), mely összegnek fele neki hív szolgálatai elismerésül oda ajándékoztatott. Ő 1811-ben lett gróffá. Gyermekai Jozefa Inkey Imréné, Magdolna, Károly alezredes, Franciska báró Degelmanné, Miklós és Adolf huszárkapitány. Ezek közül Sz. *Miklós* (szül. 1782-ben) titkos tanácsos, Pozsega vármegye főispánja és Zsófia főhercegasszony főudvarmestere volt. Két fia maradt: *Károly* alezredes, elesett 1849-ben az olasz csatatéren; *Antal* a jeles tudós és államférfi, jelenleg cs. és kir. udvari főmarschall. A családtól utjabban a temerini uradalmat Fernbach Antal apatini gabonakereskedő vette meg.

Szakáll.

E család nemességét Sz. *Mihály* Zemplén vármegyei lakos 1616-ban szerezte. Ennek fiai *György* izsépi, s *János* hajdú-dorogi lakos 1749-ben nyertek Zemplén vármegyétől nemesi bizonyítványt. Sz. *János* és fia *György* már állandóan a Hajdúkerületben laktak Dorogon, honnan Györgynek fia Sz. *József* ügyvéd, vármegyénkbe költözött s Baján telepedett le, hol mint uradalmi ügyész működött. Ugyanő 1840. május 4-én Szaboles vármegyétől nyert nemesi bizonyítványt s ennek alapján lett

Bács-Bodrogh vármegyében meghirdetve. Gyermekai közül említendők: Sz. *Adorján* zombori ügyvéd, Sz. *Béla* jankováci lakos.

Sztrokay.

Sz. *Antal* bajai ügyvéd 1808-ban Vas vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Szentiványi.

Sz. *János* 1809-ben Liptó vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Söröss.

S. *János, István* és *Mihály* 1810-ben Tolna vármegye bizonyítványa útján lett meghirdetve.

Stverteczky.

S. *Antal* 1814-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Szigethy.

E család, mely nincs a nemesi lajstromokban, Zala megyei eredetű, hol Sz. *Péter* 1748-ban nemesként szerepel. Egyik utódja Sz. *Antal* tanító Zentára telepedett át, aki Tolna vármegye 1846. évi szeptember 5-én kelt bizonyítványával igazolta nemességét. Fia Sz. *István* jelenleg zentai tanító.

Szomor.

Sz. *György* 1816-ban Fehér vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Török.

E család meghirdetésének nincs nyoma a nemesi lajstromokban. T. *György* 1717-ben Bács vármegye első alispánja volt.

Tar.

Nemes-militicsi család. T. *György* 1744-ben Zala vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. T. *Mihály*, *József*, *Ferenc* és *Antal* 1798, T. *József* és *János* 1798, T. *János* 1799-ben iktattattak a nemesek sorába. E család 1803-ban Nemes-Militicsen donatiót nyert.

Tésity.

T. *Mihály* volt titeli határőrségi hadnagy a nemesi meghirdetési lajstromokban nem foglaltatik, de az 1753. évi nemesi összeírásban mint nemes szerepel.

Tésity.

T. *Mihály* zentai curiális nemes, armalisát 1751. évi március 1-én mint volt tiszai határőrvidéki hadnagy nyerte. Meghirdettetett 1752-ben. 1758-ban birtokadományt nyert, mely 1775-ben megerősítettett. A családból T. *Tódor* 1797—98-ig Zenta község bírása, *Jakab* 1838-ban esküdt, *Leontin* 1845—46-ig pénztárnok, *Sándor* 1880-as években közgyám.

A család címerét egy vízszint kétfelé osztott kék mezejű pajzs képezi, melynek felső részében félhold és csillag, alsó részében pedig egy futó farkas látható.

Tompos.

Nemes-militicsi család. T. *Márton* 1753-ban Sopron vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. 1807-ben T. *Péter* zombori, *Antal* bezdáni, *Ferenc* rigyicai és *Pál* jankováci lakosok iktattattak a nemesek sorába.

Tajnay.

T. *Mihály* 1754-ben Bars vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg. Ő 1730—34-ig főjegyzője, 1734—40-ig, továbbá 1752—59-ig első alispánja volt Bács vármegyének.

A család címerében koronán nyugvó kardot tartó kar látható; a pajzsisak feletti koronán kezében nyilat tartó vitéz áll egy 1739. évi pecsétnyomatban.

Teszák.

E családból az 1753. évi összeírás szerint T. *János* Nemes-Militiesen nemesként szerepel.

Tatay.

Bezdáni család. T. *István, Péter, Mihály* és *György* 1772-ben Sopron vármegye bizonyítványa alapján hirdették meg. 1801-ben T. *Péter* bezdáni lakos iktattatott be.

Tomasics.

T. *János* és *András* 1778-ban Zágráb vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. T. *Márk, János* és *Mihály* 1794-ben iktattattak a nemesek sorába. T. *Lukács* 1804-ben vétetett föl. 1817-ben T. *János* és *Mihály* szabadkai lakosok iktattattak be.

Tarnay.

T. *Mihály* 1783-ban, T. *János, Ferenc, Mihály, József* és *István* pedig 1790-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Trattnyáky.

T. *Miklós* (de Mura-Szombat) 1790-ben, 1817-ben pedig T. *János* Veszprém vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Tapolcsányi.

T. *Pál* 1793-ban, T. *János* pedig 1794-ben Csongrád vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Tomesányi.

T. *András* (de Tomcsény) 1793-ban Pest vármegye bizo-

nyítványa alapján lett meghirdetve. E család Ó-Morovica $\frac{1}{24}$ -ed részét birta.

Tóth.

T. *András* 1797-ben, T. *Mihály* pedig 1805-ben Szabolcs vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Török-Musztafa.

T. *Ferenc* (de Liszkofalva) 1804-ben Nógrád vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Török.

T. *Sándor* 1804-ben Tolna vármegye bizonyítványa alapján vétetett föl.

Thurszky.

Th. *András* külai uradalmi igazgató 1805-ben Zala vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve, a ki (Nagy I. szerint) 1795-ben lett nemessé. 1810-ben Th. *András* fiai: *Ferenc*, *Károly* és *Pál* iktattattak a bácskai nemesek sorába. Th. *Ferenc* 1848-ban Bács-Bodrogh vármegye másod alispánja volt, ennek fia Th. *Antal* zombori főbíró és szenátor, akinek gyermekei: Th. *Jenő* zombori városi tanácsnok, Th. *János* szóntai közs. jegyző és Th. *Zsigmond* dr. zombori ügyvéd. Ugyan e családból való dr. Th. *Pál* titeli orvos is.

A család címerét függőlegesen osztott pajzs képezi, melynek jobb kék mezején egy oroszlán nyilat tart; a bal fehér mezején pedig egy kétfejű sas fele látszik. A pajzssisak feletti koronán oroszlán ágaskodik.

Toldy.

T. *András* 1806-ban Heves vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Treiber.

T. *Ignác* 1807-ben Vas vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Urbanecz.

U. *Mátyás* 1713-ban a donationális nemesek sorába iktatott. Birtokadományt hg. Eszterházi Pál nádortól 1712-ben Gara pusztára nyert. Ugyanő 1714—18-ig e vármegye alispánja volt, a ki 1715-ben Bodrogh vármegye első alispánjává is megválasztott. 1772-ben U. *Mátyás*, 1790-ben *Imre* és *György* nemesi bizonyítványt nyertek.

Uhlarik.

U. *József* 1821-ben Trencsén vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Vidákovics.

1687-ben V. *György* és bunyevác társai a császári udvari haditanácstól 5000-ed magukkal lakhelyet és földet kértek, ígérve, hogy harcolni fognak a törökök ellen. E tájban telepedett le tehát Szabadkán e család is, melynek nemességét 1690-ben mint a szabadkai helyőrség kapitánya V. *György* nyerte, aki 1718-ban armalisa alapján lett meghirdetve. 1780-ban V. *Péter*, *András*, *József* és *Illés* a nemesek sorába iktattattak, mint nemes-militicsi lakosok, hol e család 1803-ban donatiót nyert.

Varghay.

V. *Ferenc* 1736-ban Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. 1821-ben V. *Gáspár* bizonyítványt nyert.

Vuko-Brankovics.

A nemességet V. B. *Bogdán* 1688. szeptember 18-án nyerte, nemes levele meghirdettetett Gyulafehérvárott, Baján pedig 1742.

január 12-én, miről V. *Miklós* 1742-ben bizonyítványt nyert. 1765-ben V. *László* és *József* nyertek bizonyítványt.

Vay.

A báró Vay család szintén szerepel a mult században a bácskai nemesek közt, a mennyiben V. *László* a Czoboroktól vásárolt bajai uradalom egy részének birtokába kir. donatió alapján 1742-ben iktattatott be, mert ő közösen vette e birtokot 14.000 frton Oreczy Lőrinc-cel. V. *László*-tól 1750-ben Grassalkovics-hoz került a bajai uradalom.

Volákmann.

V. *János* (de Volkenhaim) 1742-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Vojnits.

A nemességet V. *István* és *János* 1741-ben nyerte. V. *István* 1742-ben armalisa alapján hirdettetett meg. A családból V. *Lukács* és *Jakab* 1759-ben vették Zákó István-tól Bajsza helység fele részét 13.000 frtért. Birták ezenkívül Pacsér $\frac{1}{24}$ -ed, Ó-Morovica $\frac{17}{24}$ -ed, és Roglatica $\frac{1}{2}$ részét. A család egy része „baj-sai“, más része „pacséri“ előnevet használt.

A család tagjai közül említendők: V. *Salamon* és V. *József*, az 1797. évi bácskai felkelő nemes sereg kapitányai, V. *Jakab* ugyan e sereg zászlótartója, V. *Mihály* volt gárdista, az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg lovas kapitánya, V. ifjabb *Mihály* ugyan e sereg lovas főhadnagya, V. *János* ugyan e sereg gyalogos főhadnagya, V. *Fabián* 1801—1819-ig másod alispán, V. *Antal* (de Pacsér) 1830—1832-ig másod alispán, V. *Dávid* 48-as vitéz honvédtiszt, V. *Jakab*, V. *Lukács* († 1892.), V. *Simon*, V. *Sándor* és V. *Imre* szabadkai nagybirtokosok, V. *István* dr., volt orsz. képviselő, jelenleg Szabadka és Baja városok főispánja, V. *István* titeli főszolgabíró, V. *Máté* zentai szolgabíró.

A családi címer ferdén osztott pajzssisak felső mezejében csillag és félhold, alsó mezejében pedig egy vérző törökfő látható.

Vucskovics.

V. *Zsivkó* 1752-ben armalisa alapján hirdettetett meg. Nemességét mint volt határőrségi zászlótartó Goszpodincén nyerte.

Vuics.

A nemességet V. *Arzén* volt martonosi, később pedig szabadkai egyik kapitány és 1741-től fogva tiszai határőrvidéki főkapitány szerezte 1741-ben. V. *László* 1746-ban armalisa alapján lett kihirdetve.

Vucsetics.

A nemességet nyerte mint határőrségi hadnagy Zsablyán V. *Jován*, ki 1752-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Vusity.

V. *Ignác* zentai curialis nemes, volt határőrvidéki tiszt. Nemességét 1751-ben nyerte, meghirdettetett 1752-ben. E család már kihalt.

Vojnovics.

Nemességét nyerte mint volt tiszaföldvári határőrségi zászlótartó V. *Vuja* és *Gyula*, kik 1752-ben armalisuk alapján lettek meghirdetve. 1758-ban a család donatiót nyert. 1770-ben V. *Vásza* birtokadománya és V. *Lázár* nemessége beiktattatott.

Vuich.

V. *Maxim* 1752-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Volarich.

V. *István* és *Ferenc* (de Felső-Lukavec) 1753-ban a turopolyai kerület bizonyítványa alapján (kelt 1753. február 14-én)

jettek meghirdetve. E családból valók V. *Imre* az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg hadnagya, V. *Dániel* megyei tisztviselő, 48-as honvédszázados, előbb pedig cs. kir. főhadnagy.

A család címere hármas mezőre osztott pajzsból áll, melyek közül a felsőben egy ügető ló előtt három csillag s kardot tartó emberi kéz, az alsó jobb mezőben egy jobbában kardot, baljában horgonyt tartó hadfi álló alakja, végül az alsó bal mezőben két pólya látható. A pajzssisak feletti koronán két lobogó közt egy sas emelkedik.

Vermes.

Szabadkai család. V. *László* (de Nagy-Budafa) 1755-ben mint donationális nemes hirdettetett meg. 1763-ban V. *László* és *Mihály* nemessége királyi resolutio útján megerősített. V. *Sándor* az 1797. évi bácskai nemesi felkelő hadban hadnagyi rangot viselt. V. *Mihály* 1810-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján iktattatott be, Almáson volt birtokos és annak eredetileg $\frac{1}{18}$ -ad részét birta. E családból valók: V. *Béla* orsz. képviselő, V. *Lajos* dr., V. *Nándor*.

Vukovics.

V. *Hyeronim* 1756-ban armalisa alapján hirdettetett meg. V. *Száva*, *Theodor* és *Sándor* 1791-ben lettek meghirdetve.

Vasanics.

V. *László* 1759-ben Vas vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Vályi.

V. *János*, *Imre* és *Mihály* (de Nagy Vál és Csalticz) bajai lakosok 1770-ben Trencsén vármegye bizonyítványa alapján hirdettek meg. V. *János*-nak 1773-ban bizonyítvány adatott. E család kiterjedt felvidéki nemzetség, mely ősi nemességgel birt. A Baján letelepült ágon kívül egy másik ág, névleg V.

Ignác és *László* 1863-ban Hont vármegye bizonyítványa alapján lett a bácskai nemesek sorába felvéve. 1838-ban *V. Ignác* szóntai jegyző volt, testvérének *V. Lászlónak* utóda: *V. Gábor* jelenleg Zentán lakik.

A család címerét arany mezejű pajzs képezi, melyen egy fa tövében álló medve felett félhold és csillag látható. A pajzsisak feletti koronán egy medve ül s póznán nemesi koronát tart.

Vajnoveczky.

Másként „Szakáts“ *Ferenc* 1775-ben Kőrös vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Varga.

Másként „Visky“ *Sándor* 1790-ben Máramaros vármegye bizonyítványa útján lett meghirdetve.

Virágh.

V. Mihály 1790-ben Borsód vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Vollfordt.

V. György és *József* 1791-ben armalisuk alapján lettek meghirdetve.

Verzár.

V. Márton 1795-ben armalisa alapján lett meghirdetve.

Vass.

V. József 1796-ban Nyitra vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. 1807-ben *V. János* nemes-militíesi lakos szintén Nyitra vármegye bizonyítványa útján iktattatott be.

Vajday.

Másként „Szabó“ *István, Ferenc, Bálint* és *János* 1796-ban Borsód vármegye bizonyítványa alapján lettek meghirdetve.

Vujevich.

A nemességet nyerte V. *Gergely* 1690. március 31-én, mint a szabadkai katonai sánc zászlótartója, nejével Vukesics Angelinával és gyermekeivel Péter-, György-, Jakab-, János- és Mihály- és testvérével Illéssel. Ezen armalis meg lett hirdetve Baján 1719. január 29-én.

A család később Nemes-Militiesre költözött, honnan 1798-ban V. Antal, Péter, Ferenc, Kozma, János, Dávid stb. hirdettettek meg nemesek gyanánt, 1803-ban pedig ugyanott donatiót nyertek. Tagjai közül valók: V. *Albert* az 1809. évi bácskai nemes felkelő sereg lovas zászlótartója, V. *Zakár* zombori ügyvéd s volt 48-as honvédtiszt s ennek fiai: dr. V. *Zoltán* ügyvéd, V. *Lajos* megyei tisztviselő.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben nemesi koronán kardra feltűzött török fejet tartó kar nyugszik. A pajzsisak felett nemesi korona látható.

Vörös.

V. *István* ó-morovikai donationális lakos 1800-ban Győr vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve. V. *József* az 1809. évi bácskai nemesi felkelő sereg őrmestere volt.

Vörös.

Másként „Kovács“ *István* 1801-ben Győr vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Varju.

Másként „Vrana“ *Mihály* 1809-ben Pozsony vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Vörös.

V. *István* és *Pál* 1814-ben Fehér vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Varga.

V. *János* 1819-ben Bihar vármegye bizonyítványa alapján hirdettetett meg.

Zbiskó.

Z. *Mihály* (de Kis-Kolacsin) 1746-ban Trencsén vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Zákó.

Nemességét nyerte Z. *Péter* határőrvidéki alkapitány Ó-Becsén 1751-ben. 1758-ban donatiót nyert ugyanott.

Zákó.

Z. *István* volt tiszai határőrvidéki alkapitány Ó-Kanizsán 1751-ben nyerte nemességét és ugyanezen évi junius 25-én kelt donatióval Bajsa kincstári pusztát azon kötelezettséggel, hogy azt be kell telepíteni. Ugyanő 1759-ben e birtok fele részét 13 ezer frtéért eladta a Vojnicsoknak. Utódai közül, kik a „bajszai“ előnevet használják, említendő Z. *György* vármegyei táblabíró, ennek fia Z. *István* megyei ügyész, 1848. évi orsz. képviselő, jeles szónok és hazafi, Z. *Sándor* az 1860-as és 70-es években orsz. képviselő, Z. *Péter* 1861-ben és 1867—70-ig másod alispán, Z. *Milán*, jelenleg a zsablyai ker. orsz. képviselője, Z. *István* dr. zombori ügyvéd.

Zádeczky.

Z. *János* 1765-ben Trencsén vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Zorád.

Nemes-militicsi család. Z. *István* és *József* 1765-ben Nyitra vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve. E családból Nemes-Militicsen Z. *Ádám* az 1753. évi összeírás szerint nemesként szerepel.

Zarnóczay.

Z. *Ferenc* 1767-ben Győr vármegye bizonyítványa útján lett meghirdetve. A nemes-militicsi 1776. évi összeírásban Z. *Mihály* és *Ferenc* szerepelnek.

Zombory.

Z. *Imre* 1784-ben, Z. *István*, *Antal* és *Mihály* pedig 1797-ben Baranya vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. Z. *Gáspár* zombori lakos 1819-ben bizonyítványt nyert.

Závodszy.

Z. *János* 1792-ben Heves vármegye bizonyítványa alapján lett kihirdetve.

Zsámbokréthy.

Zs. *János* és *Sándor* 1795-ben Trencsén vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Zelenka.

Z. *Mihály*, *Pál*, *Sándor*, *József* és *György* 1796-ban Nyitra vármegye bizonyítványa alapján hirdettettek meg.

Zalka.

Z. *Mihály* zentai lakos 1811-ben Sopron vármegye bizonyítványa alapján lett meghirdetve.

Zsuffa.

Zs. *András* és *Mátyás* zombori lakosok 1812-ben Árva vármegye bizonyítványa alapján lettek meghirdetve. E családból való Zs. *Vince* zombori főgymn. tanár.

Zichy.

Az országszerte ismert zichi és vásonkeői Zichy grófi családdal e helyütt mint bácskai családdal röviden foglalkozunk.

E család Somogy vármegyei eredetű (Zich-falu), grófi rangját 1676-ban Z. *István* szerezte. A család jelenleg több terebélyes ágra oszlik, melyek egyike a „ciferi“-ág. Ebből való volt Z. III. *Károly* Vas vármegyei adminisztrátor, kinek fia Z. *Nep. János* nőül vevén báró Kray Ferenc egyetlen leányát K. *Irma* bárónőt, ezen házassága útján Topolya földesurává s így bácskai birtokossá lőn. A nevezett nemes gróf, bár nem lakik e vármegyében, a bácskai kulturügyek iránt mindazáltal meleg érdeklődéssel viseltetik s a többi között a Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulatnak is alapító tagja.

A Zichy család címere kék mezejű pajzsból áll, melyben arany koronából kiemelkedő két szarvasagancs között görög kereszt fénylik. A sisak feletti grófi koronán ugyanezen idom látható; a foszlány mindkét oldalról arany-kék.

Zlinszky.

Nyitra vármegyei származású család, mely a vármegyei nemesi lajstromokban nem foglaltatik. Van azonban egy nemesi bizonyítvány (kiadta Nyitra város 1774. május 4.) Z. *Mátyás* részére. E család mint kincstári hivatalnok került a Bácskaságra és itt Roglaticán birtokadományt is nyert. E családból 1776—80 körül Z. (*Mátyás?*) gróf Hadik főispán alatt Bács-Bodrogh vármegye alispánja volt.

Pótlék:

Szűts.

Győr vármegyének 1826. május 2-án kelt bizonyítványa alapján lett meghirdetve Sz. (másként „Stütz“) *József* bajai lakos. Bács-Bodrogh vármegye 1831-ben adott részére, nemkülönben *Sándor* és *József* nevű fiai részére bizonyítványt.

Treiber.

T. *Antal* külai lakos 1843-ban lett Torontál vármegye bizonyítványa alapján meghirdetve.

Lamos.

E családból „Lipóczi“ előnévvel 1843-ban lettek meghirdetve (Túróc vármegye ugyanez évi nemesi bizonyítványa alapján) L. *András* petrováci, L. *György* pivnicai lakosok.

Tapavicza.

A nemességet szerezte T. *István* csajkáskerületi őrnagy hadi érdemeért 1830-ban. Mint nyugalmazott tisztt Felső-Kovilon lakott és *János* nevű fiával 1831-ben hirdettetett meg.

Karácson.

Veszprém megyei család s nemességét III. Ferdinánd királytól 1656-ban nyerte. E családból K. *József* (1770.) Veszprém megyei táblabíró volt, s ennek fia K. *Károly* részére

1781. január 3-án adatott ki Veszprém vármegye által nemesi bizonyítvány. Ennek fia K. *Antal* bozsóki birtokos volt és K. *József* nevű fia költözött vármegyénkbe Ó-Becsére, hol mint tanító működött, a kinek nemessége *István, János és Sándor* fiaival együtt Veszprém vármegyének 1836. évi április 11-én kelt bizonyítványa alapján lett ugyanazon évi június 20-án Zomborban meghirdetve. K. *János* sztapári kincstár-uradalmi tisztviselő volt, a kinek fia, K. *Gyula*, Bács-Bodrogh vármegye jelenlegi főjegyzője.

A család címerét kék mezejű pajzs képezi, melyben egy vágatató lovasvitéz kardjával átszúrt emberfőt tart. A pajzssisak feletti koronán jobbjában kardot, baljában lenyakazott emberfőt tartó páncélos alak áll.

Grosschmid.

Máramarosi család. A nemességet szerezte G. *János* kir. tanácsos, a kincstári javak főigazgatója és testvére G. *Ferenc* bécsi cs. udvari kamara titkára 1790. november 18-án kelt armalissal, mely M.-Szigeten 1791. évi május 2-án lett meghirdetve s erről nekik nemesi bizonyítvány is adatott. A nemességszerzők közül G. *János* fia G. *János* telepedett át vármegyénkbe, a ki 1836—46-ig a bácskai kincstári javak igazgatója volt Zomborban. Öt fia közül: G. *Zsigmond* cs. alezredes és térparancsnok Maros-Vásárhelyen († 1889.), G. *István* megyei törvényszéki bíró, utóbb járásbíró Ó-Becsén († 1872.), G. *Károly* kassai adófelügyelőségi titkár († 1882.), G. *Ferenc* ügyvéd Zomborban, 1848/49. évi honvédfőhadnagy-hadbíró († 1892.), és *Gábor*, ki (szül. 1813. M.-Szigeten) 1837-ben Bács megyei aljegyző, 1855—67-ig törvényszéki bíró, 1867—71-ig urbéri alispán, 1872—85-ig kir. törvényszéki első bíróként működött, 1887 óta pedig első titkára a megyei történelmi társulatnak, számos történelmi és egyéb jeles dolgozatot írt.

A család címerét négy részre osztott pajzs képezi, melynek első és harmadik udvarában kék mezőben két csillag és lábá-

val kalapácsot tartó struccmadár, a másik és negyedik udvarában pedig arany mezőben zöld hegy tetején három fenyőfa, a hegy oldalában pedig egy bánya-üreg látható, három kőrakással. A pajzssisak feletti koronán két csillaggal ékesített szárny között oszlop áll, borostyánnal övezve. A foszlány jobbról és balról arany-kék.

Matkovics.

A nemességet nyerte M. *Lajos* Zenta-járási főszolgabíró, a Ferenc-József-rend lovagja, 1881-ben „mátéházi“ előnévvel.

Buday.

A nemességet nyerte B. *József* volt zombori kir. adófelügyelő 1888-ban.

Tartalom:

1. A bácskai nemes családok. Irta Dudás Gyula 51. lap.

Tájékoztatásul.

A Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat 1883-ban alakult azon célból, hogy a vármegye történelmét egész kiterjedésében s minden ágában művelje.

E társulat **pártoló tagja** lehet minden történet- és régiségkedvelő, aki ez iránti szándékát írásban egyik elnöknel vagy a titkárnál személyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztárába évenként 3 frt tagdíjat fizet. A kötelezettség három évre szól. Aki ennek lefolytával a titkárnál nem jelenti be írásban kilépését, az további három évre marad a kötelezettség alatt.

Működő tagok azok, kik **tettlegesen** elősegítik a társulatot célja elérésében, felolvasásra munkákat küldenek be. S e címen a tagdíjak befizetése alól felmenthetők.

Alapító tag egyszer mindenkorra legalább 50 frt alapítvánnyal járul a társulat céljai előmozdításához.

A társulat minden rendű tagjai fel vannak jogosítva az őket megillető társulati címek használhatására.

A társulat elnöke Schmausz Endre vármegyei alispán Zomborban, al-elnöke Iványi István főgymn. tanár Szabadkán, titkára Grosschmid Gábor Zomborban, pénztárnoka Pozsonyi Béla Zomborban.

A társulat tagjai tisztelettel kéretnek, hogy folyó és múlt évi tagdíjaikat **Pozsonyi Béla** társulati pénztáros úrhoz mielőbb beküldeni szíveskedjenek, hogy a következő füzetben nyugtáztathassanak.

Bács és Bodrog vármegyei alispánok és egyéb főtisztviselők névsora.

E két vármegyének *főispánjait* legújabbán az Évkönyv f. évi első lapjain bemutatván, most az *alispánok* és esetleg néhány egyéb főtisztviselő névsorát szándékozom közölni, a mennyire eddig ismert régi okirataink és levéltári kutatások alapján lehetséges.¹⁾

I. Bács vármegye.

Ezen vármegye régibb alispánaiból aránylag keveset ismerünk.

1355. Mihály alispán, — Dénes és Pál szolgabírák. (Anj. okm. VI. 383.)

1399. János (Bancsai Pál fia) és Kereki Péter szolgabírák. (Orsz. dipl. lev.)

1408. Szőlősi János alispán. (Orsz. d. l. 9476. sz.)

1422. Dersfalvi Péter és Fegyverneki Péter alispánok, — Szentmihályi György és Thamanai Judás szolgabírák. (Orsz. d. l. 11268. sz.)

1433. nov. Terenbgyi János és Gúti Ferenc alispánok, — Zolthai András és Kezi Mihály szolgabírák. (Orsz. d. lev. 12540. sz.) — Egy 1433. junius hóban kelt okirat szerint Thomas de Varjad és Georgius de Kerek voltak szolgabírák. (Gr. Sztáray levéltár.)

1447. Koronzói István, Szentmártoni Mihály és Rypaki Jakab alispánok, — Chymori Mihály és Berei Péter szolgabírák. (B. Révay cs. levéltár.)

1461. julius 2-án Thagalai Lőrinc alispán, — Banchai

¹⁾ Bács vármegye alispánait 1718—1877. Dudás Ödön: „Bács-Bodrogh“ című 1878-ban kiadott folyóiratának 112—115. és 183. lapjain közölte részben; magam is az Évkönyv 1887. évi III. köt. 48—55. lapjain ismertettem Bács vármegye alispánait 1699. óta. — Bodrog vármegye alispánait 1280. óta Pesty Frigyes ismertette „Az eltűnt régi vármegyék“ I. köt. 250—252. lapján. — Ezen névsorokat és újabb kutatások eredményeit iparkodtam a jelen teljesebb összeállításban értékesíteni.

István és Zathai Imre szolgabírák. (Orsz. d. lev. 15594. és köv. szám.)

1464. július 26-án Thagalai Lőrinc (és Valentinus Parvus?) alispán, — Banchai István és Zolthai Benedek szolgabírák. (Orsz. d. lev. 15989. szám.)

1464. október 11-én Geszthi János és Thagalai Lőrinc alispánok, — a szolgabírák ugyanazok voltak. (Orsz. d. lev. 16061. szám.) — Feltűnő dolog, ugymond Pesty Frigyes, (Eltűnt r. vm. 235.) hogy ugyan ezen évben Thagalai Lőrinc és Zolthai Benedek Bodrog vármegyében is épen e tisztséget viselték, anélkül, hogy e kettős minőségre valahol hivatkoznának.

1466. május 22-én Thagalai Lőrinc és Kún István (nem Kürei, hanem Kwn!) alispánok, — Bodoni Miklós és Kaputhi György szolgabírák. (Orsz. d. l. 16343.)

1473. október hóban Lekesei Sulyok György, Berekszői László és Polinai Vizlay János alispánok, — Szentmihályi István és Arachai Bálint szolgabírák. (Orsz. d. l. 17491. szám.)

1474. február hóban Lekesei Sulyok György és Berekszői László meg Pachman Tamás alispánok, — Szentmihályi István és Arachai Bálint szolgabírák. (Orsz. d. lev. 17546. szám.) — (Pachmann Tamás 1475. ujlaki várnagy volt.)

1482. szeptember hóban csak Kaputhi János szolgabíró ismeretes. (Orsz. d. l. 18693.)

1496. szeptember hóban Sárvári Mihály (?) és Zalánczy János alispánok, — Kövér István és Tharjani Bertalan szolgabírák. (Orsz. dipl. lev. 20476. sz.)

1520. augusztus 23-án Drághi Miklós, Király (?) Péter alispánok, — Thymoci (?) Tamás de Waryad, Bakacs Péter de Geszt, Keszi Pál, Sigismundus Zsigmond de Alpár szolgabírák. (Orsz. d. l. 23436. szám.)

1523. augusztus 27-én Drághi Péter és Velezfalvi Boldizsár alispánok, — Ambrosius de Kapweh, Bakacs Péter de Thyl,

Sigismundus de Alpár, Keménydi Ferenc de Ewres szolgabírák.
(Orsz. d. l. 23842. a. sz.)

1527. márciusban a budai országgyűlésen Sulyok Balás és Drághi Miklós képviselték Bács vármegyét.

A török hódoltság utáni első évekről Bács vármegyéről részletesebb adataink nincsenek. Egy főispáni kinevezés 1697. szeptember 2-án és egy másik 1798. október 16-án volt; és 1699. április 12-én egy Cseri Mihály Bács vármegye II. alispán a vármegye panaszait adta be a nádorhoz a szegedi és a péterváradai várparancsnokok ellen, a kik a vármegyei adószedőket tisztökben megakadályozták. (Orsz. lev. Kancel. oszt. 54. sz.) Ugyanott (46. szám alatt) már 1699. március 20-ról találunk egy panaszlevelet a haditanács részéről Bács vármegye ellen.

Más adataink szerint e vármegye csak ezután alakult és első alakuló közgyűlését Baján 1699. december 14-én tartotta. Balog Ferenc lett alispán, Osztrozaczy Imre főjegyző, Deibler A. János a szabadkai (vagy inkább bajai?) járás főszolgabírája. — Az egész vármegye akkor 3 járásra volt felosztva: a bajai, a zombori és a bácsi járásra, mindegyikbe 14 helység tartozott összesen 2256 adózó gazdával; azonkívül voltak még a katonai határőrvidék számára fentartott és a vármegye hatósága alól kivett helyek. (Évkönyv I. évf. 2. füz.)

1700. és 1703. ugyancsak Balog Ferenc volt alispán és Osztrozaczy Imre főjegyző, 1700. Lipkovics Márton szolgabíró.

A most következett Rákóczy-féle hadjáratok vármegyénket újra elpusztították, a nép és a tisztviselői kar elmenekült, elszéledt, a vármegyei iratok is elpusztultak; úgy hogy a király 1712. június 2-án új diplomát állított ki a vármegyének, a mely most (talán a nagy pusztaság miatt?) a vármegye határán kívül, Kalocsán az érsek-főispán székhelyén tartotta újra alakuló közgyűlését.

1712. december 1-én, amikor is báró Pejacsevics György választatott meg alispánnak, Skvarics János pedig főjegyzőnek

s egyszersmind az alispán akadályoztatása esetében helyettes-vagy másod-alispánnak. — Szolgabírák lettek: Grossics László a bácsi, Miklosics Majko a bajai, Urbanecz Mátyás a zombori járásban, utóbbi egyszersmind házi pénztáros is.

1713. május 12-én. Bácsban Kelemen János vármegyei tisztí ügyésznek választatott meg.

1714. augusztus 25-én Baján a tisztújító közgyűlésen a főispán Pejacsevics Györgyöt I. és Urbanecz Mátyást II. alispánnak nevezte ki, Skvarics János lett főjegyző.

1716. február 12-én Baján tisztújítás volt, Török (Türk) György lett I. és Urbanecz Mátyás II. alispán, Skvarics főjegyző, Hammerschmid Ferenc Antal pénztáros.

1718. augusztus 5-iki tisztújításban: Imre János I. és Urbanecz Mátyás II. alispán. Baranyai László főjegyző, Kelemen János főügyész, Hammerschmid F. A. pénztáros.¹⁾

1720-ban Urbanecz már nincsen felemlítve II. alispánnak, 1719. március 3-án Bodrog vármegye alispánja lett; helyébe n. l. Zichy Ádám jött.

1721. november 15-én Zichy Ádám lett I. és Hammerschmid F. A. II. alispán; Baranyai László főjegyző, Kelemen János ügyész.

1723. október 17-én Zichy Ádám I. és Baranyai László főjegyző, egyszersmind II. alispán, Kelemen János ügyész. (1724. május és augusztusban egy Daróczyt (?) találtam alispánnak felemlítve.)

Az 1723. évi 56. törvénycikk értelmében a vármegyékben legalább minden harmadik évben kellett tisztújítást tartani.

1725. május 24-én a főispán által megbízott Száray György kir. személynök tartott tisztújítást: Radics János I. és Hammerschmid F. A. II. alispán; utóbbi főispán által már októberben elmozdítottván, helyébe ideiglenesen Piacsovics Miklós nevezett ki 1726. január 25-én.

¹⁾ Ez 1719. szeptemberben mint Bács vármegyei aljegyző is említettik, 1721. márciusban pedig camaralis provisor pro nunc Substitutus is volt.

1728. Radics I. és Csejtey Pál volt II. alispán, Baranyai László főjegyző, Kelemen János főügyész és aljegyző.

Az 1729. december 9-én Baján tartott közgyűlésen a főispán Radics János I. alispán mellé Csupor Ádámot helyettesíté II. alispánnak és főjegyzőnek.

1730. november 4-iki tisztújítás: szt.-györgyvölgyi Csupor József Ádám I. és Kelemen János II. alispán († 1731. november előtt), Tajnay Mihály főjegyző, Lakoczy ügyész.

1734. a II. alispáni szék üres volt.

1734. július 3-iki tisztújítás. Tajnay Mihály I. és Csejtey Pál II. alispán, Körmendy István László főjegyző, Pécsi Ferenc aljegyző, Lakoczy Mihály főügyész, Pavianovics Mihály adószedő.

1740. november 21-én Csupor József Ádám I. és Csejtey Pál II. alispán, Miskolezi István Antal főjegyző.

1748. április 29-én Csupor József Ádám I. és Latinovics Péter II. alispán, Pécsi Ferenc főjegyző.

1752. július 27-én Tajnay Mihály I. és Latinovics Péter II. alispán, Pécsi Ferenc főjegyző.

1759. június 19-én Latinovics Péter I. és Pécsi Ferenc II. alispán, Lipkay Zsigmond főjegyző.

1762. december 22-én Latinovics Péter I. és Pécsi Ferenc II. alispán, Lipkay Zsigmond főjegyző, Adamovics Mihály főügyész. (Steiner Ferenc főorvos.)

1767. június 1-én (vagy július 1-én ?) Latinovics Péter I. és Lipkay Zsigmond II. alispán, Somsich Lázár főjegyző, Adamovics főügyész.

1772-ben Szucsich András volt a főjegyző.

1773. május 11-én Lipkay Zsigmond I. és Boczor István (a vármegye régi pénztárnoka) II. alispán, Kászonyi Ferenc főjegyző, Adamovich Mihály főügyész.

1777. november 10-én Lipkay Zsigmond I. és Piukovics Antal II. alispán, Kászonyi Ferenc főjegyző.

1781. június 18-án Kovács József I. és Piukovics Antal

II. alispán, Kászonyi Ferenc főjegyző, Adamovics Mihály ügyész. — A most már 4 járásra Latinovics Tádé, Neszmér Antal, Odry András, Rudics Máté választottak főszolgabírákká.

II. József közigazgatási rendszere 1785-ben Bachó János kir. biztost és főispán helyettest küldött ide a délmagyarországi vármegyékbe, aki 1785. június 6-án Bács vármegyében tényleg átvette a vezetést. Az alispánok egyelőre az előbbieket maradtak.

1786. július 11-én kelt cs. kir. rendelettel Kovács József I. alispán helyébe, aki a pénztáros működését nem ellenőrizte, Latinovics János neveztetett ki. — Piukovics Antal továbbra is megmaradt II. alispánnak, míg nem 1787. május 1-én hasonlóan cs. kir. rendelettel helyébe Kruspér Antal kir. kincstári ügyész neveztetett ki. — Kászonyi Ferenc főjegyző németül nem tudván, a vármegyének politikai és úrbéri ügyeit nem volt képes németül vezetni; azért Bachó 1786. december 12-én kelt rendeletével Márffy Lipót Krassó vármegye I. aljegyzőjét küldé Bács vármegyébe főjegyzőnek s ez 1787. január 7-én már itt van. (Ekkor Gombos Ferenc aljegyző volt?)

1789. április 7-én kelt cs. rendelettel Kruspér Antal I. és június 26-án kelt cs. rendelettel Ódry András eddigi főbíró II. alispánnak neveztetett ki.

Az 1790. január 28-án kelt cs. kir. rendelet szerint ismét az 1780. év előtti alkotmányos állapot állíttatott vissza; az eddigi tisztikar is helyet engedett ama réginek s így

1790. március 3-án ismét Kovács József foglalja el az I. és Piukovics Antal a II. alispán székét.

1791. augusztus 1-iki tisztújítás: Kovács József I. és Ódry András II. alispán, Márffy Lipót főjegyző és 4 főszolgabíró.

1797. január 23-án Odry András I. és Latinovics Tádé II. alispán, Márffy Lipót arany sarkantyús vitéz fő, Bunyik Benjámin aljegyző és 4 szolgabíró.

1801. június 16-án Ódry András I. és Vojnics Fábrián II.

alispán, Márffy Lipót fő- és Bunyik aljegyző, Szucsics József ügyész.

1809. április 11-én Ódry András I. és Vojnics Fábián II. alispán, Szucsics József főügyész, Bunyik B. főjegyző (már 1808. is ő volt).

De 1810. Antunovics Albert volt a főjegyző.

1811. augusztus 5-én Ódry András I. és Vojnics Fábián II. alispán, Antunovics Albert főjegyző, Szucsics József ügyész.

Az elhalt Vojnics Fábián helyébe a főispán 1819. november 28-án Szucsics Józsefet tette II. alispánnak s talán most lett Rudics Dániel ügyész.

1822. dec. 12-én meghalt Ódry András is és a főispán dec. 20-án ennek teendőit is a közóhajtásnak megfelelően Szucsics Józsefre bízta, a ki a főispán 1823. május 12-iki halála óta maga kormányozta a vármegyét. A főjegyző és az ügyész még az előbbieket.

1825. augusztus 25-iki (vagy szeptember 22-iki?) tisztújítás új rendszer szerint: Szucsics József I. és Antunovics Albert II. alispán, Latinovics Benjamin főjegyző Ódry József ügyész, 5 főszolgabíró.

1828. október 1-én Szucsics József I. és Antunovics Albert II. alispán, Latinovics Benjamin főjegyző, Ódry József ügyész. (Szucsics kir. táblai bíró lett.)

1830. július 27-én Antunovics Albert I. és pacséri Vojnics Antal II. alispán, Latinovics Benjamin főjegyző, Ódry József ügyész.

1832. október 24-én Ódry József I. és almási Rudics József II. alispán, Latinovics Benjamin főjegyző. Szucsics Károly ügyész.

Rudics József 1837. május 18-án főispáni helytartóvá nevezetett ki, a többi nem változott.

1838. október 25-én¹⁾ Ódry József I. és Rudics Dániel

¹⁾ Az ezen tisztújítás alkalmával énekelt két nótát, lásd: Szabadkai Ellenőr 1881. évf. 5. sz.

II. alispán, Latinovics Károly főjegyző, Szucsics Károly főügyész.

1841. december 20-án Ódry József I. és Knézy Antal II. alispán. Rudics Dániel a pesti váltótörvényszék ülnökévé lett s e miatt 1841. április 22-én lemondván, talán már akkor lett Knézy Antal II. alispán. — Ódry József pedig a helytartótanácsba kerülven tanácsosnak, 1842. szeptember 25-én szintén lemond, s ekkor Knézy lett I. és Latinovics Károly II. alispán, Nikolics Izidor főjegyző, Zákó István (a kir. ítélőtáblához jutott Szucsics Károly helyébe) ügyész lett. (Piukovics Mihály is ügyész volt.) Nikolics is (1844. vagy 1845.?) a helytartótanácsba került.

1845. május 7-én Knézy Antal I. és Latinovics Károly II. alispán, Piukovics Ágost főjegyző, Zákó István főügyész, Vargai István alügyész.

Latinovics 1848. július 29-én lemondván, Piukovics lett helyette II. alispán, a főjegyzőséget pedig Karácsonyi Lipót vitte.

Azonban 1849. április hóban Knézy is lemondott, helyét egy ideig Karácsonyi Lipót töltötte be, míg nem Speletics kormánybiztos a tisztikart kinevezéssel rendezi: Putnik Bélát I. és Latinovics Zsigát II. alispánnak teszi, utóbbi azonban helyét nem akarta elfoglalni, mire április 8-án Karácsonyi Lipótot nevezi ki II. alispánnak, főjegyzőnek pedig Aszt (Ágfí) Nándort stb.

1849. szeptember hóban Nikolics Izidor császári főbiztos Piukovics Ágostont nevezi ki közigazgatási alispánnak, Karácsonyi Lipót törvénykezési alispán lett.

1861. február 21-én Pál Antal I. és Zákó Péter II. alispánnak, Aszt Ferdinánd főjegyzőnek választatott meg.

1861. november 16-án Kovácsics Antal I. és Athanaczkovics Trifun II. alispánnak neveztetett ki. Főjegyző volt Szentmiklósi Sebők József, főügyész Vargai István.

1863. elején Latinovics Móric I., Athanaczkovics Trifun II. és Kovácsfi Alajos III. alispán.

1867. június 4. és 5-én újra alkotmányos alispánok lettek: Pál Antal I., Zákó Péter II., Aszt Nándor III., s midőn utóbbi táblai bíró lett, helyébe 1868. június 22-én Koczik Pál választott meg III. alispánnak.

1869. január 11-én Kovácsfy Alajos és Grossschmid Gábor urbéri alispánoknak választattak meg.

Miután az 1870. évi 42. törvényeikk értelmében minden vármegyében csak egy alispáni állás lehet,

1871. december 28-án Lovászi Mihály választott meg, újra 1877-ben is, de 1878. augusztus 29-én meghalt, mire

1878. szeptember 12-én Sándor Béla volt főjegyző lett az alispán, s miután 1880. december 7-én főispánnak nevezett ki,

1881. január 10-én Schmausz Endre választott meg alispánnak, újra az 1883. és 1889. december havi tisztújításkor is.

II. Bodrog vármegye.

1280. Budy alispán (comescurialis comitatus Budrug.) — István és Iván szolgabírák. (Árp. uj. okm. XII. 313.)

1339. András, Miklós fia, alispán. (Zichy I. 562., Századok 1874., 219.)

1350. Tamás, Abulmai Péter fia, alispán, — Gergely, Briccius fia és János, Iván fia, szolgabírák. (Zichy II. 440., Századok 1869., 601. és 1874., 219.)

1354. Péter, Lekcei Miklós fia, Hanth unokája, alispán, a szolgabírák névszerint nincsenek említve. (Z. II. 560.)

1360. Bajai Tamás mester, alispán, — János, László fia és Mikola, Fülöp fia, szolgabírák. (Z. III. 175.)

1364. Ugyanezek: Tamás, Gerárd fia, alispán, — Lekcei Mikola és János, bajai László fia, szolgabírák. (Z. III. 244.)

1373. Pál, Sebő de Gergeri fia, alispán, — Jakab, Barkul de Sári fia, és János, Bessenyoí Albert fia, szolgabírák. (Z. III. 495., 492.)

1374. Ugyanezek. (Z. III. 563., 569., 570.)

1378. június hóban Tamás, Szentmiklósi Dénes fia, alispán, — Báli János, Imre fia és Zalankameni Sebők, Bertalan fia, szolgabírák.

1381. Miklós mester, Baku de Borchan fia, alispán, — György, Sárii Jakab fia és János, Báli Imre fia, szolgabírák. (Z. IV. 194. — Ezen évre Pesty (Elt. r. vm. I. 241.) más alispánt is sorol fel egy Békéssy család levéltári adat nyomán: István mestert, Miklós de Hosszúbácsi fiát.

1382. augusztus hóban Haraszty Benedek mester, Simon fia, alispán, — Báli János, Imre fia és Szőlősi Bakó szolgabírák. (Z. IV. 233. — Egy 1385. évi okiratban ugyanott 310. az első szolgabíró neve így fordul elő: Joh. fil. Emerici de Bachia.)

1383. Miklós mester, Nicolaus de Kyrnich fia, alispán, — Zákai Sebő és Miklós, Chepsi Gergely fia, szolgabírák. (Z. IV. 641.)

1389. Fors János és Gallus, Bakoch testvére, alispánok, — Szőlősi Bakó és János, Bessenyői Albert fia, szolgabírák. (Z. IV. 389.)

1390. január, április hóban Gallus mester, Bakoch testvére, és Lőrinc István fia, alispánok, — Reeghi Tamás és János, Bessenyői Albert fia, szolgabírák. (Z. IV. 415. 417.)

1390. július hóban Nagy Mihály mester, alispán, — Leksei Sulyok Illés és János, Bessenyői Albert fia, szolgabírák. (Z. IV. 436.)

1391. Albert mester, alispán, — Leksei Sulyok Illés és Miklós Chepsi Gergely fia. (Z. IV. 446. és orsz. d. l. Monial. I. 336.)

1391. Szelendi Albert alispán, — Miklós, Chepsi Gergely fia és Reeghi Tamás, szolgabírák. (Z. IV. 467.)

1392. Harapi Miklós mester, alispán, — Barki György és Földes Benedek de Bessenyő szolgabírák. (Z. IV. 501.)

1393. Péter mester, Gathi György fia, alispán, — Barki György és Bessenyői Földes Benedek szolgabírák. (A b. Révay és. levéltárából. Pesty Frigyes.)

1393. Lőrinc mester, Fyrfalvai István fia, alispán, — Lőrinc, Szentlászlói Tamás fia és Földes Benedek de Bessenyő, szolgabírák. (Z. IV. 529.)

1396. március hóban Nagy István de Barchan alispán, Szentlászlói Tamás fia Lőrinc és Bessenyői Földes Benedek szolgabírák. (Z. V. 19., 25.)

1400. (május, augusztus, december) Vizközi András mester, Péter fia és Dersi János alispánok. Chápsi István fia Pál és Pakai András szolgabírák. (Z. V. 164., 171., 190. b. Révay lev.)

Egy 1400. december 2-én kelt okirat (Orsz. dipl. lev. 8602. sz.) Dersi János és Vizközi András mellett még egy Kereznus (Kenezius?) fil. Georgii fil. Mih. de Kápolna is említ alispánnak. (?)

1401. február hóban Vizközi András alispán, Chiphei Pál és Pakai András szolgabírák. (Z. V. 238., 239., 240.)

1401. május, október hóban Vizközi András alispán, Pakai András és Tárnoki Ágoston szolgabírák. (Z. V. 248., 253., 269.)

1402. március hóban Dersi Péter alispán, Pakai András és Tárnoki Ágoston szolgabírák. (Z. V. 279.)

1402. december hóban Rőt (Rufus) László és Zalai János alispánok, Aranyási András és Bessenyői Földes Benedek szolgabírák. (Z. V. 327.)

1403. Ezen évben csak Földes Benedek szolgabíró nevét találjuk. (Z. V. 350.)

1405. január, február hóban Bakai Dávid alispán, Szőlősi Sebestyén és Chepchi Pál szolgabírák. (Z. V. 384—288.)

1406. február hóban Miklós, Dakanai Pál fia, alispán, Szentlászlói István, Pál fia és Chepchi István szolgabírák. (Z. V. 426.)

1406. (juniús, szeptember, november) Réghi Kozmás alispán, István, Salamon de Chypich fia és Lecskei Illés fia Kelemen szolgabírák. (Z. V. 449—481.)

1407. (január, március) Kozmás alispán és Kelemen szolgabíró mellett most Bessenyői Gallus fia Pál szolgabíró. (Z. V. 492., 506., 507.)

1407. december hóban Réghi Kozmás alispán, Lekseai Sulyok László és Bessenyei Gallus fia Pál szolgabírák. (Z. V. 527.)

1408. (május, július, október). Ugyanazok. (Z. V. 541., 550., 555., 564.)

1411. András, Demeter de Bocan (talán Botyán) fia és Domokos szintén de Bocan alispánok, — Zakai Pósa fia István és Báli Márk szolgabírák. (Cod. dipl. X. 8. 531.)

1415. Ugyanezen alispánok: András, Demeter fia és Domokos de Chap., — Borothi István és Szőlősi László szolgabírák. (B. Révay cs. lev. Pesty.)

1419. Varjadi és Paulus de Gruchan (?) alispánok, — Ordódi László és Báli Pál szolgabírák. (Révay lev. Pesty.)

1420. Ordódi Lőrinc és Bessenyei Mátyás szolgabírák, mellettük még Báli Pál szolgabíró is említettik, aki önhatalmilag vármegyei gyűlést hirdetett. (Szdok 1869. 604.)

1424. Ördög István de Aranyán és Leustachius de Ok alispánok, — Szentmiklósi András, fia János és Borothi Fábían fia István szolgabírák. (B. Révay lev. Pesty.)

1430. Szentkirályi János és Lekseai Katona Péter alispánok. (Szdok. 1874. 219.)

1432. Tamasolchi Szász János és delfalvi Zugdya Tamás alispánok. (Pesty Elt. r. vm. I. 251.)

1435. Pethkei László mester és Keszii (Lezy) Kelemen alispánok. (Ugyanott.)

1437. Pethkei László mester, Szentlászlói Mihály és Keszii Kelemen három alispán. (Ugyanott.)

1447. Zeléndi Jánk és Pakai Balázs alispánok, — Ordódi Lőrinc és Bessi Antal, Dénes fia szolgabírák. (Révay lvt. Pesty ugyanott.)

1464. Kis Bálint és Fagyalasi Lőrinc, (aki Bács vármegyei)

gyében is alispán), szolgabírák pedig Bancsai István és Zolthai Benedek. (Pesty, Elt. r. vm. I. 251.)

1464. szeptember hóban Réghi Polyák Péter alispán, — Kynisi (?) Bálint és Demetrius, Sándor fia de Kakath szolgabírák. (Orsz. dipl. levlt. 16053. sz.)

1466. január hóban ugyanazok. (Orsz. d. l. 16296. sz.)

1468. Peszthi János és Nagyvölgyi László alispánok, — Demeter, Sandrin fia de Kakath és Bessenyoí Kis (Parvus) Jakab szolgabírák. (Révay lev. Pesty.)

1474. Bartháni Kaszász Péter alispán. (Gr. Károlyi es. lev.)

1476. november hóban Vizlai János alispán. (1473. Bács vm. alisp. volt.) — Kétházi Mihály és Bessenyoí Kis Jakab szolgabírák. (Orsz. d. lev. 17845. sz.)

1477. március hóban Vok Challowith alispán, — a szolgabírák ugyanazok. (Orsz. d. lev. 17926. sz.)

1477. junius hóban Bodizlói János és Gáspár Literatus alispánok, — Zakai Benedek és Bessenyoí Dobi István szolgabírák. (Orsz. d. l. 17964. sz.)

1479. augusztus hóban Dersfalvi Bakó Demeter alispán, — Kétházi Mihály és Bessenyoí Dobi István szolgabírák. (Orsz. d. l. 18265. sz.)

1482. junius hóban Czobor János alispán, — Szél Benedek de Kakath és Therek Lukács de Chypez szolgabírák. (Orsz. d. l. 18666.) — Czobor alispán ez év végén is. (Orsz. d. l. 18727.)

1483. Czobor János alispán. (Pesty Elt. r. vm. I. 262.) — Szél Benedek szolgabíró junius hóban. (Orsz. d. l. 18823.)

1483. Bodo István de Gyewrgy alispán, — Kétházi Mihály és Ollary (Fehér megyében) Mihály de Bozoth szolgabírák. (Orsz. d. l. 22505. sz. a Jánosit illető perirat.)

1484. április hóban (Máté filius rendiss. dni. Petri Akppi. Coloc.) és Olazius de Kisváradya alispánok, — a szolgabírák

még a mult éviék. (Orsz. d. l. 18954. sz. — Máté neveztetik Kisnek is, Olazius talán Aloysius?)

1494. szeptember hóban Haraszthi István és Nagy Döme alispánok, — Barky Imre de Szentmiklós és Nagy (Magnus) Máté de Lőrinc (?) szolgabírák. (Orsz. d. l. 20201. sz.)

1495. március hóban Both Mihály de Bayna és Szalánczy János de Szenttamás alispánok, — a szolgabírák a mult éviék: Barky Imre és Nagy Máté de Lengyel. (Orsz. d. l. 20254.)

1499. január hóban Geszthi Mihály Literatus és Doroszlói János alispánok, — Szentmiklósi Barky Imre és Chepsi Pál szolgabírák. (Orsz. d. l. 20766.)

1504. december hóban Ordódi György alispán, — Szentlászlói János és Siger László de Bessenyo szolgabírák. (Orsz. d. l. 24999.) A másik alispán nincs említve!

1509. október hóban Ordódi György és Fodor Péter de Cheph alispánok. (Szdok. 1874. 219.) — Kétházi György (Pesty Petrach vagy Patzachnak olvassa) és Uti Kelemen (vagy Imre?) de Boroth szolgabírák. (Orsz. d. l. 21938—39—61. sz.)

1511. szeptember hóban Ordódi György és Kakathi Szél István alispánok, — Kakathi Mihály deák (literatus) és Borothi Loránd Pál szolgabírák. (Orsz. d. l. 22205.)

1519. augusztus hóban Szentlászlói György de Lekese alispán, — Szél Márton de Kakath és Barothi Loránd Pál szolgabírák. (Orsz. d. l. 23203.)

152* Fodor Péter de Chypeh alispán. (Pesty. Elt. r. vm. I. 252.)

1521. Kakathi Szél Márton szolgabíró. (Ugyanott 253.)

1527. március hó 2-án a budai országgyűlésen Várday Mihály és Sulyok Lajos képviselték Bodrog vármegyét.

A török hódoltság után Bodrog vármegyének 1699—1702. volt ugyan névleg főispánja, de területe vitás levén, nem hasított ki Bács vármegyéből. A főispán Pétervárad sáncból (a mai Ujvidék) tett némi intézkedéseket.

A Rákóczy-féle mozgalmak az itt lent alig kezdő közigaz-

gatási működést újra megszüntette. Végre 1715-ben Bodrog vármegye új főispánt kapván, az

1715. március 25-én a Pétervárad-sáncban tisztújító széklet is tartott s akkor Urbanecz Mátyás (Bács vármegye II. alispánja) választatott meg alispánnak, Osztroiczky Imre főjegyzőnek, Grueber Mihály János pénztárosnak, Nigrinyi István (Bács vármegye alszolgabírája) főszolgabírónak, Vukas Lukács alszolgabírónak, Rzrimarcz József Antal főbiztosnak. (Iványi. Az új Bodrog vármegye 16. lap.) A vármegye területet nem kapott.

1717. szeptember 20-án Uj-Palánkán tartott tisztújításkor választatott: báró Pejácsevics György alispánnak, Osztroiczky Imre főjegyzőnek, Grueber Mihály János pénztárosnak és 1718. április hó óta helyettesítő alispánnak is, Rzrimarcz József Antal főszolgabírónak a péterváradi (ujvidéki) járásra és 1718. április 8-ika óta Richter Ferenc a titeli járásra, 1718. március 24-én főbiztosnak Hail István. (Ugyanott 24—26.)

A vármegyének most rendes területe is van, székhelye a Péterváradi sánc.

1719. március 3-án újra volt restauratio, megválasztatott: Urbanecz Mátyás alispánnak, Osztroiczky Imre főjegyzőnek, Grueber Mihály János pénztárosnak és helyettesítő alispánnak. A vármegye két járásra osztatván, a titeli járásban Rzrimarcz lett fő- és Babics Ignác alszolgabíró, a futaki járásban pedig Vukas Lukács fő- és Schorn Lipót Károly meg Szoszterics Márton alszolgabírák. (Iványi ugyanott. 28. lap.¹⁾)

Az 1720-ban kezdett perben Bodrog vármegye területe Baja-Almás-Zombor vidékére helyeztetett át, Bács vármegye azonban nem engedett, míg végre egy üres területen és a katonai helységeken kívül, a melyek Bodrognak ítéltettek oda, a többi ismét Bácsnak jutott és Bodrog vármegye most újra terület nélkül maradt.

Urbanecz Mátyás alispán még 1722., sőt 23-ban is szere-

¹⁾ A következő évekre Bodrog vármegyére vonatkozó még ismeretlen adatokat találtam Bács vármegye levéltárában, a melyeket sietek e helyen felhasználni.

pel még, Bodrog vármegye 1721-ben Czobor Márkban új főispánt is kap, a ki még

1728. május 24-én Baján tisztújítást tart. Ez alkalommal Szlovenicz Mihály helyettes alispán lemondván, Hammerschmid Ferenc Antal (azelőtt Bács vármegye pénztárosa és II. alispánja) választatott meg rendes alispánnak, Adamovics Bálint és Pruzsinszky Ferenc szolgabíráknak. Ezen választás főképen az országgyűlésen való részvétellel céljából történt, mert bizony itthon nem sok dolga volt a vármegyei tisztviselőknek, a kik vármegyei pénztár hiányában fizetést sem kaptak. Most Hammerschmid alispán és Furár Imre aljegyző utasításokkal mindjárt az országgyűlésbe küldettek, hogy Bodrog vármegye nyomorult sorsán segítsenek. Azonban Bács vármegyével szemben minden ügyekezett hasztalan volt. — Czobor Márk főispán 1728. szeptemberben meghalt és a kancellária ily zavart viszonyok között nem neveztetett ki új főispánt; ellenkezőleg Bodrog vármegye bekebelezése is tervbe vétetett.

1729. március 14-én tartott Bodrog vármegye Baján még particularis congregatiót, a melyben Hammerschmid alispán, Adamovics és Pruzsinszky szolgabírák, Peczy Ferenc és Riczoffi Mihály esküttek vettek részt és a viszonyok változtatásával a maguk zsebéből tett eddigi vármegyei kiadások visszatérítését remélték. De nem így történt!

Bodrog vármegye 1729. végén vagy 1730. elején végképen megszűnt, Bácsba olvasztatott. És a kir. helytartótanács 1730. február 4-én jelenti a királynak, hogy a minden joghatóságtól és tisztikarától megfosztott Bodrog vármegyének pecsétje „bizonyos“ Hammerschmidnál van; azért rendelje el, vajjon az egyenesen a hirályhoz adassék vissza, vagy a helytartótanácshoz? Erre a királyi rendelet február 23-án a pecsétet Bács vármegye alispánja által a helytartósághoz és onnan a kir. kancelláriába küldeti. Ugyanakkor a kir. kincstár vagy kamara is rendeli, hogy Hammerschmid Bodrog vármegye pecsétjét Bács vármegye alispánjának adja át.

De úgy látszik, ez nem történt mindjárt, mert Bács vármegye még 1732. december 9-én is ír a helytartótanácsához, hogy ez Bodrog vármegye pecsétjét és hivatalos iratait Hammerschmid által adassa át Bács vármegyének felküldés végett és csak 1733. június 5-én kapott Bács vármegye rendeletet, hogy Hammerschmidet az átadott pecsétről és hivatalos iratokról nyugtassa. S Hammerschmid 1734. január 5-én azt mondja, hogy Bodrog vármegyei tisztségét 1733. március 8-ig vitte; s minthogy Bodrog vármegye részéről fizetést nem kapott, követeléseinek kiegyenlítését Bodrog vármegye jogutódjától Bács vármegyétől kéri; illetőleg kéri, hogy azok a tőle még Bács vármegyei pénztárosi minőségében követelt összegbe betudasanak.

Bodrog vármegyei főispánok kinevezettek ugyan még 1746. és 1759-ben is, de ezek a vármegyéhez soha nem juthatván, tisztán csak a címet viselték még 1794-ben is. Bodrog vármegye pedig tényleg Bács vármegyével volt egybekapcsolva, eleintén csak ideiglenesen, de az 1802. évi országgyűlés e két vármegyét végképen egyesítette.

Függelék.

A következő sorokban közölt hézagos adatoknak csak az a céljuk, hogy a vármegyei monografia íróinak az ezekben érintett kérdések bővebb és részletesebb kutatására is buzdításul szolgáljanak.

I. Bács vármegyében hajdan (1355. és 1408.) csak 1 alispán volt, azután (1422. óta) rendszeren kettő, sőt a 15. század közepén (1447., így 1473-ban is) 3 is volt, különben ismét csak rendszeren kettő. — 1699. óta ismét csak egy volt, 1712. óta pedig rendszeren kettő, az 1860-as években ismét három volt, míg nem az 1870. évi 42. t. c. minden vármegyében csak egy alispánt enged meg.

Bodrog vármegyében 1280. óta csak egy alispánt találunk, 1399-ben kettőt s az óta felvátva egy vagy kettő volt (vagy

állandóan volt 2, de csak az egyiknek neve ismeretes?); 1437-ben volt 3 alispán is, ezután ismét felváltva egyet vagy kettőt, de utóbbi szám túlnyomó volt a mohácsi veszedelemig. — 1715. utáni években csak egy alispánja volt, a második alispánság csak címzetes.

II. A szolgabírák száma Bács vármegyében 1355. óta 2, 1520—23-ban 4. Bodrog vármegyében is mindig csak 2 szolgabíró van említve a török hódoltság előtt, csak 1437-ben volt 3. — Az 1699. évi rendezkedéskor Bács vármegyében 3 járás volt (Bács, Zombor, Baja), a Tisza vidéke a határőrségi milícia számára volt fentartva. Bodrog vármegyének 1715. egy és 1717-ben két járása volt, a titeli és a futaki vagy pétervárad. — Bácsban 1735-ben 4 járást találunk, 1768-ban a Tiszavidékkel együtt hármat. Egy 1778. szeptember 26-án Baján tartott gyűlésében a vármegye elhatározza, hogy Bács vármegye területét 4 járásra fogja felosztani az eddigi 3 helyett. Ezt a helytartótanács 1782. május 2-án megengedte, de ezen járások mind összefüggő tömör testet képezzenek és a helységek névsorát is be kell mutatni. Mindegyik járáshoz egy fő-, egy alszolgabíró és 2 jurassor választassék meg a rendes fizetéssel. Ezen 4 járás már 1778-ban lépett életbe: a bajai, zombori, bácsi és a tiszai járás neve alatt. De ezeket: alsó, felső, középső és tiszai járásnak is nevezték. — 1811-ben e vármegyét már 5 járásra osztják és az előbbi négy mellett a telecskai járás nevét találjuk. Ezen 5 járás volt 1820-ban is a katonai csajkás-kerületen kívül; de mindegyik járás 2—2 részre volt osztva s így az 1838. október havi restaurációkor éppen 10 járásról van szó. Mégis 1883-ig csak az 5 járás neve szerepel: alsó, felső, középső, telecskai, tiszai és az időközben bekebelezett hatodik, a csajkás járás, mindegyik 2—2, az alsó pedig 3 részre osztva, tehát összesen 13 részre. — Az 1883. évi 15. t. c. értelmében alkotott vármegyei szabályrendeletben Bács-Bodrog vármegye területét most 13 szolgabírói járásra osztotta. (Lásd: Bácska 1883. évi 78. számát november 27-ről.) Mindegyik külön-külön

egy fő- és egy alszolgabíró alatt. A középpontok a következő helységek: Baja, Almás, Zombor, Apatin, Hódság, Palánka, Ujvidék, Kúla, Topolya, Zenta, O-Becse, Titel, Zsablya.

III. A székhely. A régi Bács vármegye székhelye bizonyára Bács volt. A török hódoltság után 1699-ben Baján alakult meg újra és 1712-ben Kalocsán. Gyűléseit azonban a vármegye több helységben tartotta, mert állandó székhelye nem volt; mégis legtöbbször Baján, a hol a szent-Ferencrendiek kolostorában a vármegyei levéltár (1785. is) volt elhelyezve, valamint a vármegyei pénztár is; a vármegyei börtönök Bácsban voltak s itt tartattak a törvényszéki gyűlések is. 1713—27-ig Barics Mihály vármegyei adószedő házában Baján tartotta a vármegye gyűléseit és Barics ezért sok üres hitegetés után 1727-ben évenként 150 frtot kért utólagosan kárpótlást. Vármegyei gyűlések voltak még 1713. és 1715-ben Bácsón és Péterváradon (Ujvidék) meg Zomborban is; 1728-ban Bácsón, Baján, Monostorszegen és Péterváradon, (1744. is) stb. A vármegyének állandó székhelye nem lévén, hivatalos levelei Bács és Bodrog vármegyének 1741-ben Bajára címeztettek, de 1749-ben Bácsra is, sőt vannak Kalocsa, Baja, Neoplanta (Ujvidék)-féle címzések is, melyekből az első két hely (mert talán ott fő- vagy alispánt nem találtak) ki van törölve. Az 1760—80-as években particularis gyűlések még Szabadkán, Bácsón, Sztapáron, Szivacon is voltak. Ezután (1790-es évek óta) Zombor lett a vármegye állandó székhelye. A vármegye már 1753-ban vásárolt is telket, de a vármegyeház építését majd Bajára, István megyére, majd Bácsra tervezték, a mint az illetők magánérdekei kívánták; végre mégis csak a központbeli Zombor győzött, a hol aztán az állandó vármegyeház 1804-ben kezdett épülni. Mai díszes alakját és teljes kiépülését 1882—83-ban kapta.

A hajdani Bodrog vármegye székhelye a régi, de a most már nem létező Bodrog városa volt, és a vármegyei gyűlések is itten tartattak a városban, vagy a városon kívül sátrakban, „prope villam Budrug“, a mint 1369., 1391. stb.

találjuk; 1390-ben Varjadon is. Bodrogon kívül 1396. óta igen gyakran Háj-Szent-Lőrincen tartattak a vármegyei gyűlések, a mely két helység a vármegye törvénykezési helyének neveztetik, így 1408-ban; (1360. körül körül Chente és 1407-ben Davot (Dautova) szerepel mint törvénykezési hely.)

Az 1408. utáni években majdnem kizárólag Háj-Szent-Lőrinc szerepel mint Bodrog vármegye fő- és gyűléshelye a mohácsi vészig.

Az újra ébresztett Bodrog vármegye kérész élete Ujvidéken, az akkori Péterváradai sáncban üttötte fel székhelyét, de gyűléseit másutt is tartotta.

IV. Salarium vagy a tisztviselők fizetése. Bács vármegye összes tisztviselőinek évi fizetése 1715—16-ban (a főispánt kivéve) 2020 frt volt, ebből az alispán 400 frtot, főjegyző 150 frtot, főügyész 100 frtot, pénztáros 300 frtot, a szolgáltság 327 frtot kapott.

1716—17-ben a tisztviselők fizetése 2422 frt, 1719—20-ban 2774 frt, 1721-ben az I. alispán 600 frt, a II. alispán 250 frtot.

Bodrog vármegyében 1715-ben az alispán 300 frtot, főjegyző 300 frtot, pénztáros 380 frtot kap, ugyanígy 1717-ben is, de a főispán is 1500 frtot; 1719—20-ban a főispán 1500 frtot, alispán 500 frtot, pénztáros, egyszersmind II. alispán 500 frt, főjegyző 300 frt, 2 főszolgabíró á) 200 frt.

1727-ben Bács vármegye házi adója 7800 frt, ebből a főispán 1000 frtot kapott, a tisztviselők 3690 frtot stb. összesen 4790 frt kellett Salarium címén. Az 1730. november 4-én tisztújítás megállapodása szerint a főispán kapott 1100 frtot, I. alispán 600 frt, II. alispán 200 frt. főjegyző 300 frt, ügyész 100 frtot, pénztáros 300 frtot. 1734—5-ben pedig a főispán már 1500 frt, II. alispán 300 frt, egy-egy szolgabíró 200 frttal szerepel. A többi években a fizetés kisebb-nagyobb változást szenved.

1753-ban a salarium az 1752. október 26-án kelt kir. ren-

delettel szabályoztatott s pedig: a főispán illetéke volt 1500 frt, I. alispán 600 frt, II. alispán 300 frt, főjegyző 300 frt, főügyész 200 frt, 3 főszolgabíró á) 200 frt, 6 táblabíró á) 150 frt, főpénztáros 400 frt, főorvos 300 frt stb. A tisztviselők összes fizetése 7500 frt körül volt. — Ezen összegek azután állandóan megmaradtak (csak 1768. lett némi változás: főjegyző 400, főügyész 150, főorvos 500 frt.)

1773. május 1-eje óta kir. rendelet szerint kapott a főispán 1500 frtot, I. alispán 700 frt, II. alispán 300 frt, főjegyző 500 frt, 3 főszolgabíró á) 300 frt, főügyész 300 frt, adó- és házi pénztáros 500 frt, főorvos 500 frt stb. — Némi változás történt egy 1777. augusztus 25-én kir. rendelettel, a mely az 1775. március 18-án kelt szabályozó rendelet ellen tett vármegyei felterjesztések ügyét befejezi. — Különben a vármegyei tisztviselők összes évi fizetése az 1760-as években 7500 frt körül volt; 1781—2-ben 10,294 frt (e mellett a szerződő személyek és ruhájuk 5000 frt); 1784—5-ben 10,933 frt.

1786-ban II. József alatt az I. alispán 1000 frtot, a II. 500 frtot.

Az 1809—10. évi tisztviselői fizetések még 12,983 frtra emelkedtek, e mellett a szerződött személyekké 20,416 frtra.

Legújabbban az állami pénztár a vármegyei tiszti fizetéseket 14,300 frttal segélyezi, minek következtében azok 1893-ban némileg felemeltettek; így az alispán eddigi 2400 frt helyett 2600 frtot kap, a főjegyző 1800 frt helyett 1950 frtot stb. (Lásd: Bácska 1893. évi 30. és 59. számait.) A tisztviselők és szolgaszemélyzet felemelt új évi fizetése (a főispán nélkül) 35,300 frtot tesz.

Iványi István.

Régészeti leletek.

A tavali, valamint a most lefolyó 1893-ik évben a vármegye területén, nemkülönben a szomszédos mohácsi szigetben több rendbeli régészeti lelet fordult elő. Azonban csak egy esetben adatott tudtul a m. kir. pénzügyi miniszterium útján a megye történelmi társulatának, hogy a Kúlán talált 2091 drb kis ezüst a 16-ik századbeli érmekből tetszése szerint választhat és azokat becsárban megtarthatja. Minthogy azonban az ilyenmő érme már többszörösen a társulat éremgyűjteményében előfordulnak, a társulati pénztár szűk körülményeit tekintve, a társulat nem volt hajlandó a vételre, és így a számos leletekből, kivéve a zombori lelet régészeti tárgyát, a társulat, egyik lelet tárgyaiban sem részesülhetett.

Ennek fő oka, hogy a talált kincsekre és régészeti leletekre törvényünk nincsen és csak az 1811. és 1812-ik évben kelt királyi resolútiokon alapult szokások a mérvadók, melyek azután az illető hatóságok által tetszés szerint különbözőleg alkalmaztatnak, minthogy pedig a történelmi társulatok és azoknak gyűjteményei csak a legutolsó időben keletkeztek, azokat a hatóságok különböző eljárási szokásai csak igen ritka esetben veszik tekintetbe, ezáltal a vidéki történelmi társulatoknak csak kivételesen nyílik alkalma az ily leletek megtekintésére, annál kevesebbé a talált régészeti tárgyak megtarthatására nézve, sőt az ilyenmő leletekről is többnyire csak véletlenül magán úton értesülhetnek a társulatok. Így történt ez vármegyékben is a lefolyt két utolsó évben.

A mennyire sikerült a társulatnak az ily nemű leletekről magának tudomást szerezni, azok következők voltak:

1. A mohácsi szigeti lelet. 1891-ik évi június 13-án Szőke József és Pál, Major János társaságában, különben dautovai lakosok, mint haszonbérlők a szomszédos mohácsi szigetben kukorica kapálás közben összesen 42 darab régi egészen fényes aranyra bukkantak, melyek azután a bajai kir. adóhivatal pénz-

tárába kerültek, honnan később az illető szolgabíró által a vármegye alispánjához küldettek be, hol azután azok szakértőleg megvizsgáltatván, közöttük 21 darab Mátyás királytól, 1 darab Zsigmond, 1 darab Albert és 3 darab II. Ulászló királyoktól származottaknak találtatott.

Az aranyok alig voltak egy arasznyilag a föld alatt és tökéletesen épeknek mutatkoztak; hogy ki rejtette őket oda, azt alig fogják megtudhatni, az elrejtésnek sietséggel kellett történni, azért volt az oly közel a felszín alatt, valószínű tehát, hogy a mohácsi vész után egyik menekülő nagy úr a szigetbe bujdosván, hirtelenében rejtette el aranyait, ki azután vagy elveszett, vagy pedig a török világban oda többé vissza nem térhetett. A régi aranyokból 13 darab a pécsi püspöknek, ki azokat mint földes úr igénybe vette, adattak át, a talált aranyok fele értéke pedig 855 frttal a lelőknek adatott ki, de a többi aranyok nem mondatik, hogy hová lettek, mert csak azok fele értéke fizettetett ki a találóknak.

2. A feljebb említett Kúlán, Péter Márton földén talált 2149 darab kis ezüstérem a XV. és XVI. századból származik, ezek a pénzügyi miniszterium által a nemzeti muzeum igazgatóságához küldettek át, mely azokat megbecsültetvén, 58 darabot megtartott, a többit pedig a vármegyéhez visszaküldötte. Ezen csekély értékű vékony ezüst érmeknek legnagyobb része a mohácsi vészt megelőző időből, II. Lajos, Ulászló és Mátyás királyok idejéből származtak, minthogy azonban a megkínált társulatnak szüksége ily érmekre nem volt, azok a találónak visszaadattak.

3. A zombori régészeti lelet a kereszthadak, vagy a népvándorlás, vagy ép a magyar pogány időszak korából, Kukula Antal tégláégető kemencéje mellett földásás közben egy régi sírban fedeztetett fel, állott pedig az egy egyenes egyélű 78 cm. hosszú vas kard-, rozsdás pengéjéből, továbbá egy kovácsolt háromszögű nyílhegy és szárnyból, úgy egy lándzsa vagy

késhegyből, szinte vasból, végül egy bronz csat és egy vékony ezüst kis lemezből, mely valószínű díszül szolgált, az egész lelet a sírban talált széthordott és szétmállott csontok kivételével a történeti társulat gyűjteményében őriztetik és a társulat 1892. évi évkönyve III-ik füzetében részletesen leírva létezik, itt csak mellesleg megjegyzem, hogy ily jelentéktelen ezüst lemez a régi pogány magyarok fővegét szokta díszíteni.

4. Most következnek a pringlevica-szentiváni több rendű leletek; ugyanis még a múlt évben Rauschenberg Adolf községi jegyző, mint a társulat buzgó tagja, szivességéből egy 10—15 cm. magas, csinos alakú cserépkorsót küldetett be a társulat gyűjteményébe, melynek a fején nem nyitott, hanem fedett és égő veres színnel bemázolt szája van; a korsó két oldalán pedig három-három szegben álló nyílt lyuk látható. A lelet körülményeiről kérdezősködván, a nevezett jegyző úrtól a következő választ nyertem:

„A mocsáros Mosztonga bal partján az úgynevezett Szentkúti híd közelében fekvő szántó földből a múlt 1892-ik évfolyamán nagyobb mennyiségű régi cserépedény jött szántás közben a felszínre, melyekből egy a megye gyűjteményébe küldetett, nagyobb része azonban ezen leletnek Budapestre dr. Borovszky-nak küldetett fel. Ily alakú edények Magyarhonban ez ideig nem találtattak.

Ezen leletek arra határoztak el, mondja Rauschenberg, hogy midőn a nevezett úr itt időzött, egy próbaásatást rendeztem, egy úgynevezett mélyítő eke elé 4 lovat fogattam és az egész szántó földet felhányattam, az eredmény nem volt kielégítő, mert több ily edényt nem találtunk, helyettük csak két darab virág edényhez hasonlót és egy darab töredéket találtunk alakja utóbbinak sokban hasonlított az úgynevezett „kuglhopf“ bordázott mintákhoz, azonban magassága nem állott arányban átmérőjéhez, mely alig 8—9 cm. volt, tehát használata talány maradt.

Innen átmentünk, folytatja Rauschenberg, a Mosztonga jobb partjára, az előbbi helylyel majdnem szemközt fekvő kinyúló magaslatra, melyen azelőtt már feltűnően sok vörös tégladarabot találtam, itt megkísérlettünk egy másik próbaásatást, itten egész téglát nem találhattunk, hanem e helyett rövid ásás után az oldalban találtunk két csontvázat, az egyik koponyája vigyázatlanul emeltetett ki és az alsó álkapcsa a tetsőtől elvált, a másik hosszas és a közönségestől eltérő alaku volt és sértetlen emeltetett ki, sajátságos, hogy a szájüreg, mely rendszeren csukott szokott lenni, nyitott és földdel tömve, de a fogzat ép volt. Minthogy Borovszky úr a csontvázat megvizsgálatás végett magához vette, a szájüreget nem vizsgáltuk meg és az ásatást is beszüntettük, feltartván azt alkalmasabb időre.

5. Egy másik folyó 1893-ik évi március hó elején szinte Szent-Iván község határában talált érem leletről a következő jelentést tett Rauschenberg jegyző úr azon hó 8-ról: „Községünk határában előforduló nagyobb mennyiségű régi ezüst érmekről a következőket közölhetem: folyó március hó 7-én reggel, jelentést kaptam, hogy Edl János helybeli lakos szántóföldjén, melyet haszonbérben bir, az előtti napon nagyobb mennyiségű régi ezüst pénzt és néhány darab aranyat talált, melyekből egy darabot a jelentő fel is mutatott. A mintegy 20 kros érem nagyságu felmutatott ezüst pénznek egyik oldalán a király arképe hegyes szakállal, csipke gallérral, koronával fején, úgy: Sigiaem III. D. G. Rex Bolonis III. D. L. körtrattal volt látható. Az ellenoldalon pedig III. szám, balról egy sas, jobbról egy lovon ülő harcos kivont karddal, közepén címer, alól pedig következő felirat: Gros Ang. Trip. Reg. Poloni, legalól balról gyűrű 94. sz., jobbról Λ volt látható. Az érem egészen új, éles veretűnek és alig használnak látszott. Az egész leletet nem láttam, mert másnap az erdővéd az egész leletet, mint a kincstártól bérelt földén talált kincset, a találótól átvette és az a kir. erdészeti hatósághoz Apatinba küldötte. A vett

értésítés szerint a lelet 3 darab aranyból és 13 darab koronás tallér nagyságu és 600 drab apró ezüst éremből állott.

A lelhelyről közölhetem, hogy az a községi temető közelében az elvonuló római sánc déli oldalában létezik és hogy a hely mint szántóföld évek óta szántatik, de az abban levő korhadttuskó, valami őserdei famaradványa évenként ugyan körül szántatott, de csak az idén döntötte azt ki véletlen a szántó eke vasa és ez hozta napfényre az egész leletet, mely ezen fatuskó aljában volt elrejtve.

Másnap, március 16-án Rauschenberg még következő felvilágosítást adott: A fenn leírt leletből másnap 4 db jött még kézhez. Az első a már leírthoz hasonló volt, az évszám rajta 1594-ik év, míg a tegnapi M. D. L-i évszám mutatkozott. III. Zsigmond mint tudjuk 1484 – 1632. közt uralkodott és így a három X valószínűen helyszűke miatt maradt el.

A második érem egyik oldalán egy páncélos rövidnyakú szakálos férfi melképe volt látható, korona és főveg nélkül „Justus ex fide vivit” körirattal és 1545. évszámmal, a túloldalon pedig egy sas, Albert D. G. March. Brand. Dux Prus. körirattal.

A másik két érem apró érem volt, Magyarország korona nélküli címerével és Máriával, Patrona Hungarie körirattal, az egyik I-ső Ferdinándtól 1548-ból, a másik Miksától 1568-ik évből. A lelet majdnem kizárólag csak XVI. századbeli érmekeket tartalmazott.

A kir. erdőhivatal az egész leletet áttette az apatani kir. járásbíróshoz, mely ugyan a megye történelmi társulatát az ápril 7-ére kitézött felosztási tárgyalásra meghívta, de a meghívás elkésve, csak 10-én érkezvén a társulati elnökhöz, a társulat magát a tárgyalásnál nem képviselhette és így nem is részesült a leletben.

Hogy ki, mikor és miért rejtette a kérdéses leletet a leírt fatörzs aljába, arra adatok hiányában alig felelhetünk, annyi bizonyos, hogy a kérdéses lelet érmei mind a mohácsi ütközet

utáni időből származik és vegyes nemzetiségű érmek; ezen időtájban pedig Priglevica-Szt-Iván környékén a török uralkodott, de minthogy a lelet között török érem nem találtatik, az valószínűen keresztényé lehetett és pedig különösen, mert akkor a lengyel érmek voltak a kereskedési forgalomban. Az is bizonyos, hogy a török uralom idejében Szt-Iván és Apatin vidékét baromtenyésztéssel foglalkozó nomád szerbek lakták és hogy akkori időben a egész vidéket rengeteg erdőség borította, mely a Mosztonga mentében dús legelővel bővelkedett, mert Szt-Iván csak 1763-ik év körül kapta a mostani németajku elődeit, kik leginkább a hubertsburgi béke után elbocsátott granátosokból állottak, ezeknél fogva ezen lelet valószínűen szerb kereskedőé vagy rablóé lehetett, kiknek a török zsarnokság idejében bizonyára mindig okuk lehetett kincsüket elrejtetni.

A történeti társulat gyűjteménye ezen leletből sem részesült.

Grosschmid Gábor.

A magyarországi szerb hírlapirodalom története.

Irta: **Érdúj helyi Menyhért.**

(Folytatás.)

Селѧк. (Seljak. Falusi.) Gazdasági, ipari és művészeti hetilap. Rádics György alapította és szerkesztette. Első évfolyama 1862. Előbb a püspöki, majd a Fuchs-féle gyorssajtó betűivel nyomtatott. Hetenkint egyszer, hétfőn jelent meg, félíven, 4-edrét. Felölelte a gazdaság minden ágát: földművelést, kertészetet, ipart, kereskedelmet és a művészi világ fő mozzanatait.

Домишљан. (Domišljan. Elménc.) Kezdetől végig Sztojadinovic Szvetožár szerkesztette. Nyomatott Fuchsnál Ujvidéken. A lap 1862-ben indult meg s 1866. év végeig állott fön. Szatirikus politikai folyóirat volt s havonkint egy íven, 8-adrét jelent meg. Irályzata radikális; tartalma: tréfás politikai levelek,

ironikus párbeszéddek és gúnyos hírek. Minden cikke politizál s gúnyolja a magyarországi politikai állapotokat.

Путник. (Putnik. Utas.) Fuchs Ignác kiadásában jelent meg. A tanuló ifjúságnak szánt ismeretterjesztő lap. Szerkesztette előbb Rájkovics György, Ignjátovics I. és Natoseviss Gy., utóbb Csakra Emil. 8-rét 46 lapra terjedő füzetekben jelent meg. Még az alapítás évében, 1863-ban megszűnt. Költeményeket, útleírásokat, történelmi értekezéseket, oktató cikkeket közölt az ifjúság számára.

Хумориста. (Humorista. Élcelő.) Szerkesztette Rajkovics György 1863-ban. Mint a címe is mutatja: élclap volt, mindössze csak egy száma jelent meg Ujvidéken.

Огледало србско. (Ogledalo srbsko. Szerb tükör.) Szerkesztette Hadzsics János dr., irodalmi néven Szveticz Milos, előkelő szerb író, ki a lapot 1864-ben alapította. Minden ötödik héten két ívnyi tartalommal jelent meg. Nyelvtudományi és szépirodalmi lap volt, összesen 9 száma jelent meg. Tartalmát első sorban nyelvtudományi cikkek képezték, melyek a kor nyelvészeinek harcait érdekes világításba helyezik a szerb és orosz helyesírás különbözete tekintetében. Tartalmaz azonkívül történelmi, irodalomtörténeti és vegyes tárgyú cikkeket. Ujvidéken jelent meg.

Зоља. (Zólya. Darázs.) Alapította 1864-ben Trumics K. Megjelenése időhöz nem volt kötve. 1865-ben megszűnt. Ujvidéken jelent meg.

Змај. (Zmaj. Sárkány.) Alapította Jovánovics Jován szerb költő, ki utóbb maga is Zmaj írói nevet vett fel és így ismeretes, úgy, hogy ma rendszeren Zmajnak, vagy Zmaj Jovánovics Jovánnak nevezik. A lapot Pesten alapította s ott több évig kiadta, utóbb azonban, a mint Budapestet elhagyta, a lapot is Délmagyarországban, legutóbb Zimonyban adta ki. A Zmaj kitűnően szerkesztett élclap volt, minden ötödik hétben nagy negyed-rétben jelent meg. Utóbb kéthetenként jelent meg.

Матица. (Matica. Méhkirályné.) 1865. évi október hóban

alapította a szerb Matica. A szerkesztéssel Hadzsics Antalt, a Matica jelenlegi titkárát bízták meg. A folyóirat másfél íven havonként háromszor jelent meg. Összesen 4½ évfolyama látott napvilágot Ujvidéken. Tartalmát: költemények, elbeszélések, a jogi és bölcséleti tudományok körébe vágó értekezések, irodalom és művészet képezték. Előkelő színvonalon álló folyóirat.

Рен. (Ren. Torma.) Élclap. Szerkesztette Rájkovics György. Öthetenként egy száma negyedréiben egész íven jelent meg. Alapította Rájkovics 1866-ban, Ujvidéken; összesen öt száma jelent meg s a következő évben megszűnt.

Пријатељ србске младежи. (Priyatelj srbske mladeži. A szerb ifjúság barátja.) Alapította Vukicsevics Gy. Miklós jeles szerb pedagógus Zomborban, hol ugyan ő szerkesztette is a lapot. Havi folyóirat, egész íven 8-ad rétből jelent meg. Tartalma oktató és mulattató az ifjúság számára.

Застава. (Zástava. Zászló.) Politikai lap. Miletics Szvetozár dr. országgyűlési képviselő alapította 1866-ban, egyúttal szerkesztője és kiadója is volt a lapnak. Első évben a Zásztava Pesten jelent meg, következő évben Miletics áttette Ujvidékre és szerkesztését Pávlovics István dr.-ra bízta. 1871-ben N. Popovics J., majd Gyorgyevics M., Bekics T., Tomics Jása, azután Mihájlovics Br., Jovics I. vette át a szerkesztést, jelenlegi szerkesztője Pacsu János dr. Kiadó-tulajdonosa előbb Miletics Szvetozár volt, most ennek fia: Miletics Szlávko Szvetozár. Kezdetben a Zásztava hetenként kétszer, ma négyszer (szerdán, pénteken és vasárnap egész, kedden félíven) ívréiben jelenik meg. A lap a becskerekai program alapján áll; előbb mint a szerb szabadelvű párt lapja szerepelt s még a párt megoszlása után is e címet viselte; 1891-ben vette homlokára e címet: „a szerb nemzeti radikális párt organuma.“ Tartalmaz politikai cikkeket, levelezéseket, irodalmi bírálatokat, szépirodalmi tárcákat, rövid híreket, távirati tudósításokat és árúforgalmi kimutatásokat. Azelőtt erősebb hangú polémiákat sűrűn olvastunk a Zásztavában, utóbbi időben mérsékeltebb.

Недељни лист. (Nedeljni list. Vasárnapi lap.) Hetenkint egyszer egész íven negyedréthben jelent meg Fuchs Ignác kiadásában. Szerkesztette Beogradac János. Ismeretterjesztő újság kereskedők, iparosok és földmívelők számára. Tartalma: börzei kimutatások, piaci árúforgalom, gazdasági cikkek, tárcák, rövid hírek. 1867-ben alapította Fuchs nyomdász és három évfolyamot bocsátott közre. Ujvidéken jelent meg.

Вршацка кула. (Vršacka kula. Verseci kúp.) Egy domb van Versec városa mellett, melyet Vršacka kulá-nak, verseci domb- vagy kúpnak neveznek. Ettől kölesönözte a lap is címét. Heti lap, mely a kereskedelem, ipar és a nyilvános élet érdekeit szolgálta. Ez irány jellemzi tartalmát is, mely egy provinciális város polgári életéből van merítve. A lapot Kirchner J. E. nyomdász adta ki Versecen, szerkesztője Mandukics M. volt. Hetenkint egyszer jelent meg egész íven.

Беседа. (Beseda. Hétszónoklat.) E lap mint első szerb nyelvű egyházi folyóirat 1868-ban Monásevics András szerkesztésében indult meg, később Popovics István vette át a szerkesztést. Különben egyik is, másik is csak a szerkesztői címet viselte, tényleg a lapot Szándics Sándor főgimn. professzor vezette. A Beszeda Angyelic patriárka költségén havonként háromszor negyedréthben egész íven jelent meg. Szolgált az egyházi és iskolai érdekeket. Tartalmazott: pasztorális, pedagógiai és gazdasági cikkeket. Melléklete, a Духовни зборник (Duhovni zbornik) szent beszédeket tartalmazott.

Народ. (Narod. Nép.) Politikai lap. Hetenkint kétszer jelent meg Szubotics János dr. szerkesztésében. E lap a Szrpszki Národdal egy időben indult meg és a nemzetiségi szabadelvű irányzatot szolgálta. A lapot Szubotics János zágrábi szeptemvir alapította 1869-ben, azonban három év múlva a lap tulajdonos és szerkesztő elköltözött Eszékre s a lap megszűnt. Különben a Narod bukásának volt más oka is: azon időben a szerb nemzetiségi szabadelvű pártnak két lapja volt: a Zásztava és a Narod; minthogy a Zásztava népszerűbb volt, a Narod nem

birt vele versenyezni. Tartalmazott: politikai, közművelődési cikkeket, tárcákat, végül levelezéseket és apró híreket.

Српски народ. (Srpski narod. A szerb nép.) Politikai lap. 1869-ben Masirevics patriárka alapította és Grujics János dr. szerkesztette. A patriárka halála után a lap tulajdonjoga átszállott Grujics szerkesztőre, ki azt hetenkint kétszer egész íven ívrélben adta ki. A Szrpszki národ folytatását képezi a Napredáknak, a szerb papság organuma volt, annak érdekeit szolgálta. Mint ilyennek olvasóközönsége leginkább egyházi férfiakból állott; mindazáltal olvasta a világi közönség műveltebb osztálya, sőt a köznép is. Tartalmát politikai, neveléstani, gazdasági cikkek és hírek képezték. Megszűnt 1891-ben.

Млада србадија. (Mlada srbadija. Ifjú szerbség.) Szépirodalmi és ismeretterjesztő lap a szerb ifjúság számára. Szerkesztette Hadzsics Antal. 1870-ben indult meg Ujvidéken s megjelent havonkint egy füzetben hat ívnyi tartalommal. Kiadta a szerb omladina. Vannak benne: oktató, szépirodalmi, közművelődési, történelmi cikkek, elbeszélések, költemények és vegyes hírek. Összesen 9 füzete jelent meg.

Земљак. (Zemljak. Földi.) 1870. évi október hóban indította meg Rajkovics György. Megjelent havonkint háromszor Ujvidéken. Tartalma: történelmi elbeszélések a szerbség múltjából, költemények, oktató cikkek a társadalom és család számára, gazdasági jótanácsok és tréfás apróságok.

Глас народа. (Glas naroda. A nép szava.) Néplap. Szerb írók társulata alapította 1871-ben Ujvidéken. Az alapítók egyúttal kiadók és munkatársak is voltak? A lap szerkesztője V. Popovics István. Nyomatott a „szerb nemzeti társulati nyomda“ betűivel. Megjelent hetenkint egyszer egész íven. Tartalma: történelmi elbeszélések, tanulságos fejtegetések a családi életből, gazdasági, áruforgalmi tudósítások; tárcá, rövid hírek.

Жижа. (Žiža. Tűzláng.) Élelap. Jovánovics Jován (Zmaj) szerb író alapította 1872-ben, ki egyúttal szerkesztője is volt a lapnak. Megjelent havonkint háromszor egész íven. Zmaj

kezdetben Ujvidéken adta ki a lapot, majd innét elköltözött s a szerkesztőség is átment Zimonyba. Eleven humorral, töröl metszett szerb nyelven írott jóízű humorisztikus lap.

Позориште. (Pozorište. Színház.) Kezdetől 1872-től fogva Hadzsics Antal, a szerb Matica titkára szerkeszti. Kiadja a szerb színházi társulat. Midőn az ujvidéki szerb színházban előadások vannak, minden előadás napján, különben havonként egyszer jelenik meg fél íven. Tartalmaz színdarabokat, színházi bírálatokat, színészeti híreket és jelentéseket.

Радован. (Radovan. Radován.) Gyermeklap. V. Popovics István alapította 1876-ban s elnevezte a lapot elhunyt gyermekéről: Radovánról. Nyomatott a „szerb nemzeti sajtóban“ s megjelent havonként egyszer, nyolcadrét 3—4 íven igen sikerült képekkel illusztrálva. Vannak benne gyermekversek, elbeszélések, mesék, talányok. Munkatársai jónevű szerb pedagógusok: Natosevics, Zmaj, Oberknezsevics, Jovánovics M., Mátics, Varadjanin, Popovics.

Лист за народ. (List za narod. A nép lapja.) Szerkesztette és kiadta Csakra Emil. 1876-ban indult meg és megjelent hetenként egyszer negyedrért egész íven. Néplap. Tartalma: társadalmi és családi, iskolai, gazdasági, egészségügyi cikkek, elbeszélések és hírek.

Завичај. (Zavičaj. Szülőföld.) Szórakoztató és ismeretterjesztő lap. 1878-ban alapította a Zásztava kiadóhivatala. Megjelent hetenként egyszer negyedrért, egész íven, a „szerb nemzeti nyomda“ betűivel. Csak egy évig állott fenn. Tartalma: társadalmi cikkek, elbeszélések, költemények, aprólékok.

Стармали. (Starmali. Borszem Jankó.) Sikerült képekkel illusztrált politikus lap. Alapította és szerkesztette Jovánovics Jován (Zmaj) 1878. Megjelent havonként kétszer negyedrért másfél íven. Kiadta Pájevics A. nyomdája Ujvidéken. Megszűnt 1889-ben.

Шаљиви астроном. (Šaljivi astronom. Tréfás csillagász.) Képekkel illusztrált élclap, megjelent havonként nyolcadrétben

egész íven. Alapította és kiadta a „szerb nemzeti nyomda“ 1879-ben.

Задруга. (Zadruga. Családi kör.) Néplap. Megjelent hetenkint egyszer egész íven, negyedrért a „szerb nemzeti nyomda“ betűivel. Szerkesztette Musicki Brankó. A lap megindult 1879-ben. Tartalma: társadalmi iránycikk, útleírások és elbeszélések, gazdasági, kereskedelmi és áruforgalmi hírek.

Вечерњача. (Večernjača. Esthajnali csillag.) Alapította 1881-ben április hóban Rájkovics György. A lap megjelent hetenkint egyszer negyedrért egész íven Miletics Szvetozár nyomdájában. Imeretterjesztő és szórakoztató lap. Tartalma: elbeszélések, költemények, útleírások, oktató cikkek, irodalmi ismertetések, apróságok. Megszűnt 1882-ben.

Српске илустроване новине. (Sprske ilustrrovane novine. Szerb képes ujság.) Szerkesztette V. Popovics István Ujvidéken. A lapot 1881-ben alapította Pájevics Arzén nyomdász. Munkatársai: Zmaj, Hadzsics, Pávlovics, Szárics M., Gresics, Derra, Petrovics stb. megannyi jó nevű szerb író. Havonként kétszer két íven jelent meg érdekes tartalommal. Vannak benne: költemények, elbeszélések, történelmi értekezések, a szerbség jeleseinek életrajzai, irodalom történeti adatok, művészeti tanulmányok, etnografiai cikkek, könyvbírálatok. Elegáns kiállítású, szép rajzokkal illusztrált szórakoztató, ismeretterjesztő, irodalmi és művészeti lap. Két évi fennállás után megszűnt.

Српско коло. (Srpsko kolo. Szerb kör.) Alapított 1881-ben Ujvidéken és megjelent hetenkint egyszer egész íven Dimitrievics Miklós betűivel. Szerkesztette Dimitrievics Miklós. Tartalma: közművelődési, társadalmi, történelmi cikkek, tárca, levelezés, irodalom, ujdonságok. 1884-ben megszűnt.

Садашњост. (Sadašnjost. Jelenkor.) Közművelődési, gazdasági és szórakoztató hetilap. Alapított 1884-ben Nagy-Kikindán. Megjelenik negyedrértben egész íven. Szerkesztője és kiadó-tulajdonosa Petrovics Milán. Tartalmaz: politikai cikkeket, ujdonságokat, tárcákat, rövid híreket.

Бачванин. (Bačvanin. Bácskai.) Közművelődési, társadalmi és közgazdasági lap. Megjelenik Zomborban, vasárnaponként egész íven. Alapítási éve ennek is 1884. Szerkeszti Georgievics Konstantin. Tartalma: politikai cikkek, tárcák, levelezések, hírek a szerb világból, helyi hírek, irodalmi értesítések. Megszűnt 1893-ban.

(Vége köv.)

„Péter és Bánk-Bán összeesküvése.”

Irta: Érdujhelyi Menyhért.

Tanulmány: ~~Grosschmid~~ Gábortól.

Az író maga legjobban jellemzi művét, mikor azt mondja: „Előttünk áll a merénylet képe a korviszonyainak keretében, mely elénk tárja az akkori zavaros közállapotokat.”

Örvendhetünk, hogy Bács-Bodrogh vármegye történeti társulata tagjai között találkozott egyén, ki hazánknak egyik nagy nevezetességű időszakából kidomborította művében azon eseményeket, melyeknek hordereje kiterjedt történetünk legnagyobb részére, mert ezen korszak, a szerző által leírt eseményeivel szülte 1222-ik évben a híres „Bulla aureát” az ezeréves magyar alkotmánynak talpkövét.

De dacára a korszak fontosságának nem létezik egyetlenegy írónk sem abból a korszakból, kinek közvetlensége, vagy legalább biztos tudomása világot vetne az akkori eseményekre.

Azért nagy érdeme az írónak, hogy ezen homálylepte korszakhan is megtalálta a nyomokat, melyek felderítik az eseményeket és bizonyára nagy köszönettel tartozunk Érdujhelyi Menyhértnek, mint történésznek, hogy oly bőven feltárta előttünk azon kútforrásokat, melyből ő merített, mi pedig még mindig meríthetünk, ezzel Érdujhelyi szolgálatot tett a tudományos világnak.

Bánk-Bán 1212-ik év körül mint bácsi főispán említetik ugyan codexeinkben, de erre nézve positiv bizonylatunk nincsen, ellenben, hogy Berthold kalocsai érsek és Gertrud királynénak öcsese

volt Bács és Bodrogh vármegyék főispánja és pedig 1213-ik évben, ez több helyütt említettik és így Bánk, úgy mint Berthold közvetve érinti Bács-Bodrogh vármegye történetét.¹⁾

De hogy a bírálatba bocsátkozhassunk, szükségesnek tartom az akkori kor ténylegi állapotát közelebbről ecsetelni.

Négy személyesség az, a kik körül forog az egész történet, a többiek csak mellék személyek. Az első mindenekelőtt a király: második András, egy, ugyan nem éppen mindennapi uralkodó, de a kinek zsarnok önkénye sanyargatta széles Magyarországot, kinek lovagias, de könnyelmű szeszélye elvitte őt Jeruzsálembe, ép úgy, mint Galiciába, onnan egy üres királyi címet, innen csak bonyodalmakat hozván haza hazájába, de a kinek még is elég belátása volt, habár kényszerülve is, a „Bulla aurea“ diplomájával Magyarország rendi szabadságát sok viszontagság után megállapítani.

A második előtérbe lépő személyesség a gyűlölt merani születésű hercegné, Gertrud királyné, ki mint szent Erzsébet és IV. Béla király anyja és Berthold kalocsai érsek nővére, jó anyának és nővérnek bizonyult, hozzá az egyháznak is kedveltje volt, de a ki soha sem assimilálta magát új hazája nemzetével és megtartva idegen német jellemét, meggondolatlan könnyelműségével csak vészt és zavart hozott új hazájára.

A harmadik személyesség Berthold a merani herceg, kalocsai érsek, a későbbi Aquilejai patriárka, ki felfuvalkodott üres gőgjével, minden képzettség nélkül, kiről III. Ince pápa is panasolja, hogy tudatlan, és tanítványainak tanítványa sem lehet, idegen, honából hozott ledér elbizakodásával, a király méltatlan kegyelméből, mint kalocsai érsek és a király helytartója, a legsúlyosabb idöket idézte fel az országra.

Végül a negyedik: Bánk-Bán a ország nádora, az állítólag halálosan sértett férj, a király helytartója és távollétébeni

¹⁾ Lásd: Iványi Bács vármegye főispánjai. Tört. társ. évkönyvének IX. évfolyamának 1. füzeté. Századok 1871. 440. lap. Katona historia Crit. V. 175. Cod. dipl. III. 1. 148.

kormányzója, különben a magyarság képviselője, de aki mégsem volt képes az uralkodó törvénytelenégeket megakadályozni, a melyeket a király és annak kedvencei a királyné és Berthold fivére, előidéztek.

A személyeken kívül tekintetbe kell még vennünk az azon időbeli viszonyok között az akkori ténykörülmenyeket is. Mindenek előtt a szerencsétlen ellenszenves viszonyt, mely a magyar és német nemzetiség között az egész ezer éves történetünkben veresfonalként átvonul. A magyar mindig könnyelmű ledér embernek tartotta a németet, megvetette és sohasem szeretett vele érintkezni, már csak azért sem, mert viszont a német mindig lenézőleg sértő felsőbbiséget akart felette gyakorolni, a ki a magyart András korában is, ha nem tartotta ugyan nyereg alatt megpuhított lóhús evőnek, de még is jó formán csak durva vad népnek tekintette. Hozzá az ősi szigorubb szokásokhoz ragazkodó magyar, nem tudott a könnyebb és engedékenyebb erkölcsű nemzetiséggel megbarátkozni, ily ellentétes viszonyok között azután nehéz is volt együtt élni.

Tekintetbe kell vennünk továbbá, hogy András rossz uralkodása a tönk szélére juttatta az országot, de nem merte bántani az oligarchiát, melynek féktelenségét csak nevelte a király gyávasága. Ismerjük a corpus jurishól az ismaelitákat, az akkori zsidókat, kik zsaroltak és bitoroltak mint csak lehetett, ezáltal az ország széltében nagy volt az elégtelenség és a király és királyné pazar kényuralma csak üszök volt a gyulékony anyagba.

Végre tekintsük az akkori műveltségi állapotokat, mikor csak a pap és barát tudott valamit, azt is keveset, bizonyítja ezt Bertrand a főúr, a kalocsai érsek, de a főurak tudománya sem volt más, mint lóhátról a kardot forgatni és a nyilat előlőni, hozzá a durvaság és dőzsölés jellemezte ez erkölceiket, habár bizonyos rideg puritanismust nem lehet őseinktől megtagadni és ez minden esetre ellentétben állott az akkori kissé szelidebb német szokásokkal, habár azoknak is meg volt a nagy Humpenjük!

Az akkori világ mit sem tudott a hírlapról vagy az azt széthordó postáról. Ha akkor nem lett volna a zárdákban hol itt, hol ott egy barát, ki az eseményeket feljegyezte, most nem volnának kodexeink, most legalább hozzávetőleg tudhattunk meg egyet-mást. A klastromok és zárdák voltak gyűlhelyei az idegen utazóknak és a szomszéd zárdákból érkező vendég-barátoknak, a kik azután a környezet confraterjeivel víg poharazás között a számos poculum caritatis ürítése mellett beszéltek és pletykáltak el mindent, mit jól vagy rosszul tudtak, mely mondákat azután feljegyezte, talán néha kissé nehéz fejjel is, az arra hivatott páter. A zárdák voltak akkori időben a kávéházak és kaszinók, de ez sem történt minden nap, leginkább csak a nagy ünnepnapokon. Így készültek azután idő folytával a kodexek.

Mindenesetre megemlíthetjük még az akkori ultramontan pápai befolyást, mely culturalis álláspontja által is nagy befolyást gyakorlott az egész keresztény világra, de a melynek rugója mindenkor csak saját egyházi hatalmának nevelése volt és a mely már akkor a későbbi jezsuita elvnek hódolt, mely szerint a cél szentesíti az eszközt és pedig minden eszközt.

Ily körülmények és állapotok között történt Gertrud királyné megöletése, de fájdalom! egyetlen-egy maga után nyomot vagy hirthagyó közvetlen és egykorú tanúbizonyság nélkül, sem barát, sem laikus nem volt a tett helyén, vagy csak közel, ki az utókornak mint író, biztos hírt hagyhatott volna a történetekről, csak elbeszélés vagy másolás útján, sokszor hosszú idő után keletkeztek a reánk maradt kodexek és csak ezek, vagy sokszor érthetetlen szűkszavú diplomák adhatnak hírt a mult idők eseményeiről, a melyeknek egyike Gertrud királyné halála is.

Azért ne csudálkozzunk, ha elferdítések és rosszul közlött körülmények keveredtek a leírt események közé.

Kettős tényt állít fel a szerző, melyre bizonyítékait felsorolja, 1-szor a nemzeti elégtelenséget, 2-szor a gyűlölt nemzetellenes Gertrud királynénak e miatti 1213-ik évi május 29-e utánni és 1214-ik évi május 29-ik előtti meggyilkolását.

Ezen két tény bizonyítására mindenekelőtt felhossa a szerző egész sorát az egykorú krónikák és kodexeknek, nevezetesen Luitpold nekrologiumát, az azt követő gottweihi bencések krónikáját, felhossa továbbá az admonti úgynevezett kontinuitást, melyek mind határozottan állítják, hogy a királynét a magyarok nemzeti gyűlöletből ölték meg. Csak a szinte felhozott Alberik Trois fontainsi Cistercita apát említi a megsértett nagyoknak összeesküvését, állítván, hogy a király, a királyné meggyilkolása miatt a vagyonától megfosztott Petur bánnak elbobbzott vagyonát 1235-ik évben egy Cistercita zárda alapítására adományozta. A szerző felhossa továbbá a kölni krónikát, melynek csak indoka különbözik a többi krónika indokaitól, t. i. állítván, hogy az ország nagyjai mellőzéséből származott elkeseredésből történt a gyilkosság. Különösen kiemeli a szerző, hogy a felhozottak az utolsó krónika kivételével, mind a merénylettel egykoruak, de feltűnő, hogy Bánk-Bánt egy sem nevezi meg.

Ezek után a felállított tények bizonyítására felhossa még a szerző a későbbben írt és szerkeztett krónikákat, ugymint a Herman áltai apát és a salzburgi zárda évkönyveit, legutoljára pedig a magyarországi szentkereszti cisterciták évkönyvét.

Mind ezen krónikákat a szerző tökéletesen hitelt érdemlő bizonyítékoknak veszi:

- 1-ször, mert egykorúak;
- 2-szor, mert a szomszédságban származtak; és
- 3-szor, mert egymással egyeznek.

A szerző által felvetett két tényt én is bizonyítottnak veszem ugyan és valóknak tartom, de nem egyedül a krónikák alapján, melyeket hozzáférhetlenül hiteleseknek nem tarthatok, minthogy azok csak közvetett és fűltanúk után lettek megírva, továbbá nem közvetlenek, mert a barátok feljegyzéseiket csak mások bemondása után tették.

Tagadni ugyan nem lehet, hogy a bencések, cisterciták és a premontrei szerzeteknek zárdái a XIII. században, III. Ince pápa korában azon helyek voltak, hová a vad vándornépek áltai

levert római műveltség és tudomány maradványai menekültek, de azért kezdetleges új műveltségük nem terjedt még annyira, hogy csak egy jelentékenyebb történeti író is felmutathatnának. Csak időjárával, mikor a XIV. és XV-ik századokban a tudomány és művészet a békésebb időkben átszármazott a fejedelmek, pápák és a hatalmasak udvarába, állott be az új felvirágzás, a renaissance, az újjászületésű korszak, mely azután Dante, Petrarca, Machiavelli, Guiciardini és Boccacio, úgy Michael Angelo, Rafael és annyi más világhírű egyénekben oly fényesen nyilvánult.

Azért is a XIII. század kodex és krónika irataitól nem várhatunk valódi történetírást, mert azok csak öntudat nélküli összeírt adatok és feljegyzések, melyek csak akkor bizonyíthatnak, ha a bíráló történetíró rostáján már átestek.

Hogy a fenn elősorolt krónikák, a nemzet elégületlenségét vették a gyilkosság alapokául, erre bemondó sem kellett 1213-ik évben, mert akkor már egész Európa tudta és ismerte a magyarok apraja, mint nagyjának elégületlenségét könnyelmű királyukkal, hogy pedig az ország nagyjainak is méltóságainak oka volt elégületleneknek lenni, azt eléggé bizonyítják az ezen korszakból fenmaradt okmányok, különösen azon ítélet 1213-ik év elejéről, melynek homlokán Gertrud és fivére Berthold kalocsai érsek vannak mint ítélethozók megnevezve és Bánk nádorról és János esztergomi érsekről említés sem tétetik.

Minden további kutatás nélkül tehát elfogadhatjuk a szerző által felhozott két tényt, de azért mégsem látom tökéletesen bebizonyítottnak azon körülményt, mintha a királyné titokban szőtt összeesküvésnek esett volna áldozatul, mert a merénylet, mint látszik hirtelen és egész nyíltan lépett fel, melyet mint egy fenyegetés előzött meg, Berthold és papjainak megbotoztatása.

A gyilkos személyét illetőleg jellemző, hogy egy krónika sem említi Bánk-Bánt, sem mint tettest, sem mint részt, de igen Petur bánt, a ki némelyek szerint a gyilkosság színhelyén

rögtön megöletett, vagy ép karóra huzatott és a kinek jószágai a visszatérő király által elkoboztattak és IV. Béla által eladományoztattak, ellenben Bánk-Bán, ha azonnal a gyilkosság utáni időben, mint nádor nem is említetik, de később ismét mint nádor és bácsvármegyei főispán szerepelt és jószágait egész Béla idejéig megtartotta.

Igen találóan festi Érdúj helyi mint író a király pillanatnyi merész bátorsága mellett, annak gyengeségét is, a kin különben az eszélyes és nagyobb műveltségű királyné könnyű szerrel uralkodott, mert kölcsönösen szerették egymást, így azután könnyen rávette a nagyon is engedelkeny férjet érdemetlen rokoni pártolására és meg nem érdemelt méltóságokra emelésére, így lett Berthold is kalocsai érsek és vajda, sőt Bánk-Bán nádor és János kalocsai érsek mellőzésével Gertrud királyné társzorgalmazójává a király távollétében, ezen mellőzése az ország nagyjainak annál inkább sértette őket, mert az ország mélyen sülyedt belállapotjának helyreigazítása más erősebb és nemzetesebb akaratu kezekre várt, de a helyett, hogy a király észére tért volna, Bertholdnak Erdély vajdájává kinevezése által, még inkább halmozta Bertholdra a meg nem érdemelt méltóságokat, ez természetes gyűlölet kútfeje lett és nemcsak az érdemetlen Berthold ellenében, de magára a királynéra is, mint az egésznek vélt okozójára és az egész ország romlása kútfejére.

Ezen okokból, valamint az egyező okmányok és körülmények alapján tartja a szerző megbízható forrásoknak erre nézve a kodexeket, melyek oly határozottan említik az ország elégtelenségét, mely miatt azután a főurak nem kimélték Bertholdot és az 1213-ik évben III. Ince pápa levele szerint őt megtámadva, botutésekkal bántalmazták.

Szerző ezen előzményeknek tulajdonítja, kizárólag és nem magány bosszúnak az összeesküvést a királyné és Bertrand ellen, csak hogy miután az elégtelenség nyilvánosan mutatkozott, annak kitörését véleményem szerint nem lehet összeesküvésnek

tulajdonítani, mert minden összeesküvésnek titkolódzás az alapja és itt a kitörés nyíltan és rögtön történt.

Figyelemre méltó körülmény a krónikákban, hogy Bánk személyét alig hozzák kapcsolatban a merénylettel, de mindannyian csak Petur és Simon bánokat említik, mind gyilkosokat, mi csakugyan igazoltnak látszik, mindkettőjük vagyonának elkobzása által, azért nem lehet el nem ismerni, hogy a tetteseket nem egyedül személyes bosszú vezette, de az országnak szánalomra méltó közsorsa is ingerelte a merényletre.

A szerzőnek állítása, hogy a felhozottak alapján Bánk-Bán csak passzive vett részt a merényletben és így őt személyes bosszú nem vezette, bizonyítva látszik azon körülmény által, hogy nádori méltóságát újból visszanyerte és jószágait megtartotta, mert csak 27 évvel a merénylet után 1246. évben mondotta őt IV. Béla a királyné megöletése miatt felségsértésben bűnösnek és e miatt adományozta jószágainak egy részét másnak. De vélekedésem szerint ez sem biztos bizonyíték, mert IV. Béla a vétkesek büntetésénél trónra lépte után nagy önkénnyel, minden bíróság közbejötté nélkül járt el és ő volt az első, ki nem respectálta az arany bulla legelső paragrafusát: *nemo nisi legitime citatus juris et ordine convictus*, stb., már pedig bírói ítéletet Bánk ellen sehol sem találunk.

Bánk-Bán.

Bánk-Bán, mint a szerző kutatásának fő személye, Bács vármegye volt főispánja, a kutatás után is „homályba burkolt férfi jellem marad“, de ennek nem a szerző az oka, hanem az akkori idők zavara.

Igen kevés biztosat tudunk meg felőle, hogy a Bor nemzetségből származott, hogy nádor és főispán, hogy több megyében birtoka is volt, mit némileg a sok Bánkkal összekötött elnevezés, mint Bánkfalva, Bánkréve, Pusztabánk stb. bizonyít, azt már tudtuk, de családjáról, nejéről, gyermekeiről vagy rokonairól mit sem talált Erdújhelyi, azt is tudtuk, hogy a királyné meg-

öletése után egy ideig nem volt mint nádor a főispánok közt említve, de talán önkényt húzódott vissza, a királynak a szentföldöni léte alatt pedig János az esztergomi érsek volt a kormányzó, hanem azután, a bulla aurea kiadása idejében, ismét mint nádor lépett előtérbe, de Érdujhelyi érdeme, hogy kimutatta, miszerint Pór téved, mikor Benedek vajdát azonosítja Bánk-Bánnal és a szép spanyol asszonyt Totát, nejeének mondja.

De most jövünk a munka jellemző fejezetéhez, az úgynevezett „Melinda affér“-hez, mely elnevezést kissé frivolnak tartok, mert itt nem szerelmi kalandról, nem Tasso-féle lovagias imádásról, sem a későbbi kor Abellard és Herloise, vagy Petrarca-féle érzelő szenvedélyről van szó, hanem egy külföldi előkelő származású tudatlan főpap, érsek, patriárka erőszakos merényletéről, elkövetve az ország legelőkelőbb főúrának, a nádornak neje ellen, egy oly bűntényről, melyre az akkori törvények (Szt. László Lib. 1. 32., Kálmán Lib. II. 64., Vladislaus II. 4., sőt még a hirhedt praxis criminalis 5. §-a is, poenam gladii et notae) hóhér pallosa általi fejvesztést rendelnek.

Szerző a feltűnt merényletet egészen a mesék országába relegálja és annak származását a költők fantáziájának, egyszerűsmind a nép elcsábított könnyűhivőségének tulajdonítja, magyarázván, hogy a monda az ötven évvel későbbben 1268-ik évben írt: „*Anonimi chronicon rithmicum*“ verseivel vette kezdetét és hogy az később a költők által, különösen a legutóbbi időben Katona Bánk-Bán című tragoediájával idealizálva terjedt el minden történelmi alap nélkül, oly nagy általánosságban, dacára annak, hogy az egykorú krónikák és a diplomák az egésztől említést sem tesznek és csak a bécsi és pozsonyi későbbi krónikák, a merénylet után száz évvel írják le a merényletet a most elterjedt alakban, de azért szerző maga is elismeri, hogy a „*chronicon rithmicum*“ a nép ajkán forgó monda alapján íratott meg.

Már pedig ritkaság az, hogy az általános népmondának minden reális alapja hiányozzék és mi természetesebb, mint

hogy a költészet is az ily népszerű mondákat megragadván, azokat a költői lelkesedés zománcával tündökölteti? Ez mint egy elégtételül szolgál a marttyromságnak, vagy legalább is a sértettek fájdalmának.

De hát mi annak az oka, hogy történetíróink legnagyobb része: Feszler, Engel, Horváth, Kerékgyártó és Majláth a merénylet megtörténtét valónak veszi, dacára, hogy történetíróink legelsőbbje Katona István már egy század előtt azt kétségbe vonta?

Pauler Gyula legújabb az Árpádokról írt nagy művében hallgatással mellőzi az egész esetet és nem számítja azt fel a gyilkosság okai között, csak a függelék jegyzeteiben tesz fölére említést, megjelölván a kútfőket, melyek által keletkezett a legenda, de véleményt nem mond felette.

Erről sokat lehetne írni, de bizonyítani vajmi keveset és így mint bíráló csak azt a két kérdést vethetem fel:

1-ször. Mind hazugság-e az, mi az egykorú krónikákban nem foglaltatik?

2-szor. Lehet-e feltenni Berthold érsekről az ily merénylet elkövetését?

Az első kérdésre csak azt válaszolhatjuk, hogy az abszurdumra vezetne, főleg akkor, mikor a krónika írók szerzetesek voltak, a kik valószínűen a hierarchiai disciplina ellenére nem is merték volna a pápa kegyencét, egy érseket, a királyné öcsését ily tettel vádolni, vagy csak gyanúsítani is.

A második kérdésre azonban határozottan válaszolhatjuk, hogy egy tudatlan, elbizakodott parvenuról, egy hencegő kegyenerről, egy rablóról, a ki szökése alkalmával saját családjának, illetőleg unokaöcsésének őrizetére bízott kincsét elrabolva és külföldre menekülve magával viszi, de azt visszaadni vonakodik, minden papi méltósága dacára az ily merénylet elkövetését jogszerűen felteni lehet.

Azért ne csodálkozzunk, ha a nép az így levő mondát felkarolta, ha a költők azt fantáziájukkal gazdagítva, csábítólag

terjesztették és ha a történetírók legnagyobb része az általános véleménnyel indulva, a mondát valónak fogadták, mert ha annak valódi megtörténtét nem is bizonyíthatjuk, de annak valószínűsége oly szembeötlő, hogy annak megtörténtéről kételkedni ugyan lehet, de azt egészen mint valószínűtlent tagadni lehetetlen.

Ennélfogva kritikánk ez alkalommal csak oda terjed, hogy az írónak „Melinda“ affairje, mi szerintünk Berthold „merénylete“ nincsen ugyan kellőleg bizonyítva és erre nézve az íróval egyetértünk, de másrészt nem érthetünk egyet, hogy az egész merénylettel páros „szerelmi affaire“ lehetetlen, továbbá természetesnek és jogosultnak tartjuk, hogy a költők megragadják az alkalmat és hogy az ily, a nemzetiség, mint a közerkölesiség megsértésével elkövetett „affaireket“ a költészet zománcával illusztrálva, újból és újból feleleveníthessék, de azért azokat légből kapottaknak nem állíthatjuk és a költők e részbeni jogosultságát nem vonhatjuk meg tőlük.

Vegyük például Goethe híres tragédiáját „Egmont“-ot. Goethe is a tragédia meséjét nem a szigorú történetre fektette, hanem inkább a néphite alapján, gazdag fantáziájával díszítve hozta a közönség elé, és noha a történeti Egmont kivégeztetése idejében, már majdnem aggastyán és nyolc gyermek atyja volt, Goethe mégis őt mint fiatal, daliás hőst mutatja be, ki a soha nem létező „Melinda“ „Klärchent“, a nép leányát szerette, de azért a nagy költő a történetet nem hamisította meg, sőt inkább a történelemben rejlő eszméket emelte ki és népszerűsítette. Azért hasztalan volt a félig költött Egmont ellen Schiller elitelő bírálata is, mert annak népszerűsége folyton növekedőben van és mindenki hiszi és tudja, hogy a lovagias és népszerű Egmont és Horn grófok a vakbuzgó II. Fülöp sötét zsarnokságának, honuk dicsőségére, honuk szabadságáért estek áldozatul.

A mit szerző az „affaire“ merénylet tárgyalása után Simon bánról, Pór Benedek vajdájáról, az esztergomi érseknek kétér-

telmű válaszárol és a merénylet körülményeiről kibuvárlkodott, azt lehetetlen nem oktatni és a mondottak, valamint péterváradi és bélakuti értekezletei bizonyára a szerző szakavatottságáról, ernyedetlen vasszorgalmáról és a történelmi buvárlkodáshoz elkerülhetlenül szükséges nagy kitartásáról tanuskodik, azért keblünk mélyéből kívánjuk, hogy kezdett pályáját a történet és a tudomány nagy előnyére mint arra hivatott levante, tovább is folytathassa.

1871-1872. The first year of the
year was a very dry one, and the
crops were much injured. The
second year was a very wet one,
and the crops were much injured.
The third year was a very dry
one, and the crops were much
injured. The fourth year was a
very wet one, and the crops were
much injured. The fifth year was
a very dry one, and the crops
were much injured. The sixth
year was a very wet one, and the
crops were much injured. The
seventh year was a very dry one,
and the crops were much injured.
The eighth year was a very wet
one, and the crops were much
injured. The ninth year was a
very dry one, and the crops were
much injured. The tenth year was
a very wet one, and the crops were
much injured. The eleventh year
was a very dry one, and the crops
were much injured. The twelfth
year was a very wet one, and the
crops were much injured. The
thirteenth year was a very dry
one, and the crops were much
injured. The fourteenth year was
a very wet one, and the crops were
much injured. The fifteenth year
was a very dry one, and the crops
were much injured. The sixteenth
year was a very wet one, and the
crops were much injured. The
seventeenth year was a very dry
one, and the crops were much
injured. The eighteenth year was
a very wet one, and the crops were
much injured. The nineteenth year
was a very dry one, and the crops
were much injured. The twentieth
year was a very wet one, and the
crops were much injured. The
twenty-first year was a very dry
one, and the crops were much
injured. The twenty-second year
was a very wet one, and the crops
were much injured. The twenty-
third year was a very dry one, and
the crops were much injured. The
twenty-fourth year was a very wet
one, and the crops were much
injured. The twenty-fifth year was
a very dry one, and the crops were
much injured. The twenty-sixth
year was a very wet one, and the
crops were much injured. The
twenty-seventh year was a very dry
one, and the crops were much
injured. The twenty-eighth year
was a very wet one, and the crops
were much injured. The twenty-
ninth year was a very dry one, and
the crops were much injured. The
thirtieth year was a very wet one,
and the crops were much injured.

1871

